

Nacionalna sigurnost i izbjeglička kriza: Politika i postupanje Republike Hrvatske prema izbjeglicama s Bliskog Istoka

Kriste, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Dubrovnik / Sveučilište u Dubrovniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:155:658592>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
UNIVERSITY OF DUBROVNIK

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Dubrovnik](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Dubrovniku

Odjel za komunikologiju

Diplomski studij "Odnosi s javnostima"

Marija Kriste

**NACIONALNA SIGURNOST I IZBJEGLIČKA KRIZA:
POLITIKA I POSTUPANJE REPUBLIKE HRVATSKE
PREMA IZBJEGLICAMA S BLISKOG ISTOKA**

DIPLOMSKI RAD

Dubrovnik, 2017.

Sveučilište u Dubrovniku

Odjel za komunikologiju

Diplomski studij "Odnosi s javnostima"

Marija Kriste

**NACIONALNA SIGURNOST I IZBJEGLIČKA KRIZA:
POLITIKA I POSTUPANJE REPUBLIKE HRVATSKE
PREMA IZBJEGLICAMA S BLISKOG ISTOKA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Pero Maldini

Studentica: Marija Kriste

Dubrovnik, 2017.

Sadržaj

1. Uvod.....	2
1.1. Cilj rada	3
1.2. Teorijski okvir i metodologija istraživanja.....	3
1.3. Hipoteze.....	4
1.4. Struktura rada	4
2. Nacionalna sigurnost i izbjeglička kriza; Pitanje nacionalne sigurnosti u doba globalizacije	6
2.1. Demokracija kroz povijest i danas.....	6
2.2. Kritičan utjecaj globalizacije na nacionalne države	9
2.3. Nacionalna sigurnost	12
2.4. Nove opasnosti za nacionalnu sigurnost.....	16
2.5. Međunarodna sigurnost i njezine institucije.....	24
3. Suvremena problematika migracija: izbjeglice i izbjeglička kriza	27
3.1. Problematika migracija i izbjeglica kroz povijest	28
3.1.1. Konvencije i pravno reguliranje statusa izbjeglica.....	29
3.1.2. Azil.....	32
3.1.3. Odnos izbjeglica i države prihvata	34
3.2. Prava i obaveze izbjeglica danas	35
3.2.1. Organizacije za zaštitu izbjeglica.....	38
3.3. Europske politike zbrinjavanja izbjeglica i odobravanje azila	42
3.4. Zone sukoba i nestabilnosti kao emitivna područja migracija izbjeglica na Zapad ..	46
3.4.1. Sirija	48
3.4.2. Sjeverna Afrika: Libija.....	52
3.4.3. Afganistan	53
3.5. Eskalacija izbjegličke krize	53
3.6. Izbjeglička kriza u Hrvatskoj.....	60
4. Istraživanje stavova građana Dubrovnika i Rijeke o izbjegličkoj krizi	63
4.1. Područje i razlog istraživanja	64
4.2. Način istraživanja	66
4.3. Analiza istraživanja	69

4.3.1. Interpretacija rezultata istraživanja	102
5. Zaključak.....	112
Sažetak	114
Abstract	114
Popis tablica, slika i grafova	116
Literatura	118
Prilog	120

1. Uvod

Živimo u svijetu globalizacijskih procesa u kojima uloge nacionalnih država sve više gube na svom klasičnom značenju. Uzme li se tako pojam nacionalne države danas te ga se uspoređi sa, primjerice, pojmom nacionalne države prije dva desetljeća uočljive su brojne promjene. Jedna od takvih promjena je i korištenje i svrha državnih granica. Iako se globalizacija kao makro politički proces često smatra proizvodom 21. stoljeća, važno je znati da je taj proces započeo još u vrijeme kolonijalnih sila kojima je, uz ekonomsku eksploataciju, glavni cilj bio širenje vlastite kulture i vjere na osvojena područja. Međutim, razvojem globalizacije i njezinim utjecajem na moderne, ali sve više i na države u razvoju, nacionalne države polako postaju samo simbolični dokazi koji svjedoče o nekadašnjoj zatvorenosti društava.

Pisanje ovog rada potaknuo je migracijski val izbjeglica sa, ratom zahvaćenog, Bliskog istoka koji je kulminirao u najveću izbjegličku krizu modernog doba. Ne samo da je ova kriza, koja još uvijek traje, dokazala koliko je proces globalizacije u posljednjem desetljeću promijenio sliku svijeta, već je i dokazala koliko su međunarodne institucije, čiji je jedan od glavnih zadataka štititi ljudska prava, nespremne i nemoćne pred većim izazovima koje treba što prije i efikasnije znati riješiti, posebno kada se radi o velikom broju ljudskih života.

Nekontrolirani ulazak izbjeglica u nedomicilnu državu sa sobom vuče i pitanje sigurnosti. Zbog toga je jedan od glavnih ciljeva ovog diplomskog rada provesti istraživanje kojim se namjerava istražiti stupanj stvarne tolerancije građana hrvatskog društva prema imigrantima kao osobama različite nacije, kulture i vjere. Pokazavši empatiju i suosjećanje prema izbjeglicama koje su prošle kroz Hrvatsku, na putu prema sjevernijim zemljama Europske unije, hrvatska je javnost pokazala, kako se to u medijima često znalo prikazivati "veliko srce". Međutim, kao činjenica ostaje spoznaja da je Hrvatska na početku izbjegličke krize, ali i još uvijek, samo tranzitna zemlja velikog broja izbjeglica, a ne i trajna destinacija. Istina je da se pokazana suosjećajnost hrvatskog naroda može objasniti s prisjećanjem na ne tako davni Domovinski rat u kojem je veliki broj hrvatskih državljana bio osuđen na izbjeglički život. No isto tako, postoji mogućnost da se prilikom zatvaranja državnih granica

Europske unije, kao što je u nekoliko navrata najavljivano i učinjeno od strane pojedinih država, dogodi i zadržavanje većeg broja bliskoistočnih izbjeglica na području Republike Hrvatske. U tom slučaju se ne može zanemariti pretpostavka kako bi popularnost pokazivanja empatije prema izbjeglicama bila u znatnom padu. Budući da u skupinu izbjeglica s Bliskog istoka ne spadaju samo sirijske izbjeglice, već i drugi narodi koji su iskoristili ratni kaos kao priliku da emigriraju u ekonomski prosperitetniju Europu, nije teško zaključiti kako europske države pred sobom imaju socijalnu krizu koju treba što prije riješiti.

1.1. Cilj rada

Cilj ovog diplomskog rada je istražiti stvarnu tolerantnost hrvatskih građana, točnije građana Dubrovnika i Rijeke, prema izbjeglicama koje dolaze s područja Bliskog istoka. Bliskoistočne izbjeglice predstavljaju osobe koje pripadaju drugoj kulturi, vjeri i naciji te za njih Republika Hrvatska predstavlja tranzitnu destinaciju prema zapadnoeuropskim državama. Istraživanjem stavova građana Dubrovnika i Rijeke nastojat će se dokazati kako pokazana tolerantnost za vrijeme prelaska izbjeglica preko teritorija Republike Hrvatske postaje sve manja u slučaju duljeg zadržavanja izbjeglica na teritoriju Republike Hrvatske.

1.2. Teorijski okvir i metodologija istraživanja

Glavni teorijski pojmovi kojima se ovaj diplomski rad bavi su nacionalna sigurnost, međunarodna sigurnost, globalizacija, suvremena problematika migracija i izbjeglica, politička kriza te ratni sukobi. Nacionalna sigurnost, koja označava nedostatak straha unutar državnih granica, sve se više povezuje s pojmom međunarodne sigurnosti. Uzrok tome je širenje procesa globalizacije koji je svijet intenzivno povezo. Upravo zbog takve povezanosti, države u međunarodnoj zajednici moraju djelovati uz suradnju i međusobno razumijevanje. Takvo djelovanje dovelo je do stvaranja međunarodnih sporazuma kojima se ratni sukobi, koji su do ne tako davno bili opravdano sredstvo borbe, sve više osuđuju i nastoje izbjeći. Međutim, u svijetu se još uvijek često događaju ratni sukobi do kojih dolazi prisustvom političke krize na nekom teritoriju. Politička kriza označava nestabilnost pravnog i državnog poretka unutar granica te je čest uzrok ratnih sukoba. Prisustvom ratnih sukoba, pogotovo onih dugotrajnijih, dolazi do povećanog broja migracija i stvaranja izbjeglica. Rad u

teorijskom dijelu detaljno objašnjava navedene teorijske pojmove uz oslanjanje na autore poput Siniše Tatalovića, Davorina Lapaša, Pera Maldinija, Mirjane Kasapović, Vlatka Cvrtila, Sare Kaurin, Silvane Marić, Milana Mesića, Nelle Popović, Jure Tadića, Tončija Tadića te Filipa Dragovića. Osim teorijskog dijela, rad sadrži i analizu provedenog istraživanja stavova građana Dubrovnika i Rijeke o izbjeglicama s Bliskog istoka, na temelju kojeg se istražuje stvarna tolerantnost hrvatskog društva. Istraživanje je provedeno putem pismenih anketa uz pitanja postavljena u tri skupine. Prva skupina pitanja postavljena je s ciljem istraživanja sociodemografskih obilježja ispitanika. Druga skupina pitanja postavljena je s ciljem istraživanja opće informiranosti ispitanika o pravima tražitelja azila, ali i situaciji na Bliskom istoku. Treća skupina pitanja postavljena je s ciljem istraživanja osobnih stavova građana o izbjeglicama te njihove tolerantnosti. Rezultati provedenog istraživanja obrađeni su u SPSS programu te su analizirani u četvrtoj cjelini ovog diplomskog rada.

1.3. Hipoteze

Glavna hipoteza ovog diplomskog rada je da je pokazana tolerancija i empatija hrvatskih građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka uvjetovana njihovim prolaskom kroz Republiku Hrvatsku, odnosno njihovim ostankom u Republici Hrvatskoj. Druga, odnosno pomoćna hipoteza ovog diplomskog rada glasi da bi stupanj tolerancije i podrške hrvatskih građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka bio znatno manji u slučaju da se izbjeglice žele trajno zadržati u Republici Hrvatskoj. Treća hipoteza ovog diplomskog rada je da bi u slučaju trajnog zadržavanja izbjeglica u Republici Hrvatskoj, podrška izbjeglicama bila znatno manja unatoč tolerantnijem nasljeđu određenih gradova. Kao primjer na temelju istraživanja uspoređeni su gradovi Dubrovnik (kao tradicionalniji grad) i Rijeka (kao tolerantniji grad).

1.4. Struktura rada

Ovaj rad sastoji se, uz uvod, sažetak i popis literature, od tri temeljne cjeline. Prva cjelina razmatra definiciju nacionalne sigurnosti koju svaka država mora imati kako bi njezini građani nesmetano živjeli i radili u svakoj od njih. Također, cjelina govori i o globalizacijskim procesima koji bitno utječu na pojam sigurnosti današnjice, ali i općim

pretpostavkama demokracije na temelju kojih se organizira moderno društvo. Iako je nacionalna sigurnost oduvijek bila glavni cilj pojedinih država, jačanjem globalizacije međunarodna sigurnost dobila je gotovo jednako značenje kao i nacionalna sigurnost. Nakon što se razjasni pojam nacionalne sigurnosti u prvoj cjelini će pisati o suvremenim problemima na koje države i međunarodne organizacije moraju biti spremne odgovoriti.

Druga cjelina razmatra problematiku izbjeglica, kako kroz povijest, tako i danas. Osim glavnih konvencija i pravnog statusa izbjeglica, utvrđenog u međunarodnoj zajednici, cjelina će razjasniti i pojam azila te odnose u kojima izbjeglice mogu biti s državom prihvata. Uz to, u cjelini će se razjasniti prava i obveze koje izbjeglice moraju poštivati kako bi bili punopravni članovi društva koje ih prihvaća te organizacije koje se brinu o izbjeglicama na razini međunarodne zajednice danas. Nakon toga, cjelina će prikazati koje su to europske politike na snazi za zbrinjavanje izbjeglica i odobravanje azila te će opisati događaje u Siriji, kao područja na kojem već duže vremena djeluju ratni sukobi, kao i tijekom same izbjegličke krize, s naglaskom na područje Republike Hrvatske.

Treća će cjelina analizirati rezultate istraživanja provedene na dubrovačkom i riječkom području. Istraživanjem će se pokušati dokazati promjene u stavovima ljudi prema izbjeglicama, ukoliko budu prisiljeni uz njih koegzistirati na duže vrijeme. To podrazumijeva miješanje potpuno suprotnih kultura, ali i dijeljenje životnog prostora i svih socijalnih prava. Razlog zbog kojeg je u istraživanju obuhvaćeno izričito dubrovačko i riječko područje je taj što je grad Dubrovnik u vrijeme Domovinskog rata pretrpio brojne nedaće rata koje njegovo stanovništvo još uvijek pamti. S druge strane, Rijeka i riječko područje, iako granično pripadaju državi koja je pretrpjela ratne strahote, bili su pošteđeni svakodnevnog bombardiranja i ratnih strahota te se stanovništvo tog grada prepoznaje na razini države kao izrazito tolerantno. Zbog toga bi bilo zanimljivo istražiti hoće li se na ispitanom uzorku dobiti slični ili identični rezultati.

2. Nacionalna sigurnost i izbjeglička kriza; Pitanje nacionalne sigurnosti u doba globalizacije

Države, kao tvorevine u kojima koegzistiraju skupine pripadnika uglavnom jednog većinskog naroda, uz druge skupine naroda u manjini, u današnje vrijeme sve više gube na svom tradicionalnom značenju. Kada govorimo o poznatim tipovima državnih uređenja bitno je naglasiti kako su se ti tipovi mijenjali kroz cijelu povijest ljudskog djelovanja. Povijesnim razvojem nastanka država u Europi, poznatoj po nazivu "Stari kontinent", države su služile kako bi omogućile život ljudskim zajednicama, stvorile nove uvjete za građanski mir, zacrtale nove obzore, a u skladu s tim državne vođe bi osvajale nove prostore (Picq, 2014:17). Kako su se države formirale unutar svojih granica, pojmovi narod i nacija sve su više dobivali na važnosti. Tako je kroz razvoj nastanka država postala općeprihvatljiva činjenica kako svaki narod ima pravo na svoje samoodređenje te suverenost nad svojim teritorijem. Dok narod možemo definirati kao skupinu ljudi čije su zajedničke karakteristike jezik, prebivanje na istom teritoriju, zajednička povijest, ime te kultura, naciju možemo definirati kao umno stanje naroda, točnije stanje njegove pune samosvijesti. Također može se reći da naroda ima bez nacije, no nacije nema bez naroda (Vučić, 2006:72). Gledajući države danas, tip koji je najviše, ili čak u zadnje vrijeme gotovo jedino prisutan, i u međunarodnoj zajednici prihvatljiv, je tip modernih demokracija nastalih nakon Francuske i Američke revolucije. Te revolucije rezultirale su brojnim povijesno bitnim promjenama kao što su ukidanje staleža, nastanak klasa (radničke i kapitalističke), smanjenje broja seljaka, razvoj gradova i građanstva te razvoj tržišta i industrije.

2.1. Demokracija kroz povijest i danas

Demokracija je pojam koji je u posljednje vrijeme izrazito prisutan i razvijen među akademskom, političkom, medijskom i kulturnom zajednicom. No, također je i pojam veoma prisutan u svakodnevnom životu građana. Moglo bi se reći da je demokracija postala trend za kojim tragaju sva društva koja za sebe vole istaknuti da su moderna, ali i ona društva koja tek započinju proces kretanja prema modernim vrijednostima današnjice. To se uglavnom odnosi na društva država u razvoju, koja nakon dužeg vremena življenja u totalitarnim režimima,

prolazeći kroz proces tranzicije¹, prihvaćaju demokraciju kao jedini ispravni oblik vladavine. Međutim, takva društva uglavnom ne shvaćaju količinu opće neinformiranosti o demokraciji kao cjelovitom procesu.

Za demokraciju često možemo čuti kako je ona "vladavina naroda". To je vjerojatno najjednostavnija, ali i najpoznatija definicija demokracije, kako kroz povijest tako i danas. Demokraciju možemo definirati i kao dugotrajan proces koji je kroz povijest svojim razvojem, preko državnih službenika, pokušavao urediti društvo unutar državnih granica kako bi građani što kvalitetnije i bolje živjeli. U svojim samim počecima, demokracija se odlikovala bitno drugačijim karakteristikama od današnje. Sam početak demokracije, odnosno njezino ishodište pronalazimo još u staroj Grčkoj. Njezin naziv potječe iz grčkih riječi "demos" što znači narod i "kratein" što znači vladati. Upravo iz tog naziva nastala je i najpoznatija definicija demokracije (vladavina naroda). Demokraciju u doba stare Grčke je bilo jednostavnije provoditi nego što je to danas. Razlog tome je bitno drugačija struktura političkih aktera koji su djelovali u to vrijeme, ali i značajno manji teritorij kojim se trebalo upravljati. Početak demokracije stavlja se u grčke Polise.² U to vrijeme demokracija je bila izravna, što znači da su svi građani s pravom glasa odlučivali o bitnim pitanjima i problemima društva. Također, zanimljivo je kako su se svi građani koji se nisu zanimali za pitanja države ni čin glasovanja nazivali idiotskima. Već tim žargonskim izrazom može se primijetiti razlika tadašnje demokracije od demokracije danas, kada vlade modernih država sve više razmišljaju o tome da se uvedu novčane kazne za neizlazak na izbore. Građani danas sve više gube zainteresiranost za politička zbivanja ne shvaćajući koliko ona sama utječu na njihove živote. Velika razlika početne demokracije i moderne demokracije je što su se ravnopravnim građanima s pravom glasa smatrali muškarci s navršениh 18 godina. S druge strane, pravo glasa nisu mogle imati žene, robovi ni stranci. Danas se biračko tijelo uvelike promijenilo, a

¹ Demokratsku tranziciju najjednostavnije je objasniti kao kretanje od nedemokratskog prema demokratskog poretka neke države. Trend pada autokratskih režima mahom je započeo krajem 20. stoljeća što je rezultiralo postavljanjem demokracije kao težnje većine država u razvoju. Draže u razvoju tako su, po uzoru na stare demokratske države poput Sjedinjenih Američkih Država, Francuske i Velike Britanije, započele proces demokratske tranzicije s ciljem uspostavljanja demokratskog poretka.

Detaljnije govoreći o demokratskoj tranziciji možemo reći kako je ona razdoblje, najprije slabljenja, a zatim i sloma starog autokratskog režima izazvanog nezadovoljstvom brojnog stanovništva. Također, tranzicija glavnu pozornost pridaje akterima političkog procesa. Međutim, tranziciju je pogrešno gledati kao cilj neke promjene. Ona je kontinuirani proces koji donosi promjene u političkom životu i kulturi neke države te predstavlja proces koji se stalno treba obnavljati. Zbog toga bi je mogli definirati i kao sustavno i organizirano nastojanje društva da se kreće prema poželjnim ciljevima kao što je demokracija, višestranačje, tržišno gospodarstvo, građanske slobode, vladavina prava i slično (Maldini; 2011:18).

² Polisi su bili gradovi-države koji su svojom autonomijom i odlučivanjem po principu volje većine činili proces demokracije mogućim.

najzastupljeniji oblik demokracije u svijetu je oblik predstavničke demokracije.³ Razlog tome je značajno veći teritorij državnih uređenja, kao i veći opseg biračkog tijela. Upravo ti razlozi izravnu demokraciju čine nemogućom te bi vrlo vjerojatno u samom njezinom pokušaju došlo do potpunog kaosa.

Današnja demokracija postala je ideal i skup vrijednosti za kojim teže gotovo sve države svijeta. Ona je postala mnogo više od vladavine naroda. Demokracija danas je skup brojnih društvenih činitelja te načela djelovanja koja su društveno prihvatljiva. Za samo održavanje demokracije kao jedinog ispravnog oblika vladavine u današnje vrijeme moraju postojati tri osnovna preduvjeta, a to su:

1. Institucionalno-politički preduvjet
2. Socioekonomski i sociostrukturni preduvjet
3. Sociokulturni preduvjet (Maldini, 2008:41)

Institucionalno-politički preduvjeti predstavljaju temelje minimalne demokracije. Drugim riječima, to bi značilo da minimalnim demokratskim preduvjetima najprije prethodi nacionalna država koja je suverena unutar svojih granica s narodom koji u njoj živi. Takva država osigurava trodiobu vlasti⁴ u kojoj djeluju politički aktivni građani kroz uređeni izborni sustav i institucije. Socioekonomski preduvjeti pružaju državi i njezinim građanima neopterećenost vlastitom egzistencijom, što dovodi do znatno manjeg opterećenja koje može prouzrokovati manjak međusobnog uvažavanja kada je riječ o donošenju odluka u vezi određenih problema. Važno je naglasiti kako ekonomski razvoj neke države, uz prisustvo slobodnog tržišta, može dovesti i do socijalnih razlika među stanovništvom. Te socijalne razlike mogu rezultirati nestabilnosti, ali i upitnosti samog legitimiteta demokratskog poretka. Kako bi se to izbjeglo potrebno je uspostaviti takozvanu državu blagostanja, poznatiju pod engleskim nazivom welfare state. Ona označava zemlju u kojoj je država ta koja preuzima aktivnu ulogu u upravljanju gospodarskim i društvenim kretanjima sa svrhom zadovoljenja ravnopravnosti u životnim prilikama i dimenzijama osiguravanja dohotka, zdravlja, stanovanja i obrazovanja (Nohlen, 2001:411). Sociokulturni preduvjet demokraciji je zapravo politička kultura građana. Bez političke kulture demokratski poredak nije održiv te ne postoji njegova mogućnost napretka.

³ Predstavnička demokracija je oblik demokracije u kojoj narod preko izabranih predstavnika sudjeluje u reguliranju javnog života.

⁴ Trodioba vlasti sinonim je za podjelu vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu.

Ova tri objašnjena preduvjeta zasebno djelujući ne mogu uspostaviti i održati demokratski poredak, već je nužno da sva tri djeluju istodobno i u potpunosti. Samim time može se zaključiti kako je demokracija iznimno složen društveni proces. Uzevši u obzir kako različiti narodi imaju različite obrasce djelovanja i navike zanimljivo je kako bez obzira na njih gotovo svi narodi prihvaćaju demokraciju kao nešto zajedničko i jedino ispravno. Omogućivši uspostavu demokratskog poretka brojne države su omogućile i slobodnu trgovinu, prestanak cenzure medija, veću slobodu govora, jednakost pred zakonom te su sukladno s tim prihvatile, svjesno ili nesvjesno, val globalizacije koji bez sumnje mijenja cijelu sliku svijeta i država kakva je do sada bila poznata.

2.2. Kritičan utjecaj globalizacije na nacionalne države

Početak procesa globalizacije omogućen je otvaranjem brojnih društava nakon pada komunizma, razvojem informacijske i komunikacijske tehnologije, liberalizacijom te širenjem svjetske robne razmjene i proizvodnje. Mnogi proces globalizacije smatraju nastavkom, ili možda još bolje rečeno, novom vrstom osvajanja zanimljivih područja od strane "modernih kolonijalnih sila". Proces globalizacije predvode najrazvijenije zemlje svijeta, to jest, multinacionalne korporacije. Multinacionalne korporacije su zapravo velike kompanije koje proizvode dobra i usluge u više od jedne zemlje. One mogu biti relativno male tvrtke s jednom ili dvije tvornice izvan zemlje u kojoj imaju sjedište ili pak divovska međunarodna poduzeća čije poslovanje obuhvaća čitav svijet (Giddens, 2007:56). Globalizacija je nedvojbeno povezala svijet na način na koji nikada prije nije bio povezan. Često se može čuti kako je svijet "globalno selo" zato što jer događaj na jednoj strani svijeta može prouzročiti pozitivne ili negativne posljedice na drugoj strani svijeta. Govoreći o globalizaciji možemo je definirati kao proces uglavnom ekonomskog, a zatim i političkog, kulturnog i komunikacijskog povezivanja različitih društava i država kojim se uspostavlja povijesno novi tip njihovih mnogostrukih veza, odnosa i međusobnog prožimanja (Maldini, 2008:220).

Pogledamo li karakteristike država prije početka procesa globalizacije nije teško primijetiti kako su sva društva bila zatvorena unutar svojih granica. Međusobna suradnja uglavnom se vršila stupanjem u zajedničke vojne saveze s ciljem pomoći drugih država u slučaju napada od strane neprijateljske države. Globalizacija je to promijenila. Društva više nisu zatvorena, a isprepletenost trgovačkih veza između država i njihovih društava pretvorila je državne granice u simbolične prikaze na geografskim kartama. Naime, u velikoj većini

današnjih zemalja svijeta državne granice predstavljaju tek formalnu vrstu kontrole. Jedan od glavnih razloga tome je uspostava slobodnog tržišta te želja za povećanjem profita od strane korporacija koje svoje podružnice imaju u gotovo svim državama svijeta. S druge strane, Europska unija služi kao primjer potpunog nepostojanja graničnih kontrola na prostoru svog teritorija. Na prostoru Europske unije te su kontrole svedene na administrativne granične kontrole. Zbog simboličnih uloga državnih granica te manjka kontrole na njima i propuštanja velikog broja ljudi i raznih roba dolazi do velikih opasnosti koje rezultiraju ugrozama nacionalne sigurnosti država. Veliku isprepletenost odnosa i suradnje među državama svjedoče i uspostave svjetskih organizacija kao što su Svjetska trgovinska organizacija, Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond. Upravo ti veliki globalni centri moći podupiru ekonomske procese zasnovane na globalizaciji te podržavaju neoliberalni koncept, globalne integracije te stvaranje jedinstvenog svjetskog tržišta uz prisustvo konkurencije i gospodarskog natjecanja. Upravo ti procesi često uzrokuju veliku ekonomsku podjelu društva u kojoj profite izvlače najbogatiji, dok se broj siromašnih građana sve više povećava.

Osim uspostave svjetskih organizacija za globalizaciju je specifično i stvaranje međunarodnih institucija u koje se prenosi mogućnost odlučivanja država o političkim pitanjima. Globalni, ekonomski procesi postaju sve veći izazovi za rješavanje od strane nacionalnih država te se pod takvim izgovorima njihovo djelovanje onemogućuje. Time zapravo poznati oblik predstavničke demokracije gubi na svojoj važnosti, budući da izabrani predstavnici naroda sve manje donose samostalne odluke, bilo za unutarnja ili vanjska pitanja svojih država. Preciznije rečeno, uspostavom globalizacije te za nju specifičnih međunarodnih institucija događa se kriza suvereniteta nacionalnih država. Samim time vlade tih država gube na samostalnosti donošenja odluka te se sva bitnija pitanja rješavaju u prostorima međunarodnih institucija. Također je specifično da su sve države, koje su članice određenih međunarodnih zajednica, obavezne prihvatiti pravnu stečevinu reguliranu pravilima međunarodne zajednice kojoj država prihvaća. Temeljem toga državama je onemogućeno kreiranje vlastitih zakona te je rad vlade tih država sveden na čistu formalnost.

Osim navedenog, za globalizaciju je specifično i stvaranje jedne globalne svjetske kulture koja nameće potrošački način života. Takva kultura poznata je pod nazivom "vesternizacija". Pogledamo li detaljnije, nije teško primijetiti kako se u svijetu sve više cijene materijalne, potrošačke navike bez obzira na to mogu li ih stanovnici pojedinih država priuštiti ili ne. Takva kultura nametnuta je medijskom propagandom preko raznih reklama i oglasa, a svjetska populacija u velikoj je većini prihvaća. Plodno tlo za širenje vesternizacije kao načina života u sve države svijeta čine upravo multinacionalne korporacije i njihovo

djelovanje koje je usmjereno na ekonomsku eksploataciju manjih, ali prirodno bogatih država. Westernizacija je predvođena multinacionalnim korporacijama, odnosno zapadnim, svjetskim silama koje sustavno djeluju na destabilizaciju manjih država koje raspolažu prirodnim bogatstvima. Pod krinkom uspostave demokracije i višestranačja u tim država, budući da je takav profil država u velikoj većini okarakteriziran autoritarnim nasljeđem, glavni je cilj uspostava slobodnog tržišta te širenje vlastitog utjecaja unutar tih država kao i daljnje izvlačenje profita. Destabilizacija takvih društava, uplitanje od strane vodećih svjetskih sila (koje se u žargonu često nazivaju "Zapad") u unutarnja pitanja tih država te kasnije zanemarivanje nastalih problema unutar njih dovodi do političkog i vjerskog radikalizma te u krajnjoj instanci do terorizma, koji danas predstavlja ozbiljnu globalnu prijetnju. Takva događanja dovode i do masovnih migracija stanovništva budući da je upravo to stanovništvo prisiljeno emigrirati s područja na kojem obitava zbog nesigurnosti za vlastiti život i egzistenciju.

Globalizacija kao ideologija sustavno radi na nametanju svojih vrijednosti, morala, navika i potreba malim nacijama koja tako guši i onemogućuje njihov rast. Rezultirajući takvim ponašanjem sve češće možemo svjedočiti velikom "odljevu mozgova"⁵ intelektualaca tih malih nacija u velike zemlje, koji im je u jednu ruku još više omogućen nakon otvaranja granica i lakšom mogućnošću njihovog prelaska (Vučić, 2005:191). Tipičan primjer za to je Europska Unija i slučaj uspostave područja Schengena⁶ odnosno prostora bez graničnih kontrola kao što je ranije u ovom dijelu navedeno.

Uzmu li se u obzir navedene karakteristike globalizacije, nije teško primijetiti kako je njezin utjecaj na nacionalne države sve veći. Takav utjecaj na države prouzrokuje krizu nacionalne države, a samim time i upitnost nacionalnih interesa pojedinih država kao i krizu njihove nacionalne sigurnosti.

⁵ Pojam "odljev mozgova" odnosi se na intenzivan oblik emigracije iz domicilne države u stranu državu i to uglavnom od strane studenata, intelektualaca i znanstvenika. Ovakav oblik emigracije često je prouzrokovan nedostatkom radnih mjesta i mogućnosti usavršavanja u domicilnim državama (Republika Hrvatska danas služi kao izvrstan primjer), dok se također može pojaviti i u domicilnim državama zbog viška radne snage.

⁶ Schengenski prostor označava područje bez državnih graničnih kontrola. Proces je započelo sedam članica Europske unije 1995., a danas su u tom području 22 države članice Europske unije i četiri države izvan Europske unije. Schengenski prostor organiziran je pod krilaticom kako je temeljno ljudsko pravo na slobodno kretanje te se promovira kao lakši način građana Europske unije za učenje, rad i djelovanje u bilo kojoj državi koja pripada europskoj zajednici demokratskih zemalja.

2.3. Nacionalna sigurnost

Kada gledamo utjecaj i ulogu država kroz povijest, nije teško primijetiti kako im je, od početka njihovog nastanka do danas, glavni cilj bio osigurati kvalitetan život svojih građana. Pod kvalitetnim životom možda i najvažnija problematika koja se pokušava riješiti je pitanje sigurnosti, odnosno nacionalne sigurnosti. Kada govorimo o značenju riječi sigurnosti, možda je najjednostavnije rečeno kako riječ sigurnost zapravo znači nedostatak straha. Ako se to primijeni na pojam države tada se može govoriti o izostanku straha od napada na teritorij vlastite države od strane druge države ili čak skupina država.

Kroz povijest, države su često štatile svoje interese i sigurnost nasilnim putem, odnosno ratovima. Rat predstavlja upotrebu oružane sile koja je zapravo legitimirano oružano nasilje od strane države, protiv oružane sile neprijateljske države ili država (Tatalović, 2006:82). Dugo vremena rat je bio legalno, te u široj javnosti opravdano sredstvo postizanja državnih interesa. Takva praksa promijenila se nakon Prvog i Drugog svjetskog rata. Razlog tome je bio što su i Prvi i Drugi svjetski rat rezultirali velikim, do tada neviđenim, brojem prije svega ljudskih, a zatim materijalnih i financijskih gubitaka.

Govoreći o ratu, veliku zainteresiranost i polemike izaziva pojam "Pravednog rata". Sam naziv pravednog rata razumljivo postavlja pitanja o tome da li je bilo kakav rat moguć kao pravedan, budući da se gotovo uvijek koristi vojna i oružana sila te rezultira ljudskim žrtvama. Ideja rata kao pravednog pojavljuje se još u četvrtom stoljeću kada se obrambeni ratovi proglašavaju pravednima te ponekad neizbježnima zbog iscrpljivanja svih ostalih mogućnosti za mirno rješavanje državnih nesuglasica. Krvave i porazne posljedice brojnih ratova kroz ljudsku povijest rezultirale su promjenom svijesti te potpunim preokretom načina gledanja na rat. Zbog toga je ideja pravednog rata u okviru svojih uvjeta ipak prihvaćena u međunarodnoj zajednici, ali s velikom dozom nepovjerenja te se sve više radi na dugotrajnim, iscrpnim i temeljitim pregovorima u slučaju kriza, a vojne se operacije na sve načine pokušavaju zaustaviti. Rat, kao pravedan, prema međunarodnoj zajednici moguće je prihvatiti jedino ako su prije njega iscrpljene sve ostale opcije mirnog rješavanja sukoba te je rezultat rata sam po sebi jedini način za prestanak daljnjeg oduzimanja ljudskih života i prestanak nastavka oružanog sukoba. Ideja pravednog rata, da bi bila prihvaćena, mora počivati na deset glavnih ideja pravednog rata, a to su:

1. Prije nego što se opravdano pribjegne sukobu, prethodno se moraju iscrpiti sva druga sredstva moralno pravednog rješenja sukoba.
2. Rat može biti pravedan jedino u obrani stabilnog političkog poretka ili moralnog razloga od strane prijetnje ili u cilju uspostave pravde poslije pretrpljene povrede.
3. Pravedan rat mora imati razumne šanse na uspjeh u postizanju tih ograničenih ciljeva.
4. Pravedan rat mora proglasiti legitimna vlast.
5. Rat se mora voditi s ciljem ispravljanja pogrešnog, a ne zbog zlonamjerne osvete.
6. Pregovori o okončanju rata moraju se stalno voditi sve dok traju borbe.
7. Dijelovi stanovništva koji ne sudjeluju u borbi moraju biti pošteđeni od namjernih napada.
8. U vođenju rata se moraju koristiti jedino legalna i moralna sredstva.
9. Šteta nanijeta ratom ne smije biti neproporcionalna u odnosu na pretrpljene povrede .
10. Uspostavljanje mira i pravde mora biti krajnji cilj rata. (Tatalović, 2006:84)

Stanje sigurnosti u svijetu nakon Drugog svjetskog rata pokušavalo se regulirati raznim mirovnim sporazumima i pregovorima. No, svijet se nalazio u blokovskoj podjeli koja ga je dijelila na zapadni dio, koji se odlikovao razvojem demokracije i slobodnog tržišta, te na istočni dio, kojeg su karakterizirali totalitarni režimi i plansko gospodarstvo. Također, velika je razlika u ta dva bloka bila sloboda pojedinca, koja je u istočnom bloku bila bitno reducirana od strane represivnog režima. Svijet je bio na rubu trećeg velikog sukoba te je to razdoblje karakteriziralo konstantno naoružavanje suprotnih strana (predvođene Sjedinjenim Američkim Državama i Rusijom). Razdoblje poznatije pod nazivom "Hladni rat" bilo je period konstantnog straha stanovnika zbog mogućnosti izbivanja globalnog sukoba uz korištenje nuklearnih oružja. Kraj Hladnog rata prema povijesnim knjigama obilježava se 1989., no pogledamo li današnju sliku svijeta, s razlogom se pitamo da li je Hladni rat uopće završio. I dalje postoje brojne nesuglasice i mali ratovi koji svakom danom izrastaju u sve veće sukobe te obuhvaćaju sve više država uz sve veće posljedice. Tipičan primjer za to su međuregionalni sukobi na Bliskom istoku koji nastaju suprotstavljajući se francuskoj i britanskoj mandatnoj vlasti (Kasapović, 2016:30), uz sve veće povećanje broja država koje iz vlastitih interesa ulaze u unutarnju problematiku bliskoistočnih država.

Pojam nacionalne sigurnosti proteže se kroz brojne definicije, no mnoge od njih (djelomično zbog razvoja same nacionalne sigurnosti kroz povijest djelovanja država) nisu u potpunosti obuhvatile sve njezine karakteristike. Nacionalna sigurnost postoji, mogli bismo reći, otkako postoji i država. Da bi nacionalna sigurnost postojala, moraju postojati i uvjeti za njezino stvaranje. Jedni od glavnih uvjeta su teritorijalni integritet⁷ i suverenitet⁸ određenog naroda nad svojim teritorijem, točnije unutar granica vlastite države. Iako nacionalna sigurnost postoji otkako postoje organizirana društva sa zajedničkim karakteristikama i nastojanjima očuvanja svog teritorija i interesa, pojam nacionalne sigurnosti počinje se koristiti tek u četrdesetim godinama 20. stoljeća te tada počinje biti sve više zastupljen u znanstvenim spisima i raspravama. Na samom početku korištenja pojma nacionalne sigurnosti uglavnom se govorilo o političkim, vojnim i gospodarskim naporima poduzetima od strane vlada pojedinih država kako bi ostvarile mir, ali i svoje interese na međunarodnom planu (Tatalović, 2006:144). Nacionalne države dugo su vremena predstavljale stabilne tvorevine na međunarodnom planu koje, ako imaju stabilno izgrađenu nacionalnu sigurnost, kao takve mogu bitno utjecati na građenje stabilne međunarodne sigurnosti i sigurnog okruženja. Nacionalna sigurnost smatra se i postupkom širenja vlastitog identiteta i kulture u globalnom svijetu od nacionalnih država i njihovih predstavnika (Hewedy, 1989:16).

Na nepotpunost i nedostatak detaljnijeg prikaza pojma nacionalne sigurnosti bitno je utjecao Barry Buzan koji je proširio i opisao pojam nacionalne sigurnosti te je podijelio na tri razine i to na:

1. Individualnu razinu
2. Nacionalnu ili državnu razinu
3. Međunarodnu razinu

Govoreći o Buzanovim razinama nacionalne sigurnosti državna ili nacionalna razina istaknuta je kao najvažnija te iz nje proizlaze ostale dvije. Također područja koja ističe kao iznimno bitnima za uspostavu nacionalne sigurnosti i njezinog opstanka su:

1. vojno područje uključujući ofenzivne i defenzivne sposobnosti,
2. političko područje koje uspostavlja institucije, politički sustav, ideologiju i stabilnost države,

⁷ Teritorijalnim integritetom smatra se cjelovitost teritorija države.

⁸ Suverenitetom smatramo sposobnost naroda, zajednice ili političke vlasti da samostalno i bez bilo kakvog vanjskog ili međunarodnog utjecaja odlučuju o zakonima i uređenosti države nad vlastitim teritorijem.

3. gospodarsko područje karakterizirano prirodnim bogatstvima, tržištem i nastojanjem uspostave države blagostanja,
4. socijalno područje koje određuje kulturu, jezik, tradiciju i nacionalni identitet naroda unutar nacionalne države,
5. područje zaštite okoliša koje označava čuvanje biološke osviještenosti te očuvanja ekologije teritorija na kojem narod određene nacionalne države prebitava (Tatalović, 2006:145.-146.).⁹

Promatrajući pojam nacionalne sigurnosti danas, možemo primijetiti kako on postaje sve kompleksniji i teži za dostići. Globalne promjene na svjetskoj razini bitno utječu na mogućnost državnih dužnosnika da unutar svojih granica samostalno utječu na donošenje odluka. Također, nacionalna sigurnost postala je mnogo više od samog shvaćanja vojne samostalnosti i sposobnosti obrane određene nacionalne države u slučaju napada na njezine granice, točnije njezin teritorijalni integritet i suverenitet. Nacionalna se sigurnost danas bitno odnosi na zaštitu pojedinca unutar države te osiguravanje njegovog kvalitetnog života, uključujući sve segmente potrebne za ljudsko djelovanje.¹⁰ No, upravo zbog novih, globalnih problema koji utječu na nacionalne države i prijete njihovom identitetu i očuvanju, nacionalni interesi u posljednje vrijeme postaju sve zastupljeniji u međunarodnoj zajednici. Preciznije rečeno, nacionalne države, iako su se kroz cijelu povijest svog djelovanja borile za ostvarivanje svojih nacionalnih, državničkih interesa, to u posljednje vrijeme postaje sve izraženije, budući da svijet trenutno prolazi kroz veliku krizu i mogućnost izbijanja sukoba na svjetskoj razini, kao i opasnost od krize identiteta naroda i njihovih nacionalnih država pred sve većom prisutnosti globalne ideologije, provedene kroz međunarodne institucije i globalne centre moći.

Upravo zbog navedenog, nacionalne države u posljednje vrijeme sve jače i zastupljenije vode otvorenu borbu za zaštitu svojih nacionalnih interesa pred globalnom ujedinjenosti svijeta, bilo da se ona odnosi na blagodati globalizacije ili pak njezine prijetnje. Nacionalna sigurnost i nacionalni interesi usko su povezani. Kada govorimo o nacionalnim interesima, možemo ih definirati kao ciljevima koje određena država nastoji postići kako bi osigurala svoj što povoljniji položaj u međunarodnoj zajednici. Nacionalni interesi oblikuju se

⁹ Prema: A. Grizold, *Međunarodna sigurnost – Teorijsko-institucionalni okvir*, Fakultet Političkih znanosti, Zagreb, 1997.

¹⁰ Pod navedenim segmentima smatra se pravo na obrazovanje, pravo na rad, pravo na nesmetano djelovanje, zaštita ljudskih prava i sloboda, zaštita identiteta, zaštita od nenapadanja i ratova, političkih progona i djelovanje pravnih institucija.

određenim kriterijima koji mogu biti ekonomski, ideološki, vojni, kriteriji sile, morala i legaliteta te kulturni i rasni kriteriji (Cvrtila, 1995:63), a nastaju najprije na razini države i subjektivnih ideja i ciljeva.

Međutim, kada govorimo o nacionalnim interesima važno je naglasiti da oni, prije nego pređu državne granice i stupe na međunarodnu scenu u ime nacionalne države, moraju imati legitimitet naroda. Drugim riječima, javno mijene mora biti na strani predstavljenih nacionalnih interesa te ih je gotovo nemoguće provoditi bez podrške naroda određene nacionalne države. Osim toga, nacionalni interesi moraju se prilagoditi unutarnjem stanju društva, ali i trenutnoj situaciji na međunarodnoj sceni. Jer, ako se nacionalni interesi vode preambiciozno, ne sagledavajući trenutnu situaciju u nacionalnom i međunarodnom okruženju te njihovu realnu mogućnost provođenja, njihovo postizanje je u samom početku osuđeno na propast.

2.4. Nove opasnosti za nacionalnu sigurnost

Kao što je već ranije navedeno, nacionalna sigurnost se kroz svoju povijest smatrala sigurnošću nacionalne države od napada na svoj teritorij, to jest teritorijalni integritet i suverenitet, od strane druge nacionalne države ili pak nekoliko njih. Zbog toga su se države često udruživale u razne saveze kako bi međusobno jamčile pomoć pri napadu neprijateljske države ili država. To je bio glavni razlog zašto je rat, točnije oružani sukobi i vojne aktivnosti, bio najveći strah među stanovnicima pojedinih država. U današnje vrijeme to se bitno promijenilo. Utjecajem globalizacijskih procesa na nacionalnu sigurnost, točnije njezino ugrožavanje, može utjecati znatno više faktora. Toga su svjesni i sami građani te se događa da rat, kao sredstvo oružanih sukoba, zapravo izaziva manji strah među populacijom nego neke nove vrste ugroza nacionalnih sigurnosti država. Naime, razvojem tehnologije, komunikacija, otvaranjem granica te razvojem vojne industrije, čovječanstvo je danas sposobno uništiti vlastiti planet. Upravo je taj napredak i svjesnost o samom napretku prouzročilo kulturu pregovaranja na međunarodnoj sceni. Govoreći o opasnostima za nacionalnu sigurnost, rat još uvijek predstavlja veliku opasnost budući da se svakodnevno u svijetu vode manji ratovi, sa sve većom dozom rizika prerastanja u globalni sukob, budući da su gotovo sve države nekim dijelom uključene u svjetske sukobe. No osim rata, postoje i druge ugroze nacionalne sigurnosti koje se mogu prepisati dolasku globalizacije, a to su: sve češći etnički sukobi,

terorizam, organizirani kriminal, proliferacija oružja za masovno uništenje, velike razlike između bogatih i siromašnih, nove bolesti, ekološke prijetnje i ilegalne migracije.

Etnički sukobi postali su, nažalost, glavna karakteristika država koje prolaze tranzicijsku fazu. No, prisutni su i u ostalim državama koje imaju određene nesuglasice između etničke većine i etničke manjine. Oni uglavnom nastaju kada se etničkoj manjini krše njezina prava i to od strane pojedinaca, organizacija, skupina, stranki ili pokreta. Etničke manjine za vrijeme sukoba suočavaju se s određenim skupinama problema, a to su:

1. Diskriminacija – situacija u kojoj se etnička manjina stavlja u podređeni položaj samo zbog njezine pripadnosti. Njezini uzroci u često su slučajeva ideološkog podrijetla.
2. Kulturna podređenost – uglavnom dolazi u obliku zabrane školovanja manjine na materinjem jeziku te negiranju manjinskog prava na izražavanje svojim tradicionalnim karakteristikama.
3. Ekonomska podređenost – događa se kada se sustavno radi na tome da pripadnici etničke manjine teže dolaze do radnih mjesta, pogotovo ako je riječ o bolje plaćenim i prestižnijim poslovima. Također, radi se na sustavnom prisilnom selidbom pripadnika etničke manjine u za to određena područja.
4. Genocidna politika – predstavlja organizirano djelovanje od strane političkog vrha neke države kojem je cilj potpuno uništenje etničke manjine i to pretežito nasilnim i necivilizacijskim mjerama (Tatalović, 2006:109).

Dolaskom do etničkih sukoba bitno je djelovanje i način njihovog reguliranja. Reguliranje se provodi kroz politike reguliranja etničkih sukoba koje se mogu podijeliti na dvije skupine i to:

1. Politike eliminiranja razlika – pod njima se podrazumijevaju postupci koje za posljedice imaju negativan utjecaj na nacionalnu, a samim time i međunarodnu sigurnost. Pod politikama eliminiranja smatraju se genocid, nasilno i masovno prisiljavanje određenih skupina stanovništva na selidbu te njihovo razdvajanje.
2. Politike upravljanja razlikama – pod ovim politikama smatra se intervencija treće strane, podjela moći te federalizacija. Politike upravljanja razlikama uglavnom pozitivno utječu na nacionalnu i međunarodnu sigurnost (Tatalović, 2006:111).

Upravo zbog brojnih etničkih sukoba koji su se provodili i na području Europe i njezinog susjedstva, Europska unija, kao zajednica demokratskih država s ciljem zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda, izgradila je svoju zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku koja služi kao temelj zajedničke suradnje europskih država pri sprječavanju daljnjih lokalnih i

svjetskih sukoba. Zajednička vanjska i sigurnosna politika Europske unije temelji se na tri razine:

1. Nacionalna – odnosi se na sigurnost koju gradi svaka nacionalna država sama za sebe, a temelji se na obrambenom sustavu, zaštitnom sustavu, te sustavu zaštite i spašavanja.
2. Multinacionalna – odnosi se na bilateralnu i multilateralnu državnu suradnju s ciljem postizanja mirovnih sporazuma i dogovora, uz međusobni nadzor.
3. Internacionalna – politika zajedničke sigurnosti predvođena djelovanjem svjetskih sigurnosnih organizacija, kao što su NATO, EU i OESS. (Tatalović, 2003:46)

Nastojanje modernih demokratskih država, kao i djelovanje ranije navedenih sigurnosnih organizacija u današnje vrijeme je priznavanje i pružanje kulturnog prava na izražavanje etničkih manjina unutar državnih granica pojedinih država. Takvim činom nastoje se spriječiti sukobi kakvi su u prijašnjim godinama, posebice nakon završetka Hladnog rata te u devedesetim godinama 20. stoljeća, bili doista česti.

Nova globalna prijetnja nacionalnoj i međunarodnoj sigurnosti je terorizam. Sam početak terorizma javlja se još u vrijeme Otomanskog i Habsburškog carstva, dok se pojam kao sve zastupljeniji pokret javlja iza 1945. Na teritoriju Europe terorizam je eskalirao tijekom 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća. Zanimljiva je činjenica kako je terorizam tada bio prisutan u razvijenim, demokratskim državama. No, vrsta terorizma koja je tada djelovala bitno se razlikuje od vrste terorizma koja je zastupljena danas. Tadašnji terorizam bio je rezultat političkih i ideoloških sukoba u zapadnim zemljama te je njegova specifičnost bila borba organiziranih skupina protiv režima unutar granica vlastitih nacionalnih država te njihova borba protiv pojedinih političara i utjecajnih ljudi. Kao primjer služe tadašnje najpoznatije terorističke skupine kao što su: Frakcija crvene armije (njem. Rote Armee Fraktion; RAF), IRA (Irska republikanska armija) te Crvene brigade (tal. Brigate Rosse). RAF organizacija djelovala je u Njemačkoj kao borba protiv brutalnosti njemačke policije koja je do izražaja dolazila u studentskim prosvjedima te su pripadnici RAF organizacije često izražavali nezadovoljstvo prisustvu još uvijek nacistički orijentiranih pojedinaca na visokim funkcijama. IRA organizacija djelovala je u Irskoj te su njezini pripadnici izražavali nezadovoljstvo podjelom teritorija Irske te njegovog pripajanja Ujedinjenom Kraljevstvu. Organizacija Crvene brigade djelovala je u Italiji te joj je cilj bio izlazak Italije iz NATO saveza, a njihovo djelovanje dolazilo je do izražaja zbog otmica i ubojstava pripadnika talijanske vlasti. U vrijeme tadašnjeg terorizma zapravo je specifična bila borba protiv pojedinaca i političara te se u jednu ruku znalo tko je meta napada i protiv koga se terorizam izričito okreće. S druge strane, današnji terorizam bitno je različit budući da mu sve više

postaje cilj unijeti paniku među stanovništvom te su žrtve napada uglavnom civili. S tim u vezi, sve češći smo svjedoci napada na središta europskih i svjetskih metropola u kojima stradaju civili koji su se u tom trenutku našli na mjestu predviđenom za napad. Terorizam kao pojam je teško definirati. No, moglo bi se reći da je terorizam nezakonita i nelegitimna primjena sile i nasilja koje se koristi protiv osoba ili društvene i privatne imovine, a sve s ciljem kako bi se zastrašilo stanovništvo uz promicanje vlastitih ili društvenih ciljeva (Tatalović, 2006:118). Također, terorizam se može definirati kao namjerno i sustavno ugrožavanje ili ubijanje civila kako bi se u društvo utjerao strah, a sve s ciljem postizanja određenih političkih ciljeva (Harmon, 2002:19). Stanovništvo sve češće poistovjećuje terorizam s novom formom rata. U zadnjih nekoliko godina dogodili su se teroristički napadi u brojnim europskim prijestolnicama gdje je poginuo veliki broj civilnih žrtava. Upravo zbog toga, ljudi smatraju da im je ugroženo jedno od temeljnih ljudskih prava, a to je pravo na slobodno kretanje. Ugroza tog prava izaziva sve veći strah od kretanja zbog novih terorističkih napada. Ono što je specifično za terorizam je njegovo plasiranje i namjera da za terorističke napade čuje što veći broj ljudi. Jer, samim time, novosti o sve brojnim terorističkim napadima, izazivaju sve veći strah među stanovništvom, što je zapravo i sama svrha terorizma. Postavlja se pitanje koju ulogu imaju masovni mediji što se terorizma tiče. Nije teško primijetiti kako su vijesti u posljednje vrijeme potrošna roba te u gomili informacija preko novih tehnologija i interneta svakodnevno pune etera i to vijestima koje se ističu po senzacionalizmu. Upravo je terorizam prepoznao takav način plasiranja vijesti kao plodno tlo za širenje svojih aktivnosti. Zbog takvih aktivnosti, nije teško primijetiti kako nositeljima terorističkih ideja i akcija nisu ciljevi samo vjerske, vojne, nacionalne, gospodarske ili političke naravi, već pokazuju veliku želju za moći i slavom, što im novi mediji i dopuštaju (Marić, 2012:89).

Prijetnja sigurnosti u današnje vrijeme globalizacije je i sve češći organizirani kriminal. Organizirani kriminal kao pojam može dosezati veliki broj segmenata društva. Upravo zbog toga nije ga lako definirati. Globalizacija predstavlja iznimno plodno tlo za razvoj i djelovanje organiziranog kriminala te ga brojni predstavnici društva, od vlada do policije, teško određuju, a samim time i teško staju u kraj s organiziranim skupinama predstavnika organiziranog kriminala. Aktivnosti koje se mogu svrstati u pojam organiziranog kriminala su uglavnom ilegalne trgovine ljudima (u najugroženiju skupinu spadaju žene i djeca), ilegalna trgovina ljudskim organima, trgovina oružjem i opasnim materijalima te prostitucija (Tatalović, 2006:123). Trgovina ljudima je, nažalost, sve češći problem koji ne izbjegava gotovo niti jednu zemlju svijeta. Prohodnost granica upravo je taj nelegalni čin

učinila mogućim. Najčešće žrtve trgovine ljudima su uglavnom žene i djeca i to u najčešćem slučaju iz nerazvijenih, siromašnijih zemalja. Sigurnosne službe sve teže ulaze u trag ovakvim trgovinama. Trgovina ljudskim organima također je česta aktivnost organiziranog kriminala. Ukradeni organi, ili oni nabavljeni oduzimanjem ljudskih života, na crnom tržištu postižu jako visoke cijene, što pogoduje razvoju organiziranog kriminala, budući da je jedna od glavnih svrha kriminalnih aktivnosti upravo novac. Trgovina oružjem i opasnim materijalima također predstavlja sve veću nesigurnost unutar država. Materijali koji se najčešće krijumčare su materijali poput urana i plutonija. Krijumčarenje takvim materijalima preko sve otvorenijih granica u doba globalizacije, može se povezati s terorističkim aktivnostima. Drugim riječima, skupine koje se bave organiziranim kriminalom sve se češće povezuju sa sumnjama da su upravo te skupine jedne od glavnih opskrbljivača terorističkih organizacija koje djeluju na nesigurnost stanovništva. Prijetnja nacionalnoj i međunarodnoj sigurnosti također je i ilegalna trgovina narkoticima i prostitucija, koja je u velikome broju slučajeva ilegalna. Aktivnost koja se također prepisuje organiziranom kriminalu je i pranje novca. Za organizirani kriminal zanimljiva je činjenica kako se sve više infiltrira u društvene segmente zajednice nacionalnih država. Skupine organiziranog kriminala posložene su hijerarhijski. To je napravljeno u slučaju da se dogodi privođenje pravdi samog vrha organizacije, da bi je netko sljedeći iz hijerarhijskog poretka mogao naslijediti bez da se organizacija raspadne i prekine s radom. Djelovanje kriminalnih skupina često je okarakterizirano podmićivanjem državnih službenika kako bi što više razvili svoju mrežu djelovanja te kako bi se što manje uspjeli zaustaviti u svom djelovanju. Takav slučaj uspješnog podmićivanja državnih vlasti zove se korupcija.¹¹ Korupcija, iako kroz medije prikazana, nije prisutna samo u državama u razvoju koje prolaze kroz proces tranzicije prema demokratskom poretku. Ona je prisutna i u razvijenim demokracijama, točnije državama u kojima demokracija djeluje duže vremena te zbog toga predstavlja sve veći problem uređenju društva koje služi javnom interesu.

Ozbiljnu prijetnju sigurnosti predstavljaju i oružja za masovno uništenje te njihova proliferacija. Unatoč nastojanjima za širenje svijesti međunarodne zajednice o mirovnim pregovorima i izbjegavanju rata, neosporna je činjenica kako se sve države svijeta, pod izlikom zaštite nacionalne sigurnosti, u skladu sa svojim ekonomskim mogućnostima naoružavaju. No, ozbiljnu prijetnju svjetskoj sigurnosti predstavljaju države koje posjeduju takozvano oružje za masovno uništenje. Pod takvom vrstom oružja smatraju se nuklearna, kemijska i biološka oružja. Njihovom primjenom, svijet postaje ozbiljno ugrožen budući da su

¹¹ Korupciju možemo definirati kao djelovanje usmjereno prema nelegalnoj zaradi te je njezino djelovanje iznimno štetno za javni interes društva (Tatalović, 2006:125).

njihove posljedice daleko veće od posljedica koje može izazvati obično oružje. Zanimljiva je činjenica kako države koje posjeduju takvu vrstu oružja sve više poprimaju prestiž na međunarodnoj sceni popraćen s vrstom strahopoštovanja. Upravo zato, posjedovanje oružja za masovno uništenje postalo je vrsta aduta u postizanju nacionalnih interesa. Možda i najveći problem što se tiče oružja za masovno uništenje je mogućnost njegovog dolaska u ruke terorističkih skupina i ekstremista, kojima je cilj takvo oružje iskoristiti na način koji za posljedice ima veliki broj ljudskih i materijalnih žrtava. Upravo zbog toga međunarodna zajednica djeluje na sve moguće načine kako bi se što više uspjelo u sprječavanju takvih scenarija koji bi zasigurno teže ugrozili sigurnost na svjetskoj razini.

Globalizacija, kao što je ranije istaknuto, promijenila je sliku svijeta tako da su slobode kretanja sve više dopuštene i to otvaranjem granica i lakšim transportom ljudi i robe. Međutim, to osim lakšeg putovanja i trgovine ostavlja i negativne posljedice, kao što su sve lakše trgovanje oružjem i narkoticima. Poznato je da se u posljednje vrijeme, ali i kroz povijest države naoružavaju kako bi istaknule svoju mogućnost obrane u slučaju ugroze njezine nacionalne sigurnosti. Međutim, globalizacija je svojim karakteristikama dala plodno tlo za sve više ilegalnih radnji. Tako se ilegalna trgovina oružjem sve više širi i to tako da oružje postaje dostupno problematičnim skupinama za javnost (teroristima i raznim drugim ekstremističkim skupinama). Također, trgovci ilegalnog oružja sve više sudjeluju u ilegalnom naoružavanju pojedinih država koje prolaze predratno stanje te tako potiču daljnje sukobe među zaraćenim državama, a sve zbog zadovoljavanja povećanja profita. Osim trgovine oružjem, ilegalna trgovina narkoticima predstavlja problem sigurnosti. Otvaranje državnih granica omogućilo je lakšu opskrbu narkoticima koji proizlaze uglavnom iz za to poznatih država kao što su Kolumbija, Pakistan, Afganistan, Iran, Brazil i slično, prema zemljama Europe i Sjedinjenim Američkim Državama, iz kojih dalje dolaze do ostatka svijeta.

Izazov koji predstavlja prijetnju sigurnosti su i ekološke prijetnje. U posljednje vrijeme sve se češće može čuti kako ljudi uništavaju vlastiti planet. Pod ekološkim prijetnjama najčešće se smatraju pojave poput globalnog zatopljenja, emisije štetnih plinova, uništavanje ozona, nedostatak pitke vode te uništavanje poljoprivrednih zemljišta (Tatalović, 2006:139). Iako su ovakve vrste problema sve više prisutne, međunarodna zajednica odlučna je da poduzme ozbiljne korake kako bi se takvi problemi sveli na mogući minimum. Upravo zbog toga, odrađeni su brojni sastanci te se radi na tome da se potpišu sporazumi kojih bi se države potpisnice trebale držati u cilju očuvanja okoliša. No, veliki problem i dalje predstavlja činjenica kako se sve države ne žele držati novijih pravila, zato što bi im određene mjere u vezi zaštite okoliša donijele manje novčane prihode na godišnjoj razni.

Profit je u doba globalizacije postao jedan od temeljnih ciljeva ljudskog i državnog djelovanja. Poznato je da su bivši globalizatori, točnije njihovi začetnici, širili svoj utjecaj s ciljem proširenja vlastite kulture i vjere na osvojena područja. No, glavni cilj današnje globalizacije jest ostvarivanje profita. Djelovanje u državama regulirano slobodnim tržištem i tržišnim natjecanjem, sve više slabi stabilnost socijalne države te uzrokuje velike razlike između bogatih i siromašnih. Drugim riječima, takva vrsta poretka je omogućila velikim kompanijama da izvlače veće profite, dok mali poduzetnici sve više propadaju, a radnička prava sve češće padaju u drugi plan. Profit multinacionalnih kompanija često prelazi čak i godišnje profite nekih država. To nam može dokazati i izvještaj iz 1999. u kojem je prikazano kako je tvrtka "General motors" ostvarila čak 164 milijarde američkih dolara profita. S druge strane, zemlje poput Norveške (153) i Tajlanda (154) su ostvarile manje (Giddens, 2007:58).¹² Prelazeći godišnje profite tržišno razvijenih zemalja, nije teško primijetiti kako je situacija u slabije razvijenim ili pak potpuno nerazvijenim zemljama¹³ još teža. Upravo takva situacija pogoduje sve češćim sukobima unutar nerazvijenih zemalja ili nerazvijenih zemalja sa susjedstvom. Također, u uvjetima u kojima prevladava glad i neadekvatan prostor za život, pojave poput nastanka i širenja bolesti sve su veće. Budući da se kretanja stanovništva iz jedne zemlje u drugu sve češće događaju, što putovanjima, što masovnim migracijama, pojave novih bolesti veliki su izazov za svjetsku sigurnost.

Ranije navedeni problemi zemalja Trećeg svijeta sve češće prouzrokuju masovna kretanja stanovništva, odnosno njegove migracije. Problem migracija je taj što su one u velikom broju slučajeva ilegalne, odnosno prouzrokuju ilegalna kretanja i prelazak državnih granica. Razlozi ilegalnih migracija uglavnom se mogu podijeliti na političke i ekonomske. Preciznije rečeno, velika kretanja stanovništva izvan matične države, ili pak njihov bijeg iz matične države, mogu prouzrokovati nestabilne političke situacije i strah od rata. S druge strane, veliki broj ilegalnih migranata su takozvani ekonomski migranti, koji napuštaju svoje domicilne države s ciljem stjecanja prava na boravak i rad u ekonomski prosperitetnijim zemljama. Ilegalne migrante najjednostavnije možemo definirati kao osobe koje nelegalnim sredstvima pokušavaju ostvariti prelazak iz domicilne države u neku drugu državu, no ilegalne migrante karakterizira više djelovanja. Njihove karakteristike su:

¹² Izvor: Časopis Forbes, 1998. i UNPD-ov Izvještaj o ljudskom razvoju, Oxford University Press, 1999., str. 32

¹³ Potpuno nerazvijene zemlje se zovu i takozvane zemlje Trećeg svijeta, u kojima dohodak po stanovništvu nije dovoljan za dostojan život građana. U takvim zemljama česte su pojave poput građanskih sukoba, gladi te međusobnih sukoba.

1. osobe koje prelaze državne granice na mjestima koja za to nisu predviđena, odnosno izbjegavaju legalne državne prijelaze
2. osobe koje se nalaze unutar neke države unatoč činjenici da im je odbijen zahtjev za azilom
3. osobe poput studenata i turista koje borave legalno u nekoj državi, i to uglavnom na period od tri mjeseca, no nakon prestanka zakonskog perioda ne napuštaju tu državu
4. osobe koje pri dolasku na državne granice, upravo te granice prelaze s krivotvorenim ispravama, ili pak ispravama koje pripadaju drugoj osobi
5. osobe koje unatoč rješenju nadležnog tijela o napuštanju zemlje ne napuštaju određenu državu u određenom roku
6. osobe koje donošenjem neke političke odluke mogu izgubiti dotadašnji status (Tatalović, 2006:128)¹⁴

Ilegalne migracije posebnu pozornost izazivaju u posljednje vrijeme kada se Europa i svijet suočavaju s jednom od najvećih izbjegličkih kriza današnjice. Dugotrajna nestabilnost na Bliskom istoku te krvavi ratovi koji se vode na tom prostoru, prouzrokovali su veliko kretanje stanovništva prema zapadnoj Europi. Veliki broj migranata su izbjeglice koje dolaze iz ratom obuhvaćenih prostora, no također, veliki broj migranata su i osobe koje koriste ratni kaos s ciljem prelaska u razvijenije europske države kako bi osigurali prosperitetniji život. Upravo zbog tih podjela migranata s Bliskog istoka u Europi trenutno prevladava val populizma¹⁵, prouzrokovan izbjegličkom krizom.

¹⁴ Izvor: F. Dragović, nezakonite migracije – sigurnosni fenomen 20.stoljeća, *Međunarodne studije, časopis za međunarodne odnose, vanjsku politiku i diplomaciju*, Vol. III, br. 4/2003., str 61-85.

¹⁵ Populizam predstavlja način političkog djelovanja u kojem se pokušava senzibilizirati javnost te potaknuti na "iskrenu bliskost" s narodom. Uglavnom se koristi u svrhu osvajanja političke vlasti te se odnosi na kratkoročne ciljeve bez realnog dugotrajnog djelovanja i postizanja adekvatnih rezultata.

2.5. Međunarodna sigurnost i njezine institucije

Ugroze nacionalne sigurnosti ne zadržavaju se samo unutar nacionalnih granica ugroženih država. Štoviše, svako novo ugrožavanje nacionalne sigurnosti utječe na međunarodno okruženje. Nakon što je svijet prestao biti podijeljen na istočni i zapadni blok, procesom globalizacije se ujedinio i to na način kakav je prije bilo nezamislivo. Upravo zbog toga problemi nacionalnih sigurnosti bez iznimke prelaze na probleme međunarodnih razmjera.

Međunarodna sigurnost zapravo je sigurnost koja se odnosi na globalnu zajednicu, to jest međunarodnu sigurnost ne možemo definirati kao sigurnost odvojenu za određene tipove država, već za sve države u globalu. S druge strane, međunarodna zajednica predstavlja društveni fenomen na međunarodnom planu (Vukadinović, 1998:125). Važno je znati da međunarodna sigurnost ne predstavlja zbroj nacionalnih sigurnosti država, već sustavno provođenje međunarodnih nastojanja za izbjegavanje oružanih sukoba te promicanje političkog, gospodarskog i kulturnog mira na međunarodnoj sceni.

Održavanje međunarodne sigurnosti u posljednje vrijeme nailazi na mnoge izazove. Svijet se suočava s globalnom krizom velikih migracija, učestalih terorističkih napada, konstantnih izbijanja novih ratova među nacionalnim državama, sve većim siromaštvom među populacijom, izbijanjem novih bolesti i slično. Sve su to novi uzroci nesigurnosti kako nacionalnih, tako i međunarodnih razmjera. Zbog sve težeg održavanja svjetske sigurnosti, međunarodna je zajednica organizirala institucije koje djeluju u sprječavanju novih svjetskih kriza, kao i reguliranju aktualnih, tekućih problema. Glavne institucije za održavanje svjetske sigurnosti su:

1. Ujedinjeni narodi
2. NATO
3. OEES
4. Europska unija

Ujedinjeni narodi, točnije Organizacija Ujedinjenih naroda organizacija je globalnog karaktera kojoj je glavni zadatak briga za očuvanje mira na svjetskoj razini. Organizacija Ujedinjenih naroda osnovana je 1945. te je na početku brojala oko 50 država članica, dok broj današnjih država članica prelazi 200. Djelovanje Ujedinjenih naroda temeljeno je na

propisima iz Povelje Ujedinjenih naroda, koja je zapravo temeljni dokument te organizacije. Struktura djelovanja Ujedinjenih naroda je specifična. Glavno izvršno tijelo te organizacije zove se Vijeće sigurnosti (The Security Council) te donosi odluke vezane za svjetski mir i sigurnost. Vijeće sigurnosti sastoji se od 15 država članica, od čega su pet stalnih članica (SAD, Rusija, Velika Britanija, Francuska i Kina), dok se ostalih deset članica mijenja svako dvije godine. S druge strane, Generalnu skupštinu Ujedinjenih naroda (General Assembly) čine sve ostale članice Ujedinjenih naroda koje ne mogu odlučivati o pitanjima svjetskog mira i sigurnosti, već samo mogu predlagati rješenja.

NATO predstavlja euroatlantski vojni i politički savez koji je pri osnivanju služio kao organizacija kolektivne obrane među saveznicima. Danas, NATO predstavlja organizaciju kolektivne sigurnosti. Osnovan je 4. travnja 1949. u Washingtonu te se sastoji od dva dijela (civilnog i vojnog), a odluke unutar njega se donose jednoglasno. NATO se sastoji od sljedećih tijela: Sjevernoatlantsko vijeće, Odbor za obrambeno planiranje, Skupina za nuklearno planiranje, Glavni tajnik, Međunarodno tajništvo, Vojni odbor, Međunarodni vojni stožer, Integrirana vojna struktura te Skupština NATO-a.

OESS je organizacija koja je zadužena za europsku sigurnost i suradnju. Iako je u samim počecima svog djelovanja (1975.) bila zapravo međunarodni forum, danas predstavlja organizaciju s važnim sigurnosnim mehanizmima (Tatalović, 2006:235). Danas je OESS sve više fokusiran na borbu protiv terorizma te borbu protiv krijumčarenja ljudi. Na takav način OESS se pokušava prilagoditi novim izazovima svjetske sigurnosti te im donekle stati u kraj.

Europska unija, iako na samom početku stvaranja ekonomski projekt, danas je prije svega politička zajednica europskih zemalja koje provode i šire ideju demokracije. Cilj Europske unije i integracije europskih država nisu samo gospodarska stabilnost, već promicanje nacionalnih sigurnosti europskih država, a samim time i međunarodne sigurnosti. Europska unija štiti demokratska načela, pravo na slobodu i kretanje njezinih stanovnika, ali se predstavlja i kao veliki zagovornik provođenja mira i sigurnosti, kako na području svog teritorija, tako i na svjetskoj razini. Kako bi provodila demokratske vrijednosti, ali i štitila interese građana članica, Europska unija je razvila i svoje institucije. Tako se Europska unija danas, uz brojne institucije, sastoji od sedam temeljnih institucija, a to su: Europsko vijeće, Vijeće EU, Europska komisija, Europski parlament, Sud pravde, Revizorski sud i Europska središnja banka. Osim rada kroz institucije Europska se unija bavi i pokušajima reguliranja sigurnosti i to kroz zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku. Međutim, činjenica je kako

Europska unija još uvijek nije pronašla adekvatna rješenja za ozbiljnija pitanja sve češćih ugroza na sigurnost njezinih država. Posljednji primjer za nesnalaženje i neadekvatno rješavanje problema je izbjeglička kriza koja je eskalirala u globalni problem.

3. Suvremena problematika migracija: izbjeglice i izbjeglička kriza

Globalnim povezivanjem svijeta ili detaljnije rečeno otvaranjem granica, lakšom prohodnosti te razvojem tehnologija i prometnica, migracije postaju sve češća, moglo bi se reći gotovo svakodnevna pojava. Kada govorimo o migracijama riječ je o kretanju velikog broja stanovništva iz jednog mjesta u drugo. Uzroci migracija mogu biti različiti, a najčešće ih povezujemo s posljedicama ratnih djelovanja, različitim političkim situacijama unutar država, ekonomskim i gospodarskim poteškoćama, elementarnim nepogodama, tehnološkim i ekološkim katastrofama ili željom za boljim i kvalitetnijim životom (Tatalović, 2006:128). U današnje vrijeme sve češća problematika na koju međunarodna zajednica još uvijek ne može ponuditi adekvatno rješenje je pitanje izbjeglica koje u sve većem broju prelaze granice svojih domicilnih država u nadi da će ih upravo međunarodna zajednica zaštititi od problema zbog kojih su se odlučili na bijeg iz svojih država. Problematika izbjegličkog pitanja postaje sve veći problem modernih nacionalnih država. Unatoč nastojanjima međunarodne zajednice za okončavanje daljnjih sukoba u svijetu te širenje demokratskog utjecaja, pogotovo u periodu nakon Drugog svjetskog rata, zbog količine razaranja i štete koje je nanio, razni dijelovi svijeta i dalje su žarišta različitih sukoba koji često eskaliraju u oružane sukobe i otvorene ratove. Upravo zbog nepovoljnih sigurnosnih uvjeta u vlastitim državama nastaje sve veći broj izbjeglica koji bijegom u druge države, poglavito one koje su na glasu kao zapadne i razvijene, nastoje osigurati kvalitetan život koji bi im zajamčio ljudska prava, koja su im iz brojnih razloga u svojim državama uskraćena. Tim događajima dolazi do miješanja, odnosno prisustva više vrsta migracija u jednom periodu. Naime, ekonomski migranti svoje domicilne države napuštaju prvenstveno iz ekonomskih razloga te ih na to uglavnom tjera visoka stopa nezaposlenosti to jest nemogućnost pronalaska posla i manjak egzistencijalne sigurnosti. S druge strane postoje i migracije zbog političkih razloga koje karakteriziraju migrante koji se ne slažu s trenutnim političkim režimom koji je na vlasti u njihovoj domicilnoj državi. Na posljetku, prisutni su i migranti koji se na put u drugu državu odlučuju isključivo zbog ratnih ugroza koji traju na teritoriju vlastite države.

3.1. Problematika migracija i izbjeglica kroz povijest

Pojam izbjeglica opisan je od strane brojnih autora te u raznim međunarodnim ugovorima i sporazumima. Kada govorimo o pojmu izbjeglica mogli bismo reći da su izbjeglice osobe koje su protiv svoje volje natjerane da napuste svoje domicilne države s ciljem pronalaska kvalitetnijeg života i jamčevine ljudskih prava u nekoj drugoj državi. Uzroci nastanka izbjeglica mogu biti politički, ekonomski, socijalni, kulturni i ekološki. Drugim riječima, uzroci nastanka izbjeglica uglavnom su izvan kontrole njihovog djelovanja. Izbjeglice postaju osobe koje su iz bilo kojih od navedenih razloga napustile svoje domove. Da bi definirali pojam izbjeglice, mogli bismo reći da izbjeglica mora biti stranac za državu prihvata, ili drugim riječima strani državljanin ili osoba bez državljanstva (Lapaš, 2008:3). Za izbjeglice se može reći kako su to osobe koje su prisiljene napustiti mjesto vlastitog prebivališta zbog događaja koji mogu nastati prirodnim ili umjetnim putem. Pod prirodnim putem se smatraju događaji koji su nastali prirodnim utjecajem kao što su prirodne katastrofe (potres, uragan, tornado, tsunami, tajfun i slično), dok se pod umjetnim putem smatraju sve katastrofe nastale uzrokom čovjekovog djelovanja (rat, progon, nuklearna eksplozija i slično) (Kaurin, 2014:88). Definiciju izbjeglica približila je i Organizacija afričkog jedinstva (današnja Afrička unija) koja tvrdi da je izbjeglica svaka osoba koja je primorana napustiti redovno mjesto boravka i to zbog okupacije, strane agresije, dominacije ili pak nekog događaja koji na teži način pogađa poredak cijele zemlje ili njezinog dijela (Kaurin, 2014:89). Koliko je pitanje izbjeglica danas uzelo zamaha govori i izjava američkog politologa Francisa Fukuyame kako su izbjeglice jedan od tri glavna globalna problema s kojima će se svijet u nadolazećem periodu morati suočiti i tražiti njegovo rješenje.

Iako je najnovija izbjeglička kriza, koja je svakodnevno zastupljena u masovnim medijima i televizijskim programima pojam izbjeglica i samu problematiku izbjeglica svrstala u noviji i moderan problem današnjeg društva, izbjeglička problematika postoji već duže vremena. Izbjeglice kao pojava postoje otkako postoji i čovječanstvo, budući da od samog početka ljudskog djelovanja postoje i uzroci nastanka izbjeglica (ranije navedeni prirodni i umjetni razlozi). Dok u starijoj povijesti izbjeglice nisu imale istaknuta prava i zaštitu najprije od međunarodne zajednice (koja u starijoj povijesti nije niti postojala već su glavnu riječ vodile odvojene nacionalne i suverene države), a zatim ni od nacionalnih država u koje bi dolazili, tijekom 20. stoljeća se takva situacija bitno počela mijenjati. Događaji koji su donijeli najviše razaranja i najviše raseljenog stanovništva izvan svojih matičnih država bili su

bez ikakve sumnje Prvi i Drugi svjetski rat. Upravo u tom razdoblju međunarodna je zajednica sve više uočavala kompleksnost problematike izbjeglica te zahtjevnost njezinog rješavanja. Tako je prvi ozbiljniji pokušaj međunarodne zajednice okrenut prema rješavanju izbjegličkog problema bio postavljanje Norvežanina Fridtjofa Nansena 1921. za visokog povjerenika za ruske izbjeglice u Europi. Naime, mnoštvo stanovništva iz Rusije pobjeglo je prema zapadnoj Europi nakon uspostave Sovjetskog Saveza i njegove izolacije prema ostalim državama. Također, za vrijeme mandata visokog povjerenika za izbjeglice, mnoštvo je Armenaca (njih oko 300 tisuća) izbjeglih iz Andalonijske dobilo međunarodnu pravnu zaštitu i spas od pokolja tadašnje turske vojske. Tim izbjeglicama omogućene su isprave za identifikaciju koje su, prema visokom povjereniku za izbjeglice, nazvane "Nansenove putovnice". Također, 1926. tadašnja organizacija Lige naroda legalizirala je "Sporazum o problemu potvrde identiteta ruskim i armenskim izbjeglicama" čime je po prvi put omogućena legalna pravna zaštita izbjeglicama (Mesić, 1994:114).

3.1.1. Konvencije i pravno reguliranje statusa izbjeglica

Sljedeći događaj koji je bitno pridonio razvoju politike zbrinjavanja izbjeglica je donošenje Konvencije o međunarodnom statusu izbjeglica. Konvencija je donesena 1933. te se na samom početku nije odnosila na sve izbjeglice. Izbjeglički status tadašnje konvencije određivan je prema nepostojanju zaštite vlade zemlje iz koje dolaze izbjeglice ili prema nepostojanju državljanstva izbjeglica.

Širenjem njemačkog utjecaja pred početak Drugog svjetskog rata, odnosno razvojem Trećeg Raicha, problem izbjeglica se sve više povećavao. Stupanjem na snagu nacističkog režima sve je više izbjeglica dolazilo iz područja Njemačke, Austrije te Čehoslovačke. Zbog toga je 1939. osnovan Međuvladin komitet za izbjeglice s Visokim povjerenikom za izbjeglice na čelu (tu je funkciju odrađivao Sir Robert Emerson). Osnivanje Međuvladinog komiteta za izbjeglice specifično je zbog činjenice da su u Statut Komiteta prvi put u povijesti uneseni politički elementi određivanja izbjeglica. Na temelju toga nastala je i jedna od prvih definicija pojma izbjeglice. Tako su u Statutu detaljnije nego što je to do tada bilo, razrađeni razlozi zbog kojih su izbjeglice primorane emigrirati. Kao razlozi navode se politički stavovi, vjerska uvjerenja te rasna pripadnost (Mesić, 1994:114).

Završetak Drugog svjetskog rata veliki broj svjetske populacije dočeka kao neka vrsta izbjeglica. Nakon svih događaja i posljedica koje je Drugi svjetski rat prouzročio, Međunarodna zajednica, odlučnija nego ikada kroz povijest od tadašnjeg trenutka, etiketirala je rat i sve vrste oružanih sukoba kao nelegalan čin te od tada bilo kojim državama koje prijete ili koriste vojnu silu određuje sankcije (u posljednje vrijeme uglavnom novčane). Nakon što je osnovani Međuvladin komitet raspušten 1947., iste godine osnovana je Međunarodna organizacija za izbjeglice te se prema nagađanjima tvrdi kako je u vrijeme svog djelovanja pravno zaštitila oko 1,5 milijuna izbjeglica. Također, specifično za Međunarodnu organizaciju za izbjeglice je podjela izbjeglica na "prave izbjeglice" i "raseljene osobe". Tako je Statut Međunarodne organizacije za izbjeglice odredio koje se izbjeglice smatraju "pravim izbjeglicama", a to su:

1. žrtve totalitarnih režima (ovdje se misli na nacističke i fašističke režime)
2. španjolski republikanci i ostale žrtve falangističkog terora
3. osobe koje su prije Drugog svjetskog rata smatrane izbjeglicama (Mesić, 1994:115).

Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata poznato je pod nazivom "Hladni rat". To je bilo razdoblje blokovske podjele svijeta u periodu od 1945. do 1989., u kojem su se s jedne strane nalazile države zapadnog svijeta (koje su promovale demokratske vrijednosti, ljudska prava i slobode kao i razvoj slobodnog tržišta i ekonomije), dok su s druge strane obitavale države istočnog bloka koje su se uglavnom karakterizirale totalitarnim režimima (nedostatak ljudskih prava i sloboda na izražavanje, kretanje, te održavanje planskog gospodarstva). Ulogu svjetskih lidera zauzele su Sjedinjene Američke Države i tadašnji Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika.¹⁶ Stvaranjem Europske zajednice (kasnije Europske unije), međunarodna zajednica se podijelila na prodemokratske države i zajednice te istočne komunističke. Uslijedile su utrke u naoružavanju koje ipak nisu dovele do svjetskog globalnog oružanog sukoba. Osim u naoružavanju, natjecanje između blokova vršilo se i na ostalim područjima kao što su kultura, sport, znanost i tehnologija, pa tako ni izbjeglice kao aktualna problematika nisu izostale iz blokovske podjele. Naime, dok su zapadnjačke države nakon Drugog svjetskog rata isticale pravo izbjeglica na zbrinjavanje (budući da se veliki broj izbjeglica nakon Drugog svjetskog rata nije htio vratiti u svoje domicilne države bilo zbog integracije u nove države ili neslaganja s režimom koji je na snazi u njihovoj domicilnoj

¹⁶ Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, poznatiji pod kraticom SSSR, nakon Drugog svjetskog rata predstavljao je vodeću komunističku svjetsku silu. SSSR se sastojao od 15 država, a dugo je vremena predstavljao najveću prepreku širenja zapadnjačke kulture u svijetu.

državi), države istočnog bloka su inzistirale na vraćanju izbjeglica u svoje domicilne države. Velika potpora ostanku izbjeglica u novim, zapadnjačkim državama može se protumačiti kao plan Zapada pri širenju svog utjecaja, a tako i sprječavanju daljnjeg razvoja komunizma. Naime, većina tadašnjih izbjeglica koje su došle iz istočnog bloka bili su obrazovani građani koji su se integrirali u zapadno društvo te su bili spremni širiti demokratske vrijednosti. Drugim riječima, moglo bi se reći da je u vrijeme blokovske podjele svijeta bilo gotovo popularno primati izbjeglice iz istočnog bloka kako bi zapad što više smanjio utjecaj i širenje komunizma.

Jedna od najvažnijih institucija nastala nakon Drugog svjetskog rata, i to u prosincu 1949. je Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR). Odluka o uspostavi institucije stupila je na snagu 1951., a iste je godine donijeta i Konvencija o statusu izbjeglica koja danas predstavlja temeljni i glavni međunarodni dokument za priznanje izbjegličkog prava (Mesić, 1994:115). Glavni ciljevi koje se Konvencijom žele ostvariti su sprječavanja povratka izbjeglica u domicilne države u kojima postoje opasnosti ugroze njihovih života ili slobode. Konvencija o statusu izbjeglica donijela je i službenu definiciju izbjeglica priznatu u međunarodnoj zajednici koja se nalazi u Općim odredbama Konvencije te glasi da se pojam izbjeglica odnosi na svaku osobu:

1. "za koju se smatra da je izbjeglica temeljem Konvencije od 28. listopada 1933. i 10. veljače 1938., Protokola od 14. rujna 1939., ili Ustava Međunarodne organizacije za izbjeglice."
2. "koja se ne nalazi u zemlji vlastitog državljanstva uslijed događaja nastalih prije 1. siječnja 1951., te se uslijed osnovanog straha od proganjanja zbog svoje vjere, rase, nacionalnosti, pripadanja nekoj društvenoj skupini, političkog mišljenja, ne može ili se zbog toga straha ne želi staviti pod zaštitu dotične države; ili osoba bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje prethodnog boravišta, a koja se ne može ili zbog straha ne želi vratiti u tu državu." (UNHCR, Convention and Protocol relating to the status of refugees).¹⁷

Dokument koji je također iznimno važan za rješavanje pitanja izbjeglica je i Konvencija i Protokol o pravnom položaju izbjeglica. Taj dokument danas predstavlja temelj svih pravnih dokumenata o izbjegličkom pitanju, a najvažniji naglasak cijele Konvencije daje se na članke 32. i 33. Konvencije. Ti članci zapravo govore o protjerivanju i zabrani

¹⁷ UNHCR, Convention and Protocol relating to the status of refugees, str. 14, dostupno na URL:<http://www.unhcr.org/3b66c2aa10>, (7.12.2016.)

protjerivanja izbjeglica u zemlje u kojima postoji mogućnost ugroze njihovih života i temeljnih ljudskih prava. Ta dva (možda i najvažnija) članka Konvencije govore o dva temeljna načela postupanja prema izbjeglicama:

1. Non-refoulement načelo; predstavlja takozvani "kamen temeljac izbjegličkog prava", a govori o zabrani prisilnog vraćanja izbjeglica na područja koja ugrožavaju njihove živote, tjelesni integritet izbjeglica te ugrozu slobode. Također, prema ovom načelu zabranjeno je daljnje protjerivanje izbjeglica te njihovo odbijanje na granici. Jedini slučaj u kojem načelo Non-refoulement može biti uskraćeno prema Konvenciji je ugroza vlastite nacionalne sigurnosti države prihvata ako se dogodi da izbjeglica koja traži prihvata od strane te nacionalne države ima izrečenu pravomoćnu presudu za teže kazneno djelo. No, važno je naglasiti kako je Europski sud za ljudska prava negirao bilo kakvo ograničenje Konvencije, bez obzira radi li se o izbjeglicama sa sudskim presudama ili pak masovnom priljevu. Zbog toga su ga dužne primjenjivati sve zemlje članice Europske unije.
2. Zabrana protjerivanja (izгона) predstavlja načelo Konvencije kojim se brani izgon izbjeglica, pogotovo ako ih taj izgon vraća prema zemljama u kojima su ugroženi njihovi životi, sloboda i temeljna ljudska prava. Ovdje je važno napomenuti kako je potpisivanjem Konvencije ograničen suverenitet država potpisnica Konvencije tako da (iako prema međunarodnom pravu države imaju slobodu odlučivanja o ulasku i boravku stranih državljana na svojem teritoriju) je donijela stroge odrednice koje se moraju ispuniti da bi izgon izbjeglica bio prihvatljiv. Te odrednice propisuju da:
 - a) izbjeglica mora biti pravno prisutna na području države prihvata
 - b) moraju postojati isključivi razlozi nacionalne sigurnosti ili javnog poretka za izgon
 - c) država može protjerati izbjeglice samo na temelju donesene odluke u postupku koji je proveden u skladu sa zakonom, a to podrazumijeva da izbjeglica ima pravo na žalbu, obranu i pošteno suđenje (Kaurin, 2014:95.-96.).

3.1.2. Azil

Dolaskom na teritorij nove države u koju su izbjeglice pobjegle zbog opravdanog straha za vlastiti život te straha od uskraćivanja slobode i ljudskih prava, izbjeglice masovno traže pravo na azil. Azil bi mogli definirati kao zaštitu od progona i protjerivanja izbjeglica s područja nacionalne države u koju su došli. Sam naziv azil potječe iz grčke riječi asylos, što u

doslovnom prijevodu znači "nešto što nije predmetom progona". Pri davanju prava na azil izbjeglicama, države se obvezuju kako će primjenjivati načela Konvencije, čime se izbjeglice štite od vraćanja na teritorij na kojem im može biti ugrožen život ili sloboda. Govoreći o pružanju azila izbjeglicama bitno je naglasiti kako se to odnosi prvenstveno na teritorijalni azil ili drugim riječima teritorijalno utočište koje je dano izbjeglici izvan područja njegove države podrijetla (Lapaš, 2008:14). Ovdje je zanimljivo istaknuti kako pravo azila još uvijek ne predstavlja međunarodnu obavezu država, već svaka nacionalna država temeljem solidarnosti i humanosti, ali i ekonomske i političke mogućnosti, priznaje izbjeglicama pravo na azil (Kaurin, 2014:92). Upravo ta činjenica dokazuje kako međunarodna zajednica još uvijek nije riješila problematiku izbjeglica u potpunosti. Iako je donošenjem Opće deklaracije o pravima čovjeka i građanina 1949., propisano da "svaki čovjek ima pravo tražiti i dobiti utočište u drugim zemljama"¹⁸, takva praksa još uvijek nije postala dio međunarodnog prava, već stav svake nacionalne države zasebno.

Ovdje je važno istaknuti kako postoje različiti tipovi izbjeglica. Pravo na azil trebao bi biti omogućen svakoj osobi kojoj je ugrožen život ili sloboda, to jest temeljna ljudska prava. Upravo zbog tih razloga, brojne države pružaju utočište izbjeglicama te se organiziraju različite humanitarne organizacije koje osim smještaja, u za to predviđenim kampovima, djeluju tako da izbjeglice opskrbljuju hranom, lijekovima i potrebnim higijenskim potrepštinama. Međutim, nacionalne države razlikuju pojam izbjeglice od pojma ekonomskih migranata. Kroz povijest, ali pogotovo izraženo u posljednje vrijeme izbjegličke krize u Europi, brojni ekonomski migranti iskorištavaju ratnu situaciju s priljevom velikog broja ratnih izbjeglica u razvijenije zemlje tražeći zaštitu. Ekonomski migranti predstavljaju dio stanovništva koje u potrazi za boljim ekonomskim životom prelazi državne granice infiltrirajući se u grupu ratnih izbjeglica u nadi da će osigurati svoj status u novoj nacionalnoj državi te u njoj ostati živjeti i raditi. Ekonomski migranti u pravilu ne dobivaju pravo na azil, budući da za sam prihvata i pružanje zaštite izbjeglicama nacionalne države moraju izdvojiti određeni iznos iz vlastitog državnog proračuna¹⁹ te to pravo ograničavaju samo na one izbjeglice kojima su ugroženi životi, sloboda i ljudska prava.

¹⁸ Članak. 14 Opće deklaracije o pravima čovjeka i građanina; Dostupno na URL: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (8.12.2016.)

¹⁹ Državni proračun predstavlja akt države kojim se procjenjuju prihodi, ali i utvrđuju rashodi za jednu godinu, u skladu sa zakonom. Osnovne funkcije državnog proračuna su: prikazivanje ciljeva u fiskalnoj godini, služi kao instrument kojim država utječe na ekonomsko stanje u zemlji te služi kao sustav kontrole prikupljanja i trošenja sredstava. (Ministarstvo financija Republike Hrvatske) Dostupno na URL: <http://www.mgin.hr/hr/proracun> (8.12.2016.)

Ipak, Ujedinjeni Narodi preporučuju nacionalnim državama kako bi trebale usklađivati svoje nacionalne politike o azilu i to kroz donesenu Deklaraciju o teritorijalnom azilu, prihvaćenu 1967. Deklaracija o teritorijalnom azilu oslanja se na Povelju Ujedinjenih Naroda, u kojoj se promiču vrijednosti poput poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, održavanja međunarodnog mira i sigurnosti i razvijanja prijateljskih odnosa među narodima. Deklaracijom je određeno kako bi se azil u državama trebao poštivati kao pravo koje je država, preko svoje suverenosti, odobrila osobama koje imaju pravo tražiti azil (sukladno Općoj deklaraciji o ljudskim pravima). Također, deklaracijom je određeno kako pružanje azila ne smije štetiti suverenosti nacionalnih država ili načelima Ujedinjenih Naroda, a ako do toga dođe, ostale će države pojedinačno ili kroz instituciju Ujedinjenih Naroda, u duhu solidarnosti, poduzeti mjere kako bi se pomoglo oštećenoj državi. Deklaracijom je, zatim, određeno načelo kojim se izbjeglice ne smije odbiti na granici ili ih prisilno vraćati u države gdje im može biti ugrožen život ili sloboda. U posljednjem članku Deklaracije doneseno je da države koje su odobrile azil izbjeglicama ne smiju provoditi aktivnosti koje se suprotstavljaju načelima Ujedinjenih Naroda (Regionalni centar za manjine).²⁰

3.1.3. Odnos izbjeglica i države prihvata

Dolaskom na teritorij države koja omogućuje pravo na prihvata izbjeglica, odnosno azil, postoji više načina na koji se odnos između te nacionalne države i izbjeglica može urediti. Tako se danas, prema Konvenciji o pravnom položaju izbjeglica, razlikuju četiri vrste povezanosti, odnosno standarda, izbjeglica i država koja ih prihvaća, a to su:

1. "standard običnog stranca" koji ujedno predstavlja najniži standard prema kojemu će izbjeglicama u nekoj nacionalnoj državi biti priznata najmanja prava, kakva uživaju i obični stranci
2. "standard najpovlaštenijeg stranca" predstavlja standard prema kojemu se izbjeglicama jamče određena prava barem u onolikoj mjeri u kojoj ga država prihvata priznaje državljanima države kojima inače dijeli najpovlašteniji status, kao na primjer u obliku međunarodnog ugovora ili faktičkog reciprociteta

²⁰ Dostupno na URL: <http://www.minoritycentre.org/library/deklaracija-o-teritorijalnom-azilu> (8.12.2016.)

3. "standard vlastitih državljana" je onaj standard prema kojemu država prihvata izbjeglicama priznaje uživanje njihovih prava u jednakoj mjeri kao što to radi i vlastitim državljanima
4. "standard apsolutne zaštite" je onaj standard koji je predviđen za neka najvažnija, temeljna prava, koja su po svojoj prirodi vezana najprije za izbjeglice, te im je taj standard omogućen bez ograničenja. Ovaj standard nije ovisan o postupanju države prihvata sa strancima, kao ni s vlastitim državljanima (Kaurin, 2014:91).

3.2. Prava i obaveze izbjeglica danas

Kroz povijest reguliranja položaja i prava izbjeglica doneseni su brojni međunarodni dokumenti i Konvencije kojima se ta prava reguliraju. U današnje vrijeme izbjeglica je u svijetu sve više te predstavljaju jedan od glavnih globalnih problema koje međunarodna zajednica treba riješiti. Također, problematika izbjeglica predstavlja veliki izazov i prijetnju nacionalnim sigurnostima državnih poredaka. To se događa zato što povećani broj izbjeglica (te uz njih ilegalnih migranata) dovodi do masovnog pritoka stanovništva koje u jednom određenom periodu traže pristup i prolazak preko državne granice zemlje primateljice. Izbjeglice danas imaju regulirana prava koja im se moraju omogućiti, ali isto tako imaju i obaveze prema državi koja im pruži zaštitu, odnosno azil.

Sva prava izbjeglica, ili točnije njihova međunarodnopravna zaštita regulirana je međunarodnim ugovorima koji se oslanjaju na temeljna ljudska prava. Tako, osim ranije u djelu navedenih prava kao što su pravo na slobodu, pravo na ulazak u državu prihvata (točnije zabrana odbijanja izbjeglica na granici), te pravo na zaštitu od prisilnog povratka, izbjeglice danas imaju razvijena prava propisana međunarodnopravnom zaštitom. Pod tim pravima ubrajaju se još i:

1. Pravo na fizičku sigurnost – ovdje se uglavnom misli na pravo na život te zaštitu od mučenja, ponižavajućih i nečovječnih postupaka ili kazni, zaštitu od prisilnog podvrgavanja znanstvenim pokusima te pravo na osobnu sigurnost. Osim toga, ovo pravo osigurava i zaštitu obitelji te svakog djeteta i to bez diskriminacije te zaštitu od nasilja prema ženama.
2. Pravo na pošteno suđenje – ako izbjeglice, ili ilegalni migranti, budu uhvaćeni u djelu nezakonitog ulaska u neku državu, ta država ih ima pravo pravno procesuirati.

Međutim, to ne znači da država tim osobama krši ljudska prava, naprotiv. Tim činom svim izbjeglicama i ilegalnim migrantima omogućuje se pravo na pošteno suđenje i to uz uvjete da sud koji se bavi tim slučajem mora:

- a) primjenjivati formalne izvore prava u pravnom poretku države prihvata
- b) biti nadležan za odlučivanje o predmetu koji je pred njega iznesen
- c) biti nezavisan
- d) biti nepristran i primjenjivati pravilo *audiatur et altera pars*²¹ pri čemu činjenica da je stranka u postupku izbjeglica nipošto ne smije utjecati na pravičnost sudskog odlučivanja
- e) pristup sudu mora biti moguć, lagan, brz i bez neopravdanog odlaganja

Ovdje je važno napomenuti kako pravo od nekažnjavanja zbog ilegalnog prelaska granice mogu ostvariti one izbjeglice koje nakon ilegalnog ulaska prijave taj čin te ga razumno opravdaju nadležnom tijelu države prihvata.

3. Pravo na nužne životne potrepštine – pod ovim pravom podrazumijeva se pravo na osnovnu zdravstvenu zaštitu, pravo na hranu odnosno zaštitu od gladi, pristup vodi, omogućavanje smještaja te osnovnih higijenskih uvjeta.
4. Pravo vlasništva – prema brojnim međunarodnim ugovorima propisano je kako "niti jedna osoba ne smije biti lišena svoje imovine". Prema tome, upravo se na to odnosi ovo pravo.
5. Pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti – ovo se pravo odnosi na nužnost da se u državi prihvata izbjeglicama omogući pravo ne samo pravo na slobodu vjeroispovijesti bez diskriminacije, već se omogućuje i pravo na slobodno isticanje vjerskih simbola, oblačenje u skladu s propisima svoje vjere, slijeđenje vjerskih načela u svakodnevnom životu, ali i pravo na vjersko obrazovanje djece.
6. Pravo na slobodu kretanja – ovo se pravo odnosi na slobodu biranja mjesta boravka od strane izbjeglica u državi prihvata te njihovo slobodno kretanje unutar njezinih granica. To pravo omogućeno je Konvencijom o pravnom položaju izbjeglica.
7. Pravo na obavljanje samostalnih zanimanja – odnosi se na omogućavanje prava na rad izbjeglicama koje čekaju okončanje postupka pri podnošenju zahtjeva za odobrenjem dopuštenog boravka. Pri pravima za samostalno zanimanje Konvencija propisuje zanimanja poput rada u poljoprivredi, industriji, zanatu, trgovini, ali i mogućnost

²¹Audiatur et altera pars označava pravno pravilo koje omogućuje svakoj strani da bude saslušana. U doslovnom prijevodu s latinskog jezika izraz znači "neka se čuje i druga strana." Izvor: Proleksis enciklopedija online, Dostupno na URL: <http://proleksis.lzmk.hr/9876/> (8.12.2016.)

osnivanja vlastitih društava. Ostvarivanjem tih prava nacionalne države omogućuju olakšanje za vlastiti proračun iz čijeg se dijela financira boravak izbjeglica na vlastitom teritoriju.

8. Pravo na jednakost u davanjima – ovo pravo omogućuje da se izbjeglicama omogući zaštita od nepovoljnog plaćanja poreza, pristojbi i ostalih fiskalnih davanja u državi prihvata. Također je ovdje dobro napomenuti kako neke države oslobađaju izbjeglice od carina za uvoz osobnih stvari.
9. Pravo na jedinstvo obitelji – ovo pravo se odnosi na omogućavanje spajanja razdvojenih obitelji, posebice malodobne djece od roditelja, ili starijih i nemoćnih osoba od ostatka obitelji. Neke države čak omogućuju ulazak ostatka obitelji nakon što je jedan član omogućio pravo na azil u zemlji prihvata. Razdvajanje obitelji dodatno otežava i ovako težak život izbjeglica te ovo pravo omogućuje njihovo spajanje.
10. Pravo na obrazovanje – omogućuje posebno djeci-izbjeglicama da steknu osnovne uvjete obrazovanja koje zbog ratnih ili sličnih situacija nemira u domicilnim državama nisu u mogućnosti dobiti.

Osim ovih izdvojenih prava izbjeglicama također moraju biti omogućena prava na isprave o identifikaciji i statusu, pomoć u sudskim i upravnim stvarima, pravo na putne isprave, pravo na zaštitu prema propisima radnog i socijalnog zakonodavstva, pravo na javnu pomoć, javno izražavanje i udruživanje, pravo na zaštitu intelektualnog vlasništva, stanovanje te pomoć pristupu sudovima (Lapaš, 2008:36.-67.).

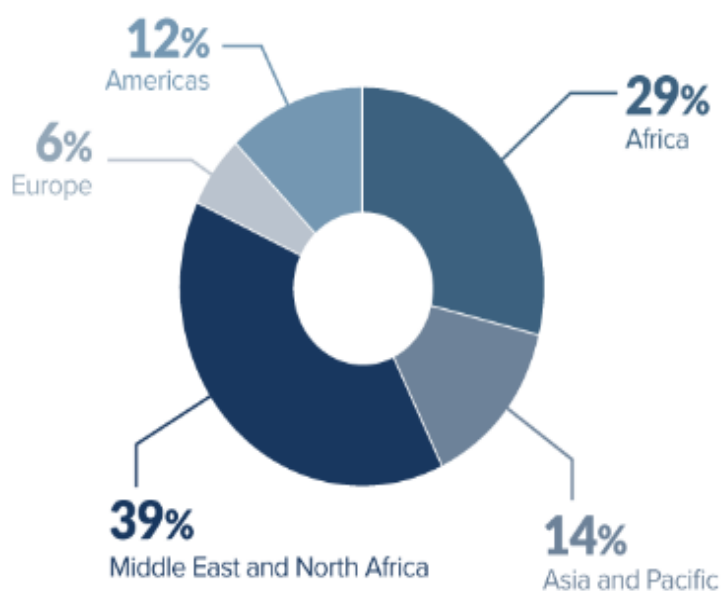
Davajući prava izbjeglicama, s druge strane nacionalne države zahtijevaju i određena pravila kojih se same izbjeglice trebaju pridržavati. Ulaskom na teritorij države prihvata, izbjeglice automatski postaju subjekti njezinog društva koje štiti pravni poredak te države, dodjeljujući im njihov status. Upravo zbog toga, izbjeglice se moraju držati određenih dužnosti koje nacionalna država njihovog prihvata od njih očekuje. Tako izbjeglice bez iznimke moraju poštovati pravni, politički i javni poredak te društveno uređenje države prihvata. Također, izbjeglice su dužne steći sve uvjete propisane za stjecanje prava izbjeglica koje ta država propisuje i to bez pozivanja na okolnosti svog izbjegličkog statusa (Lapaš, 2008:68.). Ovo se posebno odnosi na nelegalne ulaske u državu prihvata, točnije obvezu da se unatoč činu takvog ulaska o tome obavijeste nadležne službe i to s izbjegličke strane.

3.2.1. Organizacije za zaštitu izbjeglica

Iako je razdoblje nakon Drugog svjetskog rata označilo razdoblje nastojanja međunarodne zajednice da zaštiti izbjeglice te im pruži azil, što je donošenjem brojnih dokumenata donekle i rješavalo problem, danas je situacija iznimno teža. Međunarodna zajednica ima sve manje ideja o kvalitetnom rješavanju problema budući da je u tijeku

Slika br. 1

Where the world's displaced people are being hosted

masovni priljev izbjeglica na područje Europe. Međunarodna zajednica novčano pomaže zemljama koje prihvataju izbjeglice, no veliki problem predstavlja nedostatak suradnje među državama te nepoštivanje međunarodnih ugovora zbog straha za vlastitu nacionalnu sigurnost.

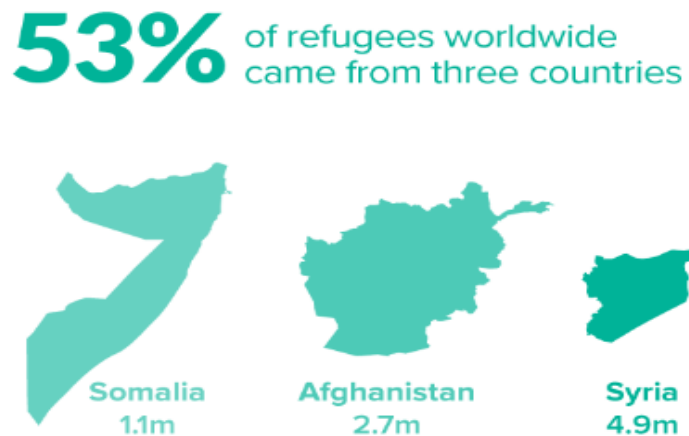
Dokazano je, te o tome govore i statistički podaci, kako najviše

izbjeglica u svijetu dolazi iz zemalja u kojima je ugrožena nacionalna sigurnost te je sigurnosni poredak tih zemalja iznimno ugrožen. Stanje u zemljama iz kojih dolazi najviše izbjeglica politički su nestabilna društva s učestalim oružanim sukobima, agresijama na civilno stanovništvo, okupacijama i slično. Najnoviji podaci sa službenih stranica UNHCR-a, govore kako se broj izbjeglica u svijetu drastično povećao. Tako prema najnovijim podacima u svijetu se nalazi 65.3 milijuna ljudi koji su nasilno premješteni iz svojih prebivališta, 21.3 milijuna izbjeglica te 10 milijuna ljudi bez vlastite države odnosno državljanstva. Također, podaci tvrde kako je oko 33 tisuće 972 ljudi svaki dan prisiljeno odseliti iz svojih domova zbog različitih konflikata (UNHCR).²²

²² Dostupno na: URL: <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (8.12.2016)

Slika br.1 sa službenih stranica UNHCR-a prikazuje postotak ljudi koji su prisiljeni migrirati. Tako prema statističkim podacima trenutno u svijetu najviše izbjeglica dolazi s Bliskog istoka i Sjeverne Afrike, njih čak 39%. Slijedi ostatak Afrike a 29%, zatim Azija I Oceanija s 14%, područje Amerike s 12% te područje Europe s 6%.

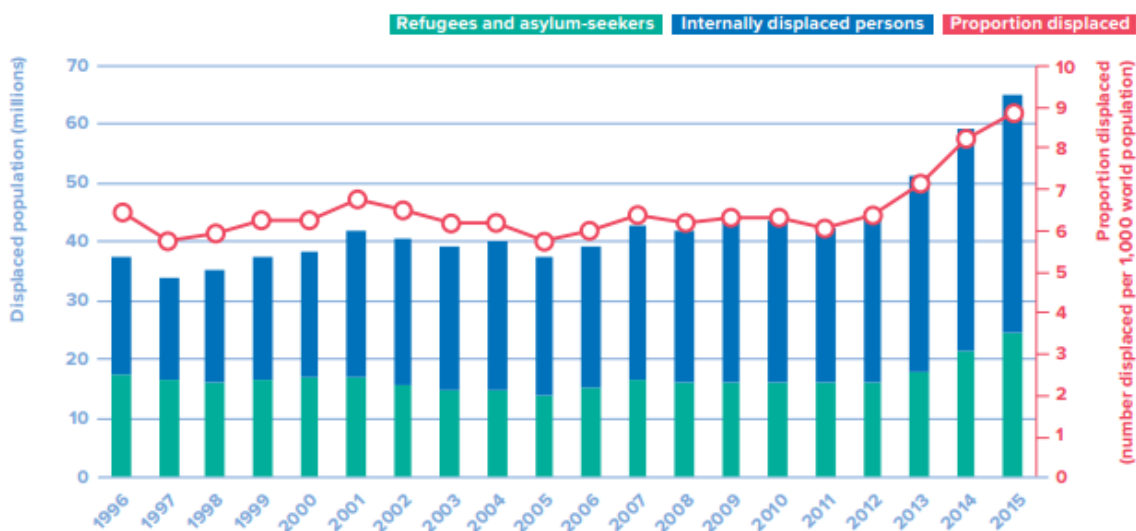
Slika br. 2

Slika prikazuje kako više od polovice svjetskog broja izbjeglica dolazi iz tri države svijeta. Tako, prema statističkim podacima, najviše svjetskih izbjeglica dolazi iz Sirije, njih čak 4.9 milijuna. Slijede izbjeglice iz Afganistana, njih 2.7 milijuna, te izbjeglice iz Somalije, njih 1.1 milijun.

Slika br. 3

Fig.1 Trend of global displacement & proportion displaced | 1996 - 2015 (end-year)

Slika 3 sa službenih stranica UNHCR-a prikazuje drastičan porast broja izbjeglica i prisilno preseljenih osoba u svijetu u periodu od 1996.-2015.²³

Ove uznemirujuće brojke definitivno su pokazatelj veličine i rasta izbjegličke problematike u svijetu na što je ukazao i glavni tajnik Ujedinjenih Naroda, Ban Ki Moon, i to izjavom kako se "danas susrećemo s najvećom izbjegličkom krizom u povijesti te ta kriza ne predstavlja sam brojke već i krizu solidarnosti."²⁴

Za reguliranje problematike izbjeglica danas postoje brojne organizacije koje pokušavaju izbjegličku problematiku riješiti na što bolji i efikasniji način. Budući da se djelovanje država za uspostavljanje sigurnosti uvelike preselilo s nacionalne razine na međunarodnu (ili bismo mogli reći i međuvladinu) te su organizacije ustrojene na međunarodnom planu te tako i djeluju. No, važno je napomenuti kako uz međunarodne vladine organizacije postoje i međunarodne nevladine organizacije koje se bave rješavanjem problematike izbjeglica.

Od međunarodnih vladinih organizacija za zaštitu i rješavanje problematike izbjeglica najvažnije su sljedeće:

1. Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR) sa sjedištem u Ženevi. Ured visokog

²³ UNHCR, Global leader on statistics on refugees, Dostupno na: URL: <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html> (8.12.2016.)

²⁴ UNHCR, Global leader on statistics on refugees, Dostupno na: URL: <http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html> (8.12.2016.)

predstavnik osnovala je Opća skupština Ujedinjenih naroda 1950. Ured je najprije osnovan kao privremeno tijelo, no zbog konstantnog povećanja broja izbjeglica Ured i dalje djeluje. UNHCR djeluje temeljem propisanog Statuta, a njegove akcije moraju biti prvenstveno humanitarne, socijalne i nepolitičke. UNHCR osim brige za (Konvencijom određene) izbjeglice, brine i o raseljenim osobama kojih je svakim danom u svijetu sve više te za njih prikuplja i pruža pomoć i zaštitu. Osim rada s ciljem olakšanja prihvata za izbjeglice UNHCR je specifičan po angažiranosti i pregovorima s državama o pronalasku konačne države prihvata za izbjeglice. Uz sve navedeno, UNHCR i radi na prihvaćanju određenih standarda koji izbjeglicama omogućuje njihova prava.

2. Međunarodna organizacija za migracije (International Organization for Migration – IOM) osnovana je u Ženevi 1951. te je u samom početku svog djelovanja bila koncentrirana samo na problem europskih migracija. No, s vremenom je počela obuhvaćati izbjegličku problematiku na gotovo svim kontinentima. Njezinim osnivanjem glavni cilj za postaviti bio je pružiti pomoć i zaštitu svim osobama koje napuštaju svoju domicilnu državu, bilo iz potrage za poslom (ekonomski migranti) ili sigurnošću (izbjeglice). Tako IOM osim zaštite, pruža pomoć u transportu ljudi, osiguravanju zdravstvene zaštite, stanovanja, osnovnih životnih potrepa pa čak i u svladavanju novog jezika. Jednostavnije rečeno IOM organizacija pomaže izbjeglicama da se što brže i što lakše uklope u novu okolinu u kojoj borave.
3. Odbor za prava čovjeka (Human Rights Committee – HRC) osnovan Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima za glavni cilj ima nadzor poštivanja odredbi Pakta. Također, Odbor razmatra pojedine pritužbe od strane izbjeglica koje se mogu dogoditi u slučaju povrede njihovim prava od strane države prihvata.
4. Odbor za ukidanje rasne diskriminacije (Committee on the Elimination of Racial Discrimination – CERD) osnovan je s ciljem zabrane i prestanka bilo kakvih rasnih diskriminacija na području nacionalnih država prema izbjeglici kao pojedincu ili izbjeglicama kao skupini ljudi koji se nalaze na teritoriju neke države. Odbor osigurava prestanak i zabranu diskriminacija od bilo koje strane državnog društva (političkog ili pojedinačnog).
5. Odbor protiv mučenja (Committee against Torture – CAT) odbor je koji je osnovan kako bi štitio izbjeglice od bilo kakvih nečovječnih postupanja. Osigurava zaštitu izbjeglica od mučenja, ponižavajućih postupaka ili nezakonitih kazni.

6. Odbor za ukidanje diskriminacije prema ženama (Committee on the Elimination of Discrimination against Women – CEDAW) sastavljen je od 23 stručnjaka, u većem broju žena, kojima je glavna zadaća nadzor o prestanku i zabrani diskriminacije prema ženama. Odbor ima praksu razmatranja periodičnih izvještaja, a u slučaju kršenja njegovih odredbi postoji mogućnost individualnih pritužbi zbog povrede prava.
7. Europski sud za ljudska prava (European Court of Human Rights – ECHR) je sud osnovan prvenstveno za međunarodnu zaštitu ljudskih prava i sloboda. Glavna zadaća ovog suda je rješavanje sporova nastalih zbog eventualnih povreda prava, kako prema pojedincu tako i prema izbjeglici, na području neke države.

Osim međunarodnih vladinih organizacija za zaštitu izbjeglica trenutno u svijetu djeluju i brojne međunarodne nevladine organizacije kako bi izbjeglicama u svijetu pružile što bržu i efikasniju zaštitu. Neke od najpoznatijih takvih organizacija su: Međunarodni Crveni križ, Amnesty International, Catholic Relief Services, International Rescue Committee, International Refugee Rights Initiative (IRRI), Caritas Europa te European Reintegration Support Organizations (ERSO) (Lapaš, 2008:72.-92).

3.3. Europske politike zbrinjavanja izbjeglica i odobravanje azila

Europska unija, kao integracija i zajednica demokratskih država, postavila se kao ključni segment modernog društva koji na svom teritoriju štiti ne samo svoje građane, već bi trebala pružati utočište i stanovništvu okolnih zemalja koje prolaze kroz period nacionalne nesigurnosti, bilo iz ekonomskih ili iz različitih političkih razloga. Budući da sve države članice Europske unije prilikom pristupanja toj zajednici moraju primijeniti i prilagoditi svoje pravo pravnoj stečevini Europske unije, logično je za zaključiti kako se sve države članice moraju držati pravila postavljenih od strane Europske unije kada se radi o nacionalnoj i međunarodnoj sigurnosti. Možda najvažniji dokument kojim se Europska unija vodi, a samom tom činjenicom bi se trebale voditi i sve države članice, jest Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i sloboda.²⁵ U toj konvenciji napisani su svi segmenti ljudskih prava koja se kroz institucije određenih država, ali i institucije same Europske Unije, moraju trajno štititi te biti zajamčena. Europa već duže vremena predstavlja poželjnu imigracijsku destinaciju

²⁵ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i sloboda potpisana je u Rimu, 4. studenog 1950. Danas predstavlja najstariji i najpoznatiji sustav za zaštitu ljudskih prava u svijetu.

stanovnicima koji dolaze s područja Bliskog istoka. Razlog tome je što je europsko tlo geografski najbliže za doseći, a i granične kontrole često su lakše za prijeći nego što je to slučaj s kontrolama u Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji i ostalim zemljama koje su emigrantima poželjne. Upravo zbog toga, Europska unija nastoji već duže vremena regulirati nekontrolirani ulazak imigranata na svoj teritorij. Također, pitanje ulaska neeuropskog stanovništva na područje Europske Unije posljednjih je godina postalo pitanjem nacionalne i međunarodne sigurnosti za koje se hitno traže što prihvatljivija rješenja. O ovoj temi među državama Europske Unije počelo se raspravljati još 1992., točnije pitanje o nezakonitim prelascima državnih granica bilo je prisutno još u Ugovoru iz Maastrichta. Pitanje sigurnosti te povećanje nelegalnih ulazaka na teritorij Europske unije s godinama je sve više dobivalo na važnosti. U skladu s tim, Europska unija je širila pregovore o daljnjim koracima u rješavanju toga pitanja. U pregovorima se sve više dolazilo do zaključka kako nacionalne države (misleći uglavnom na članice Europske unije, a zatim i države kandidatkinje, potencijalne kandidatkinje te države koje se nalaze na europskom teritoriju) ne mogu same riješiti problem nezakonitih ulazaka na područje Europe. Upravo zbog toga su se države sve više okretale politici zajedničkog rješavanja ove vrste problema.

Gledajući početak kreiranja europske politike o ilegalnim migracijama i izbjeglicama nije teško primijetiti kako se ta politika na početku njezinog razvoja sastojala uglavnom od reguliranja migranata iz jedne države članice Europske unije u drugu. Te politike odnosile su se uglavnom na reguliranje statusa migranata te osiguravanje njihovih prava što se tiče stanovanja i pronalaska poslova unutar drugih država Europske unije. No, početkom ratnih sukoba na području bivše Jugoslavije, teritorij Europske unije pogodila je modernija kriza dolaska izbjeglica u zemlje Europske unije poput Njemačke, Velike Britanije, Nizozemskoj i skandinavskim državama (Popović, 2015:30). Početkom takvih događaja, Europska unija je započela s ozbiljnijim pristupom i pronalaženjem zajedničkih rješenja, točnije užoj suradnji između zemalja članica prema pomoći i pružanju azila izbjeglicama iz trećih zemalja.

Sami početak razvijanja zajedničkih europskih politika koje se bave migrantima (pa tako i izbjeglicama) te njihovim pružanjem azila mogao bi se staviti još u rane devedesete godine prošlog stoljeća, točnije 1993., stupanjem na snagu Ugovora iz Maastrichta u kojem se po prvi puta spominje ova vrsta problematike. No, značajniji napredak ovog pitanja ipak je

postignut donošenjem Ugovora iz Amsterdama²⁶. Ugovorom iz Amsterdama osnovan je Zajednički europski sustav azila (Common European Asylum System)²⁷ u kojem su postavljeni minimalni uvjeti što se politika azila tiče. Ti uvjeti podrazumijevaju utvrđivanje o tome koja od država članica je odgovorna za razmatranje zahtjeva za azil (i to podnesenog od osoba treće zemlje u jednoj od država članica), minimalne standarde za odobravanje ili odbijanje i ukidanje izbjegličkog statusa. Daljnji razvoj europske politike azila donio je i Lisabonski ugovor kojim su proširene ovlasti na području azila te su određena usklađivanja i usvajanja mjera za poticanje razvoja sustava azila, kao što su: ujednačavanje statusa azila za osobe trećih zemalja koji mora vrijediti na području cijele Europske unije, ujednačavanje statusa privremene zaštite, stvaranje zajedničkog sustava privremene zaštite u slučaju masovnog priljeva²⁸, ujednačavanje supsidijarne zaštite²⁹, kao i razvitak partnerstva i suradnje s trećim zemljama (Kaurin, 2014:104). Danas Europska unija regulira problematiku izbjeglica i slučajeve pružanja azila preko pet najvažnijih dokumenata, odnosno direktiva. To su redom: Direktiva o privremenoj zaštiti, Direktiva o prihvatu, Dublinska uredba, Direktiva o kvalifikaciji i Direktiva o postupku.

1. Direktiva o privremenoj zaštiti omogućuje zaštitu hitnog i privremenog karaktera svim osobama koje su u ozbiljnoj opasnosti kršenja ljudskih prava ili su već bile žrtve te su napustile područja oružanih sukoba ili lokalnog nasilja. Za Direktivu o privremenoj zaštiti specifično je da propisuje pružanje zaštite bez unaprijed utvrđenog izbjegličkog statusa, što se često odnosi na slučajeve masovnog priljeva stanovništva u kojima nije ni moguće detaljno i u potpunosti učinkovito provesti postupak odobrenja azila. Privremena zaštita, kako je propisano, traje godinu dana, a u iznimnim slučajevima Vijeće EU može produžiti taj period na još godinu dana. Nakon što prođe taj period slijedi postupak vraćanja izbjeglica pri kojemu moraju biti ispoštovani svi

²⁶ Ugovor iz Amsterdama donesen je 1997., a stupio je na snagu 1999. Važno je napomenuti da je donošenjem Ugovora politika azila prebačena iz trećeg (Suradnja u području pravosuđa i unutrašnjih poslova) u prvi, nadnacionalni stup.

²⁷ Zajednički europski sustav azila (CEAS) osnovan je s ciljem da pojednostavi i omogući pristup azilu onima koji traže zaštitu te da omogući donošenje bržih, poštenijih i kvalitetnijih odluka, kao i sprječavanje progona i vraćanja onih kojima zbog toga vraćanja život i sloboda mogu biti ugroženi. Izvor: Zajednički europski sustav azila, Dostupno na URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/ceas-factsheets/ceas_factsheet_hr.pdf (9.12.2016.)

²⁸ Masovni priljev stanovništva označava događaj uzrokovan političkim ili nekim drugim uzrokom, kada veliki broj stanovništva u istom vremenskom periodu krene prema graničnim područjima određene države, s ciljem da u tu državu i uđu.

²⁹ Pojam supsidijarne zaštite odnosi se na pružanje azila strancu koji nije ostvario uvjete za njegovo pružanje, ali se s razlogom vjeruje da bi njegovo vraćanje u zemlju iz koje je pobjegao prouzrokovalo ozbiljno kršenje ljudskih prava i sloboda, pa čak i života.

aspekti ljudskog dostojanstva te se povratnici moraju vratiti bez ugrožavanja njihovih zdravlja i života.

2. Direktiva o prihvatu tražiteljima azila omogućuje: pravo na informiranje (koje mora biti postignuto u razumnom roku i to najviše u 15 dana) o obavezama i pogodnostima koje mora udovoljiti, ali i o organizacijama koje im mogu pomoći u tome, pravo na dokumente o pravnom statusu, slobodu kretanja, jedinstvo obitelji, pristup obrazovanju, pravo na životni standard koji osigurava zdravstvene i ostale životne potrebe. Direktiva o prihvatu može se primijeniti na sve državljane trećih zemalja te osobe bez državljanstva koje podnose zahtjeve za azil na granici ili na području pojedine države u kojoj im može biti omogućena zaštita, odnosno azil.
3. Dublinska odredba donesena 2003. sadrži kriterije koji su predstavljali idealnu europsku politiku rješavanja izbjegličke problematike. Dublinska se odredba odnosi na raspodjelu tereta i odgovornosti između država članica Europske unije što se tiče preispitivanja zahtjeva za azile. Tako se prema Dublinskoj uredbi kriterijima, koji se u njoj nalaze, utvrđuju države članice koje su odgovorne za ispitivanje zahtjeva za azil podnesenih od strane državljanina iz trećih zemalja. Na temelju toga samo bi jedna država članica Europske unije bila odgovorna za postupak ispitivanja zahtjeva za azil. Odlučivanjem samo jedne države o pitanju azila spriječilo bi se podnošenje zahtjeva iste osobe više puta za traženjem azila, dok je u slučaju humanih razloga, posebice kada se radi o spajanju obitelji, drugim članicama omogućeno preuzimanje nadležnosti ili sugestije oko rješavanja slučaja. Ovakva uredba donesena je u nadi da će tražitelji azila u svim državama članicama imati jednake uvjete pri njegovom traženju te bi se tako pravilno raspodijelila uloga što se tog pitanja tiče među državama članicama. No, takva politika pokazala se neefikasnom budući da sve države članice nisu pokazale jednaku snalažljivost u nošenju s izbjegličkom problematikom. Razlozi mogu biti različiti, no uglavnom se uzroci traže u ekonomskim razlozima (budući da pružanje azila te briga o izbjeglicama sa sobom nosi i određene ekonomske izdatke). Unatoč pokušaju cjelovite reforme Dublinske uredbe 2008., konkretniji se pomaci nisu dogodili.
4. Direktiva o kvalifikaciji donesena je s ciljem pružanja adekvatnih identifikacija osoba kojima je međunarodna pomoć zaista potrebna te s ciljem omogućavanja minimalnih standarda za te iste osobe u svim državama članicama. Direktiva razlikuje osobe koje traže pomoć izvan domicilne države jer im je u toj državi ugrožen život ili pravo na slobodu te temeljna ljudska prava od osoba koje mogu potražiti zaštitu na nekom

drugom teritoriju svoje domicilne države. Također, direktiva omogućuje zaštitu tražiteljima azila koji nisu ispunili određene uvjete za dobivanje te zaštite, no opravdano se vjeruje kako bi uskraćivanje te zaštite dovelo do ozbiljnog ugrožavanja života ili slobode te osobe. Osim supsidijarne vrste zaštite, Direktiva sprječava prisilno vraćanje izbjeglica u domicilne države, omogućuje jedinstvo obitelji, pruža dozvolu boravka te slobodu kretanja unutar države prihvata.

5. Direktiva o postupku donesena je s glavnim ciljem utvrđivanja normi za priznavanje ili ukidanje izbjegličkog statusa u državama članicama. Direktivom o postupku određuju se načela i jamstva za tražitelje azila kao što su: pristup postupku za zaštitom, pravo ostanka u državi za vrijeme trajanja samog postupka, pravo na informiranje, pravo na uslugu prevoditelja u postupku, pravo na komuniciranje s UNHCR-om, pravo na usmeno saslušanje, pravnu pomoć i zastupanje, dostavu odluke u propisanom roku, pravo na obavijest o ishodu i to na jeziku kojeg podnositelji razumiju i slično (Kaurin, 2014:104-107).

3.4. Zone sukoba i nestabilnosti kao emitivna područja migracija izbjeglica na Zapad

Područje Bliskog istoka već dulje vremena područje je nestabilnosti i stalnih izbijanja građanskih ratova. Medijski prostori svakim danom su puni novosti o oružanim sukobima, civilnim žrtvama te djelovanjima terorističkih organizacija koji Bliski istok poistovjećuju s pojmom nesigurnosti i straha. Noviji događaji prouzrokovali su izbijanje jedne od najvećih humanitarnih kriza u novijoj povijesti koja je rezultirala migracijom velikog broja stanovništva iz ratom zahvaćenih prostora koji su se uputili prema zapadnoeuropskim državama. S druge strane, ta ista humanitarna kriza postala je glavni test organizaciji kao što je Europska unija kojim mora dokazati svoj autoritet u svijetu te sposobnost rješavanja ozbiljnijih i konkretnih problema. Da bi se bolje shvatila problematika i uzrok same izbjegličke krize, potrebno je objasniti noviju situaciju na Bliskom istoku, točnije situaciju u zemljama iz kojih je stanovništvo najprije počelo emigrirati iz ekonomskih razloga, a zatim i zbog činjenice da su žarište dužih oružanih sukoba.

Kada govorimo o zemljama Bliskog istoka obično se misli na arapske zemlje Mediterana te Podsaharsku Afriku. Specifičan upravo za te zemlje bio je veliki prirodni priraštaj³⁰ koji se dogodio u razdoblju od 1980. do 2010. U tom razdoblju ove su države gotovo udvostručile svoje stanovništvo. Tim događajem dogodio se i poremećaj na socioekonomskoj odrednici društva, budući da se sve više događalo da veliki broj mladih ljudi ne može pronaći posao, čime je životni standard postajao sve ugroženiji. Ovakav trend doveo je do poražavajućih podataka koji govore da se u to vrijeme broj mladih nezaposlenih osoba u zemljama Bliskog istoka popeo na 25% stanovništva, dok su najekstremniji primjeri dolazili iz Egipta i Tunisa u postotku od čak 30% (Tadić, Dragović, Tadić, 2016:16). Upravo ti događaji doveli su do emigriranja sve većeg broja stanovništva prema zemljama Europe, pogotovo zapadne, razvijene Europe. Događaji koji su također prouzrokovali velike migracije stanovništva s područja Bliskog istoka prema zapadnoj Europi su događaji koji su se dogodili u sklopu Arapskog proljeća.³¹

Specifični događaji za vrijeme Arapskog proljeća doveli su do žestokih oružanih sukoba te su stvorili plodno tlo za razvijanje ekstremnih opcija u državama Bliskog istoka. Naime, unatoč želji da se u tim državama uspostavi demokratski poredak, nedostajali su svi važni elementi za provođenje kvalitetne demokratske tranzicije. Demokratska tranzicija, da bi bila uspješna i cjelovita, mora se sastojati od tri faze i to: faze liberalizacije i sloma autokratskog sustava, faze demokratizacije i društvene modernizacije te faze konsolidacije demokracije (Maldini, 2011:15). To bi značilo da se najprije u prvoj fazi događaju promjene u kojima stari autokratski režimi gube na legitimnosti zbog sve većeg broja nezadovoljnog stanovništva koje svoje nezadovoljstvo izražava kroz davanje potpore političkoj oporbi te kroz vlastito organiziranje. Također je važno za ovu fazu da unutar države postoji nacionalno jedinstvo naroda (što u slučaju država Bliskog istoka, posebice Sirije nije specifično). U prvoj fazi također se događa i smanjivanje ili potpuni prestanak medijske cenzure, razvoj političkog pluralizma te stvaranje prostora za političko nadmetanje. Druga faza demokratske tranzicije predstavlja politički proces i to jer se u njoj događa potpuna promjena kompletnog političkog sustava i poretka. Glavni nositelji tranzicije u drugoj fazi su upravo političke elite kojima je glavni cilj uspostava demokratskog sustava, slobodnog političkog građanskog društva te državnih službi koje djelotvorno rade isključivo za građane. Posljednja, odnosno treća faza demokratske tranzicije označava završnu fazu tranzicije koju ne uspijevaju postići sve zemlje

³⁰ Prirodni priraštaj podrazumijeva veliko povećanje broja stanovnika neke države.

³¹ Pod Arapskim proljećem smatraju se masovni prosvjedi koji su zahvatili zemlje Bliskog istoka s ciljem rušenja totalitarnih režima te uspostave demokratskog poretka u tim državama.

koje se nalaze u tranziciji. To je faza koja podrazumijeva da svi članovi društva, što se odnosi i na političke elite i na same građane, smatraju demokraciju, sa svim njezinim obilježjima, jedinom ispravnom uređenom opcijom. Tranzicija označava promjenu uređenja društva koje, utvrđeno primjerima iz prakse kao što su tranzicije na području istočne Europe devedesetih godina prošlog stoljeća, zahtjeva duži vremenski period prilagodbe. Zemlje Bliskog istoka na samom početku tranzicije prekinule su njezin proces. To se dogodilo jer su duže vremena razni pokreti i stranke koji su se suprotstavljali režimima bili meta progona, što je prouzrokovalo njihovo bolje organiziranje, ali i poistovjećivanje s populacijom. Lakše je bilo populizmom te vjerskom pripadnošću pridobiti na svoju stranu veliki broj stanovništva nego što je bilo uspostaviti demokratske oporbe uz karakteristike političkog natjecanja kao što je to praksa na zapadu (Tadić, Dragović, Tadić, 2016:17).

Države u kojima su se dogodile najveće promjene te čije je stanovništvo u najvećem broju iselilo zbog ratnih stradanja su Sirija i Libija, dok je broj izbjeglica koje emigriraju na područje Europe najveći upravo iz Sirije. Zbog toga u nastavku rada opisat će se problematika oružanih sukoba u tim državama koji su u velikoj mjeri prouzročili jednu od najvećih izbjegličkih i humanitarnih kriza s kojom se moderan svijet, a poglavito zemlje Europske unije, susreću.

3.4.1. Sirija

Sirija je država na području Bliskog istoka koja se nalazi na istočnoj obali Sredozemnog mora. Glavni grad Sirije je Damask, a ona danas predstavlja simbol ratnih sukoba i izbjegličke krize, budući da najveći broj izbjeglica s Bliskog istoka, koji je emigrirao u Europu, čini upravo sirijsko stanovništvo. Međutim, Sirija nije oduvijek bila politički i ekonomski nestabilna država, iako etničke podijeljenosti imaju dugu tradiciju. Iako je Sirija do ne tako davno predstavljala državu s jednim od najbržerastućih društava, misleći pri tom na veliki prirodni priraštaj, danas se broj stanovništva uvelike smanjio zbog sve češćih i dugotrajnih ratnih sukoba. Naime, ukupan broj stanovnika Sirije 2011. iznosio je 22 milijuna, dok se taj isti broj u 2014. smanjio na 17 milijuna. Sastav stanovništva Sirije je raznolik.

Prema podacima iz 2011. većinu sirijskog stanovništva činili su Arapi – suniti³², njih čak 13,5 milijuna. Za njih je važno naglasiti kako se upravo iz njihovih redova stvorila sirijska oporba režimu. Zatim su slijedili Kurdi – suniti s brojkom od oko 2 milijuna. Oni su uglavnom bili naseljeni uz granicu s Turskom. Nakon njih stanovništvo su činile i dvije islamske sekte; oko 670 tisuća Arapa – druza te 450 tisuća Arapa – ismailita, oko 2 milijuna Arapa – kršćana te oko 400 tisuća Armenaca (Tadić, Dragović, Tadić, 2016:19).

Sirija je prema političkom uređenju bila unitarna republika s polupredsjedničkim sustavom. Glavna ideologija te države bila je povezivanje razjedinjenih Arapa u jedan narod. Na vlasti je čak 29 godina bio Hafez al-Assad, točnije od 1971. do 2000., nakon čega ga je naslijedio njegov sin Bashar al-Assad, današnji predsjednik Sirije. Otac sadašnjeg predsjednika bio je pripadnik Šiita te je za vrijeme boravka na vlasti tim pripadnicima obećao veću ovlast od Sunita. To je, naravno, izazivalo revolt potlačenog dijela društva te su se često događale pobune koje bi se gušile uz pomoć vojske i tenkova, što bi rezultiralo velikim bojem žrtava. Pobune su uglavnom bile uzrokovane od strane Muslimanskog bratstva koje se organizirano pokušavalo boriti protiv vladajuće Baath stranke.

Dolaskom na vlast, sadašnji predsjednik Sirije, Bashar al-Assad, zalagao se za otvaranje Sirije kao države prema svijetu te je obećavao značajne promjene kao što su ekonomska liberalizacija, političke reforme, prestanak cenzure medija te čak i oslobođenje političkih zatvorenika. Međutim, zanimljivo je da unatoč težnji za otvaranjem sirijskog društva, al-Assad se protivio zapadnoj vrsti demokracije (moglo bi se reći i westernizacije) budući da je takav model za Siriju smatrao neprimjerenim. Al-Assadovu vladavinu ugrozio je početak Arapskog proljeća kada je većina sirijskog naroda zahtijevala hitne reforme. Nakon što je, kako bi smirio situaciju, al-Assad obećao narodu promjene, prosvjedi su se nastavili u još žešćem obliku. Predsjednik Sirije se zbog toga odlučio na nasilno gušenje prosvjeda. Upravo ti prosvjedi, započeti u gradu Daraa, 15. ožujka 2011. te njihovo širenje označilo je početak otvorenog rata u Siriji (Tadić, Dragović, Tadić, 2016:19) koji još uvijek traje. Sastavljanjem Sirijskog nacionalnog vijeća, oporbenjaci su ustrojili novu vlast u Siriji, koju su priznale članice Europske unije kao i ostatak zapadnog svijeta te Sjedinjene Američke Države. Zanimljivo je kako al-Assadovu vladavinu na suprotnoj strani podržavaju države poput Rusije i Kine. Zaoštavanju sukoba pridonio je i tradicionalni način okrutnih

³² U Islamu postoje dvije frakcije (Suniti i Šiiti) koje slijede određene ideologije i vjerovanja, a upravo se mišljenja Sunita i Šiita razlikuju u određivanju kalifa (poglavara). Dok Suniti smatraju da bi kalif trebao biti izabran od strane naroda muslimana, Šiiti smatraju da bi on treba biti izabran od strane Boga.

obračunavanja s političkim neistomišljenicima, a u periodu tijekom 2012. i 2013. al-Assadov je režim, uz pomoć Rusije ponovno ojačao svoje vojne frakcije.

Danas je Sirija podijeljena država, a upravo ta podjela među narodom učinila je da oružani sukob izraste u etnički i vjerski rat. Naime, najveće borbe vode se između podijeljenog sirijskog stanovništva, ili preciznije rečeno između Sunita i Šiita (posebno njihovog ogranka Alavita). Stoga se danas na Šijitskoj strani bore paravojne skupine sirijske milicije Shabiha i libanonski Hezbollah, dok se na sunitskoj strani bore sirijski i strani islamski radikali. Ovdje je važno naglasiti da je upravo radikalizacija dovela do stvaranja ISIS-a (Islamske države Iraka i Sirije), a zatim i Islamske Države.³³ Godine sukoba u Siriji njezinom su stanovništvu donijeli ugrožavanje i prestanak svih ljudskih prava. Temeljem takve situacije, stanovništvo je primorano iseliti iz ratom zahvaćenih područja te zatražiti pomoć od strane drugih država. Sirija je danas u svijetu poznata kao država u kojoj vlada opći kaos te država iz koje njezini stanovnici sve više bježe. Prema podacima UNHCR-a od ukupnog broja stanovništva Sirije, koji iznosi 22,5 milijuna, iselilo je čak 11 milijuna stanovnika. Podaci dalje potvrđuju kako je od toga broja 4,39 milijuna izbjeglica izvan Sirije i to redom u: Turskoj (2,9 milijuna), Libanonu (milijun), Jordanu (632 tisuće), Iraku (244 tisuće i 500), Egiptu (123 tisuće i 500) te Libiji (26 tisuća i 600) (Tadić, Dragović, Tadić, 2016:21). Upravo te izbjeglice svoju rutu nastavljaju dalje prema Europi, odnosno razvijenim državama Europske unije i to iz više razloga. UNHCR je na svojim stranicama objavio sedam osnovnih razloga zbog kojih izbjeglice nastavljaju dalje put prema Europi, a to su:

1. gubitak nade – razlog tome su dugogodišnji sukobi na području njihove države kojima se ne nadzire kraj.
2. povećanje siromaštva – emigrirajući u susjedne države (kao što su Libanon, Egipat i Jordan), izbjeglice se sve više susreću s visokim troškovima života koje ne mogu priuštiti.

³³ Dolaskom na vlast, irački premijer Nouri al-Maliki, odlučio je započeti progon dotadašnjih državnih čelnika koji su radili za vrijeme i na strani Saddama Husseina. Takav potez doveo je do radikalizacije stanovništva te je Irak postao mjesto okupljanja i stvaranja brojnih terorističkih organizacija. Cilj takvih organizacija bio je uspostava kalifata te je njihova organizacija nazvala Islamska država u Iraku (ISI). Djelovanje takve države uglavnom je bilo usredotočeno na područje sjevernog Iraka do 2011. kada je započeo građanski rat u Siriji gdje su se mahom počele osnivati nove frakcije kao što su Slobodna sirijska vojska (FSA), Islamski front, Ahrar al-Sham te Jabhat al-Nusrah. Islamska država u Iraku tako se jako brzo počela širiti na prostoru Iraka i Sirije, te je s ciljem uspostave kalifata, uskoro osnovana Islamska država Iraka i Sirije (ISIS ili ISIL – zbog naziva Levant koji je kroz povijest bio korišten za istočne države Mediterana). ISIS je počeo okupljati sve radikalne muslimane uz cilj napada na sve neprijatelje pravog islama. Danas ISIL predstavlja najbogatiju terorističku organizaciju na svijetu uz navođenje dnevnih prihoda koji dosežu i do nekoliko milijuna dolara. Organizacija ISIS promijenila je ime u samo Islamska država budući da se njihovo djelovanje prebacilo s Iraka i Sirije na čitav svijet.

3. ograničena mogućnost zapošljavanja – tražeći azil, izbjeglice traže i mogućnost prihvata u društvo države prihvatnice. To podrazumijeva i mogućnost zapošljavanja kroz koju se osigurava životna egzistencija. No, u državama Bliskog istoka i Sjeverne Afrike sve je više zakonskih ograničenja pri pružanju mogućnosti zaposlenja azilanata zbog teške ekonomske situacije u tim državama, ali i sve većem broju pristiglih izbjeglica.
4. nedovoljna pomoć i zdravstvena zaštita – zbog sve većeg dolaska sirijskih izbjeglica, susjedne zemlje Sirije suočavaju se s problemom nedostatka sredstava za pomoć i osnovnu zdravstvenu zaštitu. Tako se dogodilo da prema podacima iz 2015. čak 58,3% izbjeglica nije imao pristup osnovnim lijekovima, pa tako ni zdravstvenoj zaštiti.
5. prepreke u obnovi izbjegličkog statusa – ove prepreke odnose se na države poput Libanona i Jordana. Naime, prema najnovijim propisima Libanona, izbjeglice moraju plaćati 200 američkih dolara kako bi obnovile svoj izbjeglički status. Također, novi propisi u Jordanu nalažu da se svaka nova izbjeglica mora registrirati, pri čemu mora nabaviti certifikat o zdravstvenom stanju, koji košta 42 američka dolara. Budući da su izbjeglice koje su dospjele do Libanona i Jordana na rubu životne egzistencije, mnogi od njih su zbog tih propisa krenuli na put najprije prema Turskoj, a zatim prema zemljama Europske unije.
6. slabe mogućnosti obrazovanja – zbog sve teže egzistencijalne situacije, sve više djece izbjeglica napušta osnovno obrazovanje kako bi bili u mogućnosti raditi i osigurati bilo kakvu novčanu pomoć svojim obiteljima. Čak se dolazi i do poražavajućih podataka kako se u nekim slučajevima djevojčice prisiljavaju na ranije brakove iz sličnih ili istih razloga. Procjena je da je trenutno oko 90 tisuća sirijske djece bez ikakvog osnovnog obrazovanja.
7. nesigurnost u susjednim zemljama Sirije – Bliski istok područje je konstantnih nemira, ali i terorističkih djelovanja. Upravo zbog toga stanovništvo Sirije, ali i ostalih susjednih zemalja, sve više emigrira prema području zapadne Europe, kako bi osigurali sebi i svojim obiteljima miran život uz egzistencijalno lakšu situaciju (Tadić, Dragović, Tadić, 2016:22).

Prema najnovijim podacima UNHCR-a, trenutni broj registriranih sirijskih izbjeglica iznosi 4 milijuna 837 tisuća 248. Ovaj broj dobiven je pregledom registriranih izbjeglica u

Egiptu, Jordanu i Libanonu (2.1 milijun), zatim Turskoj (2.7 milijuna) te u zemljama Sjeverne Afrike (više od 29 tisuća).³⁴

3.4.2. Sjeverna Afrika: Libija

Sjeverna Afrika geografski zauzima teritorij Libije, Egipta, Tunisa, Alžira, Maroka, Sudana i Zapadne Sahare. Stanovnici ovoga područja uglavnom pripadaju muslimanskoj vjeroispovijesti. Ovo područje smatra se već dugo vremena nestabilnim zato što se na njegovom teritoriju događaju brojni građanski ratovi kao posljedica pokrenutog Arapskog proljeća. Međutim važno je napomenuti da niti nijedna država do danas nije uspjela uspostaviti demokratski poredak osim Tunisa (Kasapović, 2016:26). Država na čijem su teritoriju počeli prosvjedi koji se smatraju početkom pobune, a na kraju i procesa koji su doveli do masovnih migracija, je Libija.

Na vlasti Libije dugo je godina bio Muammar al-Gaddafi. Na vlast je došao takozvanim "beskrvnim" vojnim udarom 1969. Prije dolaska Gaddafija na vlast, Libija je bila podijeljena na tri zasebna turska vilajeta za zasebnim identitetom, što je Gaddafi kasnije počeo pretvarati u jednu naciju (Tadić, Dragović, Tadić, 2016:23). Gaddafi je, unatoč što je financijski pomagao pojedina plemena, ipak imao neprijatelja, posebno od strane pojedinih islamskih vjerskih učitelja. Ustanak, prosvjedi i početak rata u Libiji dogodili su se 2011. U taj rat su se umiješale i NATO-ve vojne snage koje su uvele embargo na uvoz oružja u Libiju. Žestokim borbama i ubojstvom Gaddafija završio je prvi građanski rat. No, ne tako dugo nakon prvog, započeo je drugi građanski rat i to 2014. Veliki problem Libije zbog kojeg je nastao drugi građanski rat bio je neslaganje o tome kako ustrojiti Libiju kao državu. Uz to veliki je problem predstavljao i mali broj birača koji su se odazvali u postotku od samo 18%. Libija je danas podijeljena država koja se sastoji od: Međunarodno priznate libijske vlade koju podupire Europska unija, Egipat i Ujedinjeni Arapski Emirati, Islamističke vlade novog Oporbenog Općeg nacionalnog kongresa, Libijske provincije islamske države (ISIL-a) te neovisne paravojne plemenske ili gradske postrojbe.

³⁴ Izvor UNHCR: Dostupno na URL: data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php (10.12.2016)

3.4.3. Afganistan

Afganistan je predsjednička država koja graniči s Iranom, Pakistanom, Uzbekistanom, Turkmenistanom i Tadžikistanom. Većina stanovništva je muslimanske vjeroispovijesti. Iako danas predstavlja državu u kojoj se sustavno krše ljudska prava, kroz povijest Afganistan je bio jedna od razvijenijih država na Bliskom istoku. Veliki problemi za Afganistan nastaju prelaskom talibana iz Pakistana na teritorij Afganistana te širenje njihovog djelovanja. Naime, talibani predstavljaju vrstu "vjerskih učitelja islama" koji se zalažu za uistinu stroge vjerske zakone, koji se u samim temeljima kose s demokratskim načelima. Kao primjer može poslužiti usvajanje raznih zakona koji ženama nalažu nošenje burke te zabranu njihovog obrazovanja. Takvi zakoni, kao i situacija u državi, postala je plodno tlo za sukobe između različitih frakcija od kojih svaka tumači islam na svoj način. Nažalost, kao i u sličnim slučajevima, u takvim prepirkama najčešće stradaju civili. Upravo ti događaji potiču stanovništvo, kako Afganistana tako i cjelokupnog Bliskog istoka na kojem vladaju nemiri, na odlazak iz domicilnih država u potrazi za mirom.

3.5. Eskalacija izbjegličke krize

Migracije koje se događaju na području Europe nisu novija pojava. Europske države već su duže vrijeme poželjna destinacija migrantima koji iz siromašnih zemalja (uglavnom) Bliskog istoka i sjeverne Afrike dolaze na područje Europe u nadi da će u razvijenim zapadnim zemljama, točnije razvijenim članicama Europske unije, dobiti priliku za bolji život, a tako i rad te bolju egzistenciju. Europska unija na temelju tih događaja polako je krojila svoju zajedničku politiku kako bi regulirala ulazak migranata. U medijima je bilo teško zaobići teme dolaska migranata koji se događao putem Sredozemnog mora prema obalama Italije, a zatim dalje prema ostalim zemljama Europe. No, Europska unija tom je problemu pristupila bez većeg angažmana te je djelovala, moglo bi se reći, usporeno. Upravo zbog toga našla se pred velikim problemom kada je, osim siromaštva, u zemljama Bliskog istoka i sjeverne Afrike došlo do učestalih oružanih sukoba. To je izazvalo domino efekt te se u tim zemljama dogodio egzodus stanovništva koji su novi život odlučili potražiti upravo u europskim zemljama. Unatoč činjenici da se Europa susreće već dugi niz godina s ilegalnim (i

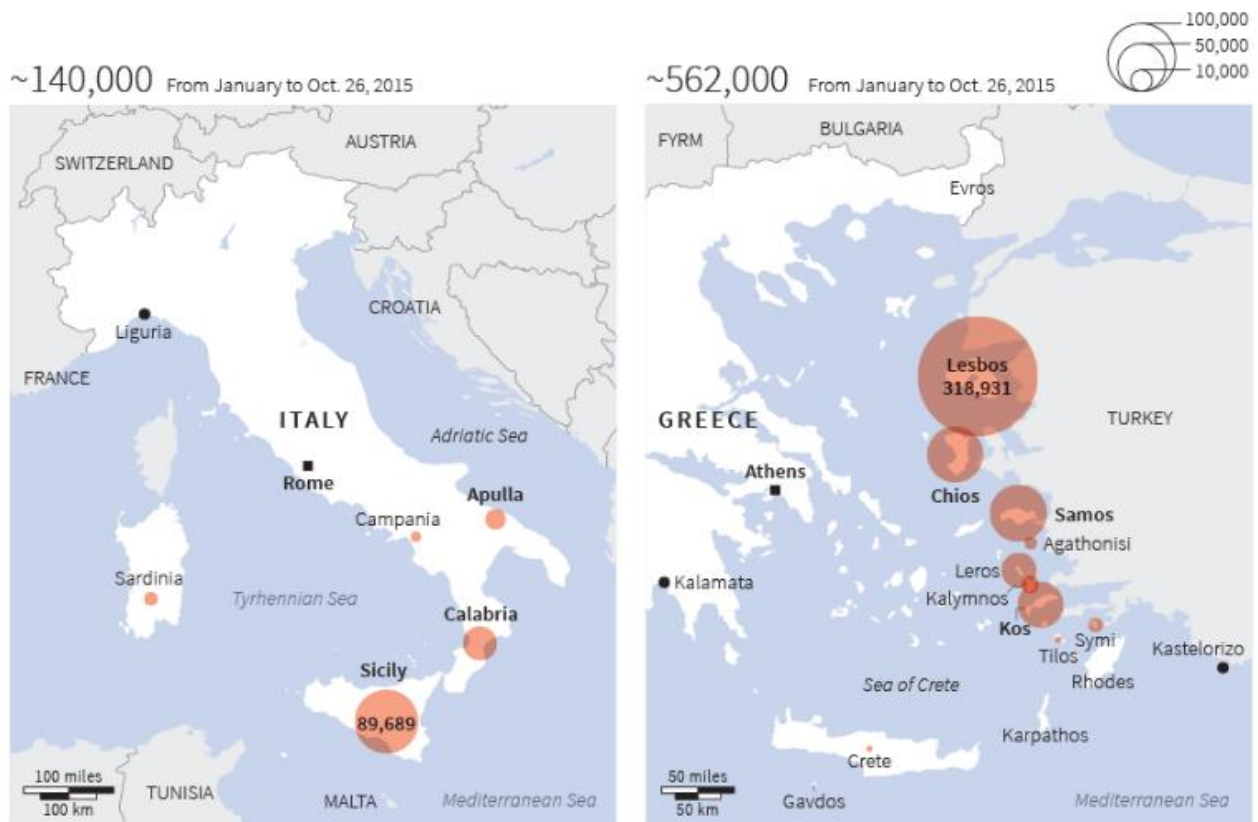
ostalim) migracijama, eskalacija tih događaja dogodila se u 2015., kada se egzodus stanovništva pretvorio u najveću izbjegličku, a tako i humanitarnu krizu modernog doba.

Vremenski period u kojem je izbjeglička kriza počela dobivati razmjere jedne od najvećih humanitarnih kriza je period ljeta i jeseni 2015. Izbjeglice su se u sve većem broju odlučivale za opasan put prema Europi. Ruta kojom su najčešće dolazili do europskog tla bila je morskim putem do Italije, ili preko turske granice, nakon čega bi im glavna destinacija bila grad Izmir. Nakon grada Izmira, odabirali bi morski put do grčkih otoka, pretežito do otoka Lezbos i Kos. Grčke vlasti bi ih nakon pristizanja na otoke Lezbos i Kos trajektima prevozili do Makedonije, nakon čega se njihovo kretanje usmjeravalo prema takozvanoj "Balkanskoj ruti".³⁵ Prema navodima BBC-a najveći broj izbjeglica dolazi iz zemalja poput Sirije, Afganistana i Iraka, a slijede ih izbjeglice iz ostalih država kao što su: Kosovo, Albanija, Pakistan, Eritreja, Nigerija, Iran i Ukraina (BBC).³⁶ Zanimljiva je činjenica kako su se izbjeglicama (koji su pobjegli od ratnih strahota) na njihovoj ruti priključili ekonomski migranti, iskoristivši tako izbjegličku krizu kako bi se domogli europskog teritorija te omogućili sebi pravo na azil i život u europskim zemljama. Takvi događaji doveli su do još masovnijeg priljeva stanovništva na europske granice te se broj migranata u 2015. znatno povećao od broja u godinama prije.

³⁵ Balkanska ruta postala je sinonim za težak i dug put izbjeglica preko teritorija zemalja: Makedonije, Srbije, Hrvatske i Slovenije te dalje prema zemljama poput Mađarske, Austrije i Njemačke te ostalih zapadnoeuropskih država.

³⁶ Dostupno na URL: www.bbc.com/news/world-europe-34131911 (10.12.2016)

Slika br. 4

Slika prikazuje broj dolazaka izbjeglica na područje Italije i Grčke u vremenskom periodu od siječnja do listopada 2015., kao i najčešća mjesta njihovog dolaska (Reuters Graphics).³⁷

Koliko je opasan put kojeg izbjeglice i migranti prelaze govori i podatak Internacionalne organizacija za migracije (eng. International Organization for Migration – IOM) kako je u prelasku rute preko Sredozemnog mora do Italije u 2015. poginulo više od 2 tisuće migranata (CFR).³⁸ Razlog velikog broja stradalih predstavljaju iznimno teški uvjeti u kojima uglavnom prepuni čamci prevoze migrante do talijanske obale. Pri tome se često događaju pomorske nesreće i prevrtanje loše opremljenih i prekranih čamaca, a nije rijedak slučaj i da većina migranata ne zna plivati.

³⁷ Dostupno na URL: <http://graphics.thomsonreuters.com/15/migrants/index.html#section-arrivals> (10.12.2016.)

³⁸ Dostupno na URL: <http://www.cfr.org/refugees-and-the-displaced/europes-migration-crisis/p32874> (10.12.2016.)

Slika br. 5

Slika prikazuje jedan od čamaca kojima izbjeglice pokušavaju doći do europskog tla. Na slici se jasno vide uvjeti i prepunjenost čamaca zbog kojih često dolazi do prevrtanja te smrtnih slučajeva. (UNHCR)³⁹

Europska unija prije samog početka masovnog priljeva stanovništva zalagala se za takozvanu "politiku otvorenih vrata" prema izbjeglicama. Takva politika posebno je uživala potporu i, moglo bi se reći, promociju od strane Njemačke, točnije njemačke kancelarke Angele Merkel. Naime, njemačka kancelarka Merkel postala je poznata po izjavama u medijima kako "Europa koja zatvara svoje granice pred ljudima koji bježe od ratnih strahota i traže pravo na azil nije njezina Europa". Prije same eskalacije izbjegličke krize zemlje članice Europske unije uglavnom su se slagale sa stavom njemačke vlade te su bile spremne pomoći izbjeglicama tako da im se ponudi privremena zaštita i azil. Međutim, eskalacijom izbjegličke krize te do tada nezamislivim brojem dolazaka stanovništva na granice same Europske unije, u pitanje se dovela kompletna Dublinska uredba, koja je predstavljala propise o azilu kojih su se pridržavale sve zemlje članice Europske unije te je stupilo na snagu izvanredno ukidanje Schengenskog prostora. Naime, uvidjevši razmjere krize, Njemačka je odlučila (privremeno) ukinuti Schengenski režim, odnosno ponovno uvesti graničnu kontrolu. Njemački ministar

³⁹ Dostupno na URL: <http://bit.ly/2jMztbM> (10.12.2016.)

unutarnjih poslova, Thomas de Maiziere, naglasio je kako Schengenski sporazum tolerira ovakvu vrstu mjere iz zaštite nacionalne sigurnosti te da je Njemačka došla do ovakve odluke upravo zbog broja izbjeglica koji je dolaskom na njemačku granicu dosegnuo kritične razmjere (The Guardian).⁴⁰ Ukidanje Schengenskog prostora poslužio je kao uvid u ozbiljnost situacije, budući da se Europska unija način temelji na slobodi prohodnosti i otvorenosti njezinih granica zbog što lakše trgovine među članicama. Njemačka je ovaj događaj prikazala kao nužan, budući da ostale države članice nisu do kraja pokazale spremnost na kompromis i suradnju, što je dovelo do rušenja Dublinske uredbe. Naime, prema toj uredbi, izbjeglice i migranti su dužni vratiti se, odnosno prihvatiti azil u prvoj zemlji članici u koju su ušli. To bi, prema propisima Uredbe, dovelo do ravnomjernije raspodjele izbjeglica, odnosno njihovog prihvata u svim zemljama članicama Europske unije. Međutim, sa sve većim brojem dolaska izbjeglica, sve je više država počelo zatvarati granice, pod izjavama kako su takve radnje nužne pri zaštiti vlastite nacionalne sigurnosti. Činjenica jest kako je teško, gotovo nemoguće, identificirati toliki broj osoba koje dolaze u isto vrijeme na granice država članica, no isto tako nije teško primijetiti kako niti jedna država članica ne želi preuzeti odgovornost na sebe te postati takozvani "hot-spot".⁴¹ Upravo ovi događaji dokazuju kako Europska unija nije spremna na rješenja velikih globalnih kriza zato što države članice u trenutku veće prijetnje sigurnosti gube kompromisni način rješavanja problema te izričito brinu za vlastitu nacionalnu sigurnost.

Da bi se bolje prikazao razmjer ove izbjegličke krize za vrijeme njezine najveće eskalacije 2015., valjalo bi obratiti pozornost na službene statističke podatke Eurostat-a.⁴² Naime, za vrijeme 2015., u zemljama članicama Europske unije dogodio se rekordan broj zahtjeva za azilom, i to s naglaskom na prvo traženje azila od strane osoba koji zahtjev podnose. Tako je broj tražitelja azila u 2015. iznosio čak 1.2 milijuna. Eurostat prikazuje i kako u periodu 2015. gotovo jedan od tri tražitelja azila dolazi iz Sirije (Eurostat).⁴³

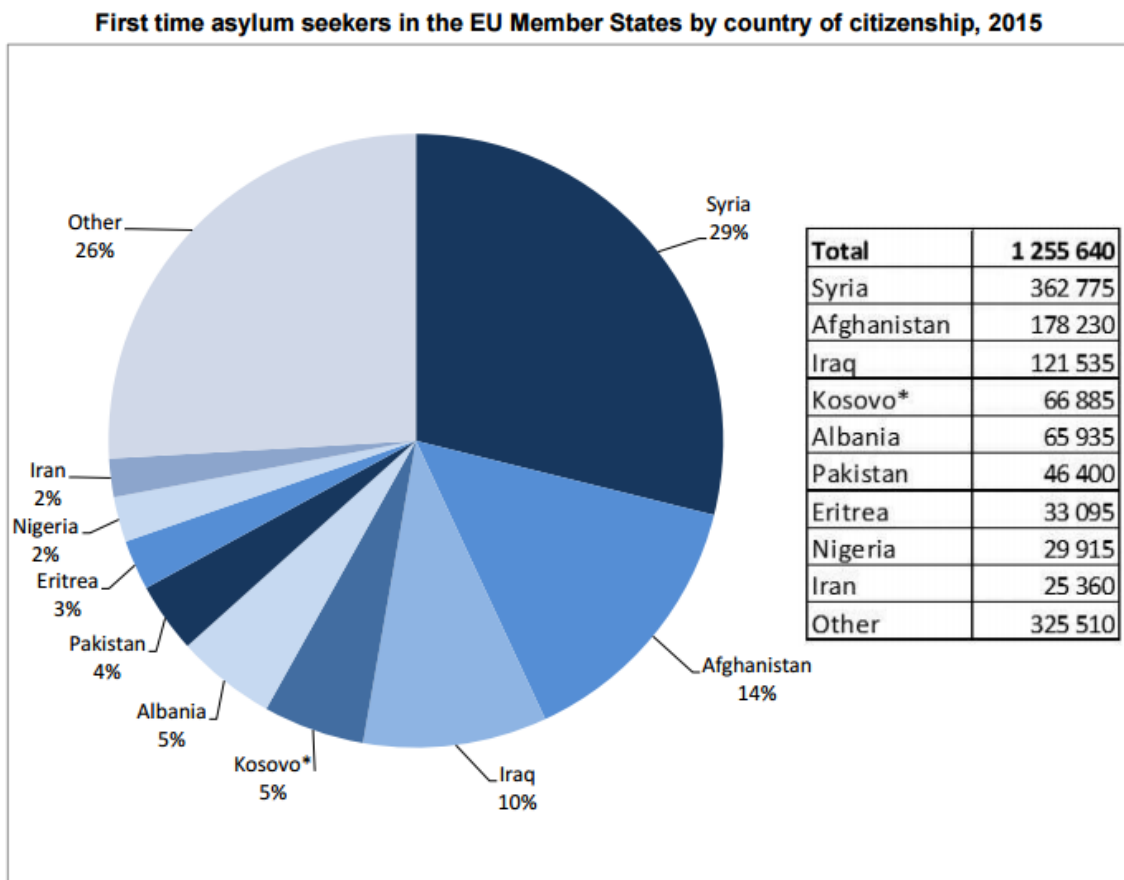
⁴⁰ Dostupno na URL: <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/13/germany-to-close-borders-exit-schengen-emergency-measures> (10.12.2016.)

⁴¹ Termin "hot-spot" dobio je značenje točke ulaska u Europsku uniju koja bi trebala preuzeti odgovornost o zbrinjavanju izbjeglica.

⁴² Eurostat (Statistički ured Europskih zajednica) služi za službeno prikupljanje podataka iz država članica Europske unije, kao i izvan nje te ih kasnije objavljuje na svojim stranicama. Osim javnog objavljivanja podataka, Eurostat služi i za informiranje europskih institucija o određenim problemima.

⁴³ Dostupno na URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6> (10.12.2016.)

Slika br. 6

Slika prikazuje postotak tražitelja azila u 2015., te njihove države dolaska

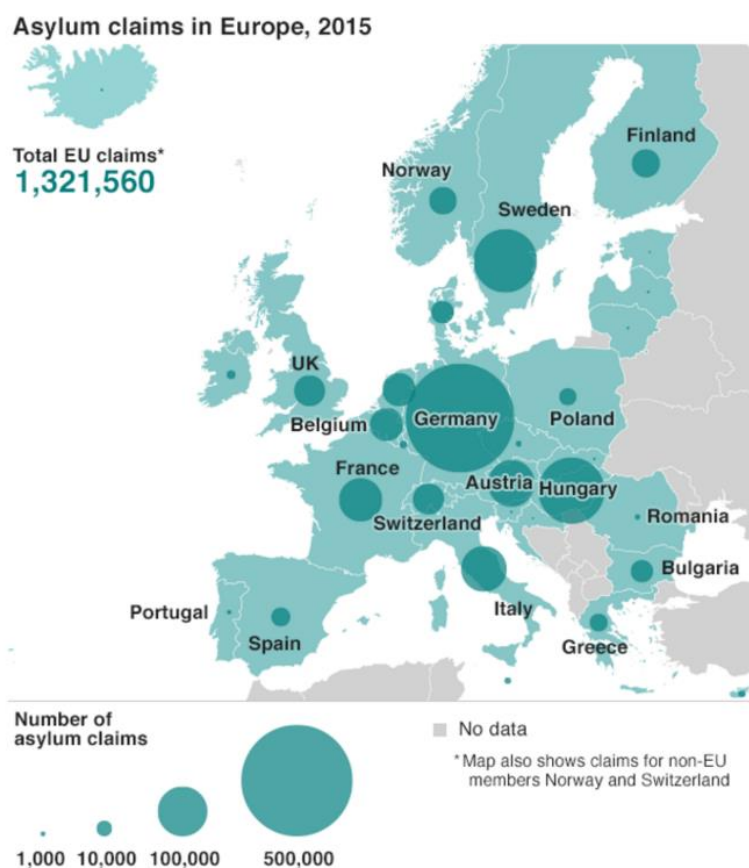
Kao što graf Eurostat-a prikazuje, najveći broj tražitelja azila dolazi upravo iz Sirije, njih čak 29% što bi u brojkama iznosilo preko 362 tisuće. Slijede ih tražitelji azila iz država poput Afganistana, Iraka, Kosova Albanije, Pakistana, Eritreje, Nigerije te Irana (Eurostat).⁴⁴ Izbjeglicama je glavni cilj doći do razvijenih zapadnoeuropskih zemalja poput Njemačke, Mađarske, Švedske, Austrije, Italije i slično. Stoga ne čudi kako je prema službenim podacima gotovo trećina tražitelja azila podnijelo zahtjev za azil upravo u Njemačkoj (njih više od 441 tisuća). Nakon Njemačke, najviše je zahtjeva za azilom bilo u Mađarskoj (174 400), Švedskoj (156 100), Austriji (85 500), Italiji (83 200) te Francuskoj (70 600) (Eurostat).⁴⁵ To je dovelo do velikog skoka u traženju azila u odnosu na prethodnu godinu. Tako je u postocima broj tražitelja azila veći u Njemačkoj za 155%, Mađarskoj za 323%,

⁴⁴ Dostupno na URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6> (10.12.2016.)

⁴⁵ Dostupno na URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6> (10.12.2016.)

Švedskoj za 108%, Austriji za 233%, Italiji za 31% te Francuskoj za 20% (Eurostat).⁴⁶ Izbjeglince koje bježe od ratom zahvaćenih područja, osim od ratnih strahota bježe i od

Slika br. 7

siromaštva i neimaštine. Stoga ne čudi kako su njihove krajnje destinacije razvijene zemlje.

Nedovoljna suradnja i nedostatak želje među državama članicama Europske unije u preuzimanju odgovornosti i podjele tereta primitka izbjeglica na svoj teritorij dovelo je do rigoroznih odluka njihovih vlada čiji su potezi postavili ostale države članice u nepovoljan položaj. Tako je burne reakcije i

podijeljena mišljenja izazvalo postavljanje žičanih ograda od strane Mađarske i Slovenije. Žičane ograde postavile su se uz opravdanje kako je Mađarska prešla svoj kapacitet primitka izbjeglica te kako više nije u mogućnosti nastaviti primiti izbjeglice, dok je Slovenija, unatoč činjenici da preko njezinog teritorija nije došlo do masovnog pritoka izbjeglica, podizanje ograde opravdala kao mjere predostrožnosti u obrani vlastite nacionalne sigurnosti. Također, Slovenija je zauzela službeni stav kako ne želi postati tampon-zona između Europske unije i ostalih europskih zemalja iz kojih izbjeglice pristižu. To je dovelo u nepovoljan položaj ostale države koje se nalaze na udarnoj točki pristizanja izbjeglica, uključujući i Republiku Hrvatsku.

⁴⁶ Dostupno na URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6> (10.12.2016.)

Slika br.7 prikazuje razmjere traženja azila u europskim državama (Napomena: graf je objavljen u 2015., dok je Velika Britanija izašla iz Europske unije 2016.te je samim time broj tražitelja azila veći nego što je prikazano prema posljednjim podacima Eurostata).⁴⁷

3.6. Izbjeglička kriza u Hrvatskoj

Na samom početku eskalacije izbjegličke krize, točnije povećanog broja pristizanja migranata prema državama Europe, Republika Hrvatska nije bila njihova destinacija prema kojoj su krenuli. Destinacije do kojih su izbjeglice mahom htjeli doći su države poput Njemačke, Austrije, Švedske i slično. Međutim, postupkom mađarske vlade, to jest zatvaranjem granice između Mađarske i Srbije izbjeglice su mahom krenule prema hrvatskom teritoriju. Tako je takozvana "Balkanska ruta", koja je uglavnom prelazila preko Srbije do Mađarske i dalje do zapadnoeuropskih zemalja, obuhvatila i hrvatski teritorij.

Republika Hrvatska je izbjegličku krizu dočela nespremno. Međutim, shvativši ozbiljnost situacije, ubrzo su se organizirale brojne humanitarne i nevladine udruge koje su izbjeglice opskrbile s osnovnim životnim potrepštinama kao što su hrana, odjeća te lijekovi. Zatvaranjem mađarske granice izbjeglice su teritorij Republike Hrvatske prepoznali kao novu priliku ulaska na teritorij Europske unije. Tadašnji premijer hrvatske vlade, Zoran Milanović, kao i tadašnji ministri, zalagali su se za otvaranje hrvatskih granica kako bi izbjeglice nesmetano prošle kroz njezin teritorij. U službenom stavu države moglo se primijetiti neslaganje između vlade Republike Hrvatske i predsjednice Republike Hrvatske, Kolinde Grabar-Kitarović. Naime, u izjavama za medije, predsjednica je otvoreno pokazivala zabrinutost za nacionalnu sigurnost te je smatrala da se ona nalazi pred ozbiljnom ugrozom zbog puštanja velikog broja ljudi preko državnih granica Republike Hrvatske bez dokumentacije. Također, otvoreno je prozvala njemačku kancelarku Angelu Merkel, koja je nakon "politike otvorenih vrata" najavila, a potom i ponovno uvela kontrole na granice. Predsjednica je nastavila s izjavama kako je taj potez kancelarke Merkel doveo u nepovoljan položaj ostale članice Europske unije, uključujući i Republiku Hrvatsku. Veliko neslaganje vlade i predsjednice izazvale su i izjave o postavljanju vojske na granice Republike Hrvatske.

⁴⁷ Dostupno na URL: www.bbc.com/news/world-europe-34131911

Zatvaranjem mađarske granice počeo je, do tada, neviđeni priljev ljudi na granice Republike Hrvatske. Mediji su prenosili izvještaje o brojkama koje dosežu čak i do 10 tisuća izbjeglica dnevno. Pristizanjem tolikog broja, otvorio se i prvi prihvatni centar za izbjeglice u Opatovcu koji se nalazio u blizini granice Republike Hrvatske i Srbije. Službeni stav Vlade Republike Hrvatske bio je pružanje pomoći izbjeglicama koje su došle na njezin teritorij te njihovo prebacivanje autobusima i vlakovima do mađarske granice. Taj stav podržavale su zemlje članice Europske unije, no mađarska je ponovno izazvala burne reakcije nakon što je 17. listopada zatvorila svoju granicu i s Republikom Hrvatskom. To je prouzrokovalo opterećenje hrvatskog teritorija, kao i teritorija Slovenije, koja je također podigla žičanu ogradu na glavnim državnim prijelazima. No, unatoč početnim poteškoćama, ruta izbjeglica preko hrvatskog i slovenskog teritorija je postala prohodna.

Republika Hrvatska nakon prihvatnog centra u Opatovcu, kojega je s vremenom zatvorila, u vrijeme najveće krize otvorila je novi prihvatni centar u Slavonskom Brodu, koji je bio primjereniji za izbjeglice, budući da je bio veći te je pružao kvalitetnije uvjete zaštite s obzirom na nadolazeće hladnije vrijeme. Prema službenim podacima MUP-a,⁴⁸ preko teritorija Republike Hrvatske u 2015. prešlo je više od 500 tisuća izbjeglica, ili točnije 555 tisuća 751 izbjeglica (MUP).⁴⁹ Međutim, podaci Eurostata nam govore kako je od toga broja azil u Republici Hrvatskoj zatražilo tek 140 osoba (Eurostat).⁵⁰

Republika Hrvatska zapravo je tijekom cijelog vremena izbjegličke krize, a i danas, samo tranzitna destinacija kojom izbjeglice pokušavaju doći do zapadnoeuropskih zemalja. No ipak, dolazak velikog broja ljudi podijelilo je hrvatsku javnost te je stvorilo brigu o tome što će se dogoditi ako zemlje članice odluče zaista trajno zatvoriti svoje granice. Hrvatska bi tada postala tampon zona između zemalja članica i ostalih europskih zemalja. Također, briga o izbjeglicama bi zahtijevala određeni trošak iz državnog proračuna. Dolaskom i zadržavanjem velikog broja ljudi drugačijeg svjetonazora došla bi do izražaja stvarna tolerantnost hrvatskog društva. Republika Hrvatska se svojim službenim postupcima državnog vrha, ali i ponašanjem velike većine njezinih građana pokazala kao izrazito tolerantna i humana država koja je pomogla velikom broju izbjeglica, čak i pod cijenu vlastite

⁴⁸ MUP je skraćenica za Ministarstvo unutarnjih poslova

⁴⁹ Dostupno na URL: http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2016/Statistika_2015_nova.pdf (11.12.2016.)

⁵⁰ Dostupno na URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6> (12.12.2016.)

nacionalne sigurnosti. Činjenica je da postoje pojedinci koji su iskoristili izbjegličku krizu kako bi nesmetano prolazili državnim granicama te pomagali ili sami počinili terorističke napade. Upravo ti događaji velika su prijetnja sigurnosti. Humanost Republike Hrvatske i njezinih građana može se povezati s ratnim događajima u devedesetim godinama prošlog stoljeća kada je veliki broj hrvatskih građana i sam bio prognan zbog ratnih razaranja uz strah od ugroze života i ljudskih prava. Međutim, ne samo da je mnoštvo hrvatskih građana bilo osuđeno na izbjeglički život, nego se i ostatak građana koji je živio na teritoriju Republike Hrvatske, koji nije bio zahvaćen ratnim razaranja, susreo sa situacijom izbjeglištva budući da su ti dijelovi Hrvatske primali građane iz ratom zahvaćenih područja. Upravo to je razlog izrazito humanog ponašanja hrvatskog društva prema izbjeglicama s Bliskog istoka. No ipak, unatoč pomaganju izbjeglicama, većina društva bila je i zabrinuta zbog velikog protoka ljudi te su se uskoro u javnosti mogli čuti komentari i razmišljanja o eventualnim problemima koji bi mogli nastati ako Republika Hrvatska postane trajna destinacija izbjeglica, to jest ako se njihova mogućnost daljnjeg prelaska na teritorij ostalih zemalja članica Europske Unije onemogućí.

Iz toga razloga sljedeće područje ovoga rada sadrži istraživanje o izbjegličkom pitanju i to na dva specifična područja Republike Hrvatske, a to su grad Rijeka i grad Dubrovnik.

4. Istraživanje stavova građana Dubrovnika i Rijeke o izbjegličkoj krizi

Izbjeglička kriza, čiji se najveći val dogodio u 2015. te koja još uvijek traje (iako u manjem opsegu), zasigurno predstavlja jednu od najvećih kriza modernog društva. Na europskom teritoriju događaju se miješanja kultura, vjera, navika i običaja među stanovništvom u sve većim razmjerima. Ta miješanja potaknuta su migracijama koja se događaju zbog dugogodišnjih ratova na području Bliskog istoka, ali i teškom ekonomskom situacijom građana toga područja. Europska unija, ali i ostale europske države ovu su krizu dočekale nespremno. Iako je problem ilegalnih migracija, ali i migracija općenito, već duže vremena bio prisutan na europskom teritoriju, taj se problem rješavao bez ozbiljnijeg i opsežnijeg pristupa. Također, dolaskom veće krize, dokazano je kako Europa nema konkretan plan za njezino rješavanje, te da će se u budućnosti žurno morati raditi na novim politikama koje rješavaju takvu problematiku. Posebno je to evidentno zbog ponašanja određenih država (kao što su Mađarska i Slovenija) koje otvoreno stavljaju vlastite nacionalne interese pred međunarodnom sigurnosti, dok je prisutna činjenica kako živimo u doba globalizacije gdje je nužna suradnja svih država međunarodne zajednice kako bi zajedno kvalitetnije našli rješenja za ovaj, ali i slične probleme.

Dolaskom velikog broja migranata na područje Europske unije te njihovim traženjem i dobivanjem azila u europskim državama došlo je ujedno i do dijeljenja svih demokratskih prava između domicilnog stanovništva te tražitelja azila, uključujući tražitelje koji su pravo na azil dobili, ali i one koji to još uvijek pokušavaju ostvariti. Demokracija sama po sebi, koja predstavlja mogli bismo reći kulturno-političko nasljeđe razvijenih, zapadnoeuropskih zemalja, osigurava jednaka prava svim čimbenicima društva, kako njezinim prvobitnim članovima, tako i članovima koji se u to društvo tek trebaju integrirati. No, izbjeglička kriza ukazala je na brojne poteškoće integriranja velike mase ljudi koji se po kulturno-povijesnom nasljeđu oslanjaju na vlastite tradicionalne vrijednosti te se ujedno i protive modernizaciji društva kakva prevladava u zemljama zapadne Europe. Takve razlike često izazivaju nesuglasice među članovima društva koje mogu dovesti do ekstremnog ponašanja obadviju strana (kako migranata, tako i domicilnog stanovništva).

Republika Hrvatska, iako je preko njezinog teritorija prešlo mnoštvo izbjeglica, nije bila, niti još uvijek jest, krajnja destinacija migracijskog vala. Ona je naime, zbog ne tako idealne financijske situacije, još uvijek samo tranzitna zemlja migrantima i izbjeglicama koji su se iz domicilnih država povukli pred ratnim razaranjima. Stanovništvo Republike Hrvatske,

sudjelujući u brojim humanitarnim organizacijama, izbjeglice je u vrijeme najveće krize dočekalo otvorenih ruku te su im pomogli i pružili im osnovne životne uvjete. Slika u domaćim, ali i stranim medijima o Republici Hrvatskoj bila je zaista humana, pogotovo zato što su sami mediji u to vrijeme pisali i prenosili dirljive priče o izbjeglicama koji traže spas pred ratnim razaranja. Međutim, uzmemo li u obzir da se ekonomska situacija u Republici Hrvatskoj promijeni na bolje, ili da se dogodi slučaj trajnog zatvaranja granica od strane zapadnoeuropskih zemalja te da Hrvatska ostane tampon-zona između poželjnih i onih manje poželjnih destinacija prema kojima se migranti kreću, postavlja se pitanje da li bi humanost hrvatskih građana i dalje bila prisutna. Zbog toga je u sklopu ovog diplomskog rada provedeno istraživanje o općoj informiranosti građana Republike Hrvatske o izbjegličkoj krizi, ali i njihovim stavovima o izbjeglicama.

4.1. Područje i razlog istraživanja

Istraživanje u sklopu ovog diplomskog rada provedeno je pod glavnom pretpostavkom kako bi se stav građana Republike Hrvatske prema izbjeglicama s Bliskog istoka uvelike promijenio da se dogodi njihovo trajno zadržavanje na hrvatskom teritoriju. Humanost koju su građani pokazali može se dakako usporediti s ne tako davnom prošlošću Republike Hrvatske koja je i sama bila zahvaćena obrambenim ratom te čiji su stanovnici u velikom broju i sami bili izbjeglice. Međutim, Republika Hrvatska je tradicionalna zemlja u kojoj prevladava većinski katoličko stanovništvo. Ta činjenica sama po sebi nije sporna, međutim postavlja se pitanje u kojoj bi mjeri došlo do promjene pozitivnog stava prema migrantima ako u njezino društvo bude uključena velika količina ljudi koji se nisu spremni u potpunosti integrirati, a predstavljaju različit svjetonazor. Također, kao činjenica stoji da je Republika Hrvatska (posebno od 2008.) u ekonomskoj krizi te je životni standard građana opterećen upravo tom krizom. U Hrvatskoj se u posljednje vrijeme događa egzodus mladog, obrazovanog stanovništva koji sve teže pronalazi posao te zbog toga odlaze iz svoje države. Dijeljenje svih prava s migrantima, koje Republika Hrvatska mora osigurati kao demokratska država, uključujući i pravo na radna mjesta koja sama po sebi predstavljaju veliki problem u Republici Hrvatskoj, zasigurno bi dovela do nezadovoljstva domicilnog stanovništva.

Područje istraživanja, točnije uzorak ispitanika, određen je na dva specifična grada koja se nalaze u Republici Hrvatskoj, a to su Dubrovnik i Rijeka. Razlog zbog kojih su odabrana ova dva grada je temeljen na ratnoj situaciji u Republici Hrvatskoj u vrijeme

Domovinskog rata. Naime, Dubrovnik je grad koji je u Domovinskom ratu pretrpio do tada neviđena materijalna razaranja i mnoge ljudske žrtve. Grad obogaćen nevjerojatnom poviješću i kulturom, koji nikad u svojoj povijesti (čak i dok je bio samostalna Dubrovačka Republika) nije ratovao te koji je ostao poznat po svojoj diplomaciji, u vrijeme devedesetih godina proživio je sustavno napadanje koje je potrajalo nekoliko godina. Također, dubrovačko je stanovništvo u velikom broju moralo pobjeći iz svojih domova zbog straha od ugrožavanja vlastitog života i temeljnih ljudskih prava te su u vrijeme devedesetih godina postali izbjeglice. Unatoč činjenici da je dubrovačko stanovništvo oduvijek bilo poznato po svojoj toleranciji i prihvaćanju drugih, Domovinski rat zasigurno je ostavio posljedice ne samo na generacije koje su rat proživjele, već i na one mlađe. Zbog toga se danas Dubrovnik smatra tradicionalnijim gradom Republike Hrvatske. S druge strane, grad Rijeka, sa svojim stanovništvom, u vrijeme Domovinskog rata nije bio napadnut od strane Jugoslavenske Narodne Armije i srpskih dragovoljaca. Razlog tome je njezin geostrateški položaj. Upravo zbog toga grad Rijeka uvelike je pomagala ostalim stanovnicima Republike Hrvatske tako da su primali izbjeglice iz područja Republike Hrvatske zahvaćene ratom, pa tako i iz grada Dubrovnika. Kao činjenica stoji da grad Rijeka nije pretrpjela sustavno razaranje imovine, kao ni gubitak ljudskih života te zbog toga na njezino stanovništvo nije ostavljen trajan utisak na takve događaje. Danas se grad Rijeka, odnosno njezino stanovništvo, smatra izrazito tolerantnim. Kao činjenica stoji i prihvaćanje nacionalnih manjina (pretežito talijanske) te sva prava koja, po demokratskim pravilima, uživaju.

No ipak, unatoč tolerantnom nasljeđu, cilj je ovog istraživanja dokazati kako se stavovi ljudi mijenjaju u iznimnim slučajevima, kao što je to ova izbjeglička kriza. Naime, veliki dolazak izbjeglica na europsko područje doveo je s vremenom do brojnih incidenata. Jasno je kako se ne može ni ne smije kategorizirati cjelokupan broj izbjeglica zbog incidenata koje su počinile određene skupine unutar njih, no oni zasigurno ostavljaju negativan dojam i revolt domicilnog stanovništva koje, s razlogom smatra, da se izbjegličke grupe moraju integrirati u društvo u koje su došli. Zbog toga su za ovo istraživanje izabrani grad Dubrovnik (kao tradicionalan grad) i grad Rijeka (kao liberalan i tolerantan grad) uz cilj da se pokaže kako se stavovi o izbjegličkoj krizi i izbjeglicama u ta dva grada uvelike ne razlikuju.

4.2. Način istraživanja

Istraživanje provedeno za potrebe ovog diplomskog rada temelji se na strukturiranom anketnom ispitivanju.⁵¹ Anketnim ispitivanjem, odnosno dobivenim rezultatima nastoje se dokazati postavljene hipoteze. Glavna hipoteza ovog diplomskog rada je da je pokazana tolerancija i empatija hrvatskih građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka uvjetovana njihovim prolaskom kroz Republiku Hrvatsku, odnosno njihovim ostankom u Republici Hrvatskoj. Druga postavljena hipoteza je da bi stupanj tolerancije i podrške hrvatskih građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka bio znatno manji u slučaju da se izbjeglice žele trajno zadržati u Republici Hrvatskoj. Treća hipoteza je da bi u slučaju trajnog zadržavanja izbjeglica u Republici Hrvatskoj, podrška izbjeglicama bila znatno manja unatoč tolerantnijem nasljeđu određenih gradova (Dubrovnik i Rijeka). Provedena anketna pitanja, točnije njihovi rezultati, bit će u nastavku ovog diplomskog rada analizirani. Ankete su provedene pismenim putem i anonimno. Unatoč činjenici da online anketiranje može doseći veći broj ispitanika, odnosno uzoraka, za ovu vrstu istraživanja ipak su odabrane pismene ankete budući da predstavljaju bolji način ispitivanja zbog vjerodostojnosti zaokruživanja pitanja i stvarnog kontakta s ispitanicima. Zbog nedostatka materijalnih sredstava (službeno provedene ankete odabiru se prema statističkim podacima vezanim za određenu temu te uz novčanu naknadu ispitanicima), broj ispitanika iznosi ukupno 200. Važno je naglasiti kako se taj broj dijeli na 100 ispitanika iz Dubrovnika te 100 ispitanika iz Rijeke. Također, prije početka samog anketiranja, koje je trajalo tijekom listopada i studenog 2016., provedena je analiza službenog popisa stanovništva Državnog zavoda za statistiku te se prema tim podacima pokušao što bolje uskladiti broj ispitanika.

Ankete, odnosno anketna pitanja ovog istraživanja, sastoje se od ukupno 21 pitanja, a sortirane su u tri grupe pitanja. Prvom skupinom pitanja propituju se sociodemografska obilježja ispitanika iz gradova Dubrovnika i Rijeke, točnije njihovu dob, spol, stupanj obrazovanja i socioekonomski status.⁵² Druga skupina pitanja istražuje opću informiranost ispitanika o stanju na Bliskom istoku, izbjegličkoj krizi, izbjeglicama/migrantima, politikama traženja azila te trenutnoj situaciji na europskom teritoriju. Posljednje, treća skupina pitanja istražuje osobni stav ispitanika, odnosno njihovu tolerantnost prema izbjeglicama i

⁵¹ Anketno ispitivanje predstavlja način istraživanja određenog dijela populacije na način da im se postavljaju pitanja o određenoj tematici. Na temelju odgovorenih pitanja potom se donose zaključci i mišljenja o određenoj temi.

⁵² Socioekonomski status približno je prikazan prema podacima Državnog zavoda za statistiku o stopi nezaposlenosti po županijama (Primorsko-goranskoj, kojoj pripada grad Rijeka te Dubrovačko-neretvanskoj županiji, kojoj pripada grad Dubrovnik).

tražiteljima azila (posebno ako se dogodi da se moraju zadržati na teritoriju Republike Hrvatske). Posljednja skupina pitanja ujedno nam i najbolje može dokazati ili opovrgnuti glavnu pretpostavku koja se nastoji dokazati ovim diplomskim radom, a to je izostanak tolerancije među stanovništvom u slučaju iskazanje želje od strane izbjeglica za trajnim zadržavanjem na teritoriju Republike Hrvatske. Važno je napomenuti kako je ispitanicima tijekom popunjavanja anketa objašnjeno da se pitanja o izbjegličkoj krizi i postupanju Vlade Republike Hrvatske i ostalih država odnose na period najintenzivnijeg pritoka izbjeglica koji je trajao tijekom 2015.

Analiziranjem službenih podataka posljednjeg popisa stanovništva Republike Hrvatske iz 2011., dolazimo do prosječne dobi stanovnika Dubrovnika i Rijeke. Tako je prosječna starost stanovništva u gradu Dubrovniku 42,4 godine. Od toga je prosječna starost muškog stanovništva 40,3 godine, a ženskog 44,3 godine. Ukupan broj stanovništva grada Dubrovnika iznosi 42 tisuće 615, od toga 20 tisuća 143 muškarca te 22 tisuće 472 žena, dok ukupan broj radno sposobnog stanovništva grada Dubrovnika iznosi 28 tisuća 327. Od toga broja ukupno je radno sposobno 13 tisuća 721 muškaraca te 14 tisuća 606 žena (DZS, 79.).⁵³ Prosječna starost stanovništva u gradu Rijeci je 44,5 godina. Od toga je prosječna starost muškog stanovništva 42,7 godina, a ženskog stanovništva 46,1 godina. Ukupan broj stanovništva grada Rijeke iznosi 128 tisuća 624, od toga 60 tisuća 951 muškaraca te 67 tisuća 673 žene. Od toga broja ukupan broj radno sposobnog stanovništva grada Rijeke iznosi 88 tisuća 271, od toga 42 tisuće 991 muškaraca te 45 tisuća 280 žena (DZS, 64.).⁵⁴ Pogledamo li ove podatke može se zaključiti kako je prosječna starost stanovnika Dubrovnika i Rijeke dosta slična, kao i broj koji stanovništvo dijeli na muško i žensko. Samim time postupak anketiranja stanovništva u sklopu istraživanja za ovaj diplomski rad bio je olakšan, zato što uzorak ispitanika mora biti sličan u oba grada. Upravo se prema ovim podacima pokušao što više približiti uzorak ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju ovog diplomskog rada.

⁵³ Dostupno na URL: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf (15.5.2016.)

⁵⁴ Dostupno na URL: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf (15.5.2016.)

Tablica br. 1

	DUBROVNIK	RIJEKA
PROSJEČNA STAROST	42,4 godine	44,5 godina
PROSJEČNA STAROST PO SPOLU	40,3 muških 44,3 ženskih	42,7 muških 46,1 ženskih
UKUPAN BROJ STANOVNIŠTVA	42 615	128 624
UKUPAN BROJ STANOVNIŠTVA PO SPOLU	20 143 muških 22 472 ženskih	60 951 muških 67 673 ženskih
UKUPAN BROJ ISPITANIKA	100	100
STRUKTURA ISPITANIKA PO SPOLU	48% muških 52% ženskih	51% muških 49% ženskih
BROJ ISPITANIKA UNUTAR DOBNE GRANICE OD 36 DO 45 GODINA	48%	50%

Tablica 1 prikazuje strukturu ukupne populacije prema navedenim parametrima u popisu stanovništva kao i strukturu ispitanih.

Sljedeći podaci Državnog zavoda za statistiku prema popisu stanovništva govore o stupnju obrazovanja stanovništva Dubrovnika i Rijeke. Analizirajući podatke iz popisa stanovništva u gradu Dubrovniku i Rijeci koji se odnose na stupanj obrazovanja osoba, dolazi se do podataka kako je broj osoba bez ikakvog obrazovanja ili sa samo osnovnoškolskim obrazovanjem veći kod ženskog spola (DZS, 222.-268.).⁵⁵ Međutim, zanimljivo je kako se broj osoba s višim obrazovanjem odnosi pretežito u većoj mjeri na ženski spol.

Ekonomski status, odnosno podaci koji se odnose na ekonomske prilike ispitanika otprilike je prikazan preko podataka iz popisa stanovništva po županijama Republike Hrvatske koji govore kako stopa nezaposlenosti po županijama u Dubrovačko-neretvanskoj

⁵⁵ Dostupno na URL: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf (15.5.2016.)

14,04, dok je stopa nezaposlenosti u Primorsko-goranskoj županiji 14,0 (u postocima) (DZS, 142).⁵⁶

4.3. Analiza istraživanja

Istraživanje u sklopu ovog diplomskog rada, provedeno kako bi potvrdilo ili opovrgnulo hipoteze, provodilo se u listopadu i studenom 2016. Kao što je ranije u tekstu navedeno, razmjer izbjegličke krize doveo je do zatvaranja pojedinih društava prema migrantima, odnosno izbjeglicama i to bez obzira na to radi li se o tradicionalnijoj ili liberalnijoj sredini. Istraživanje je provedeno nakon najvećeg izbjegličkog vala, u periodu kada su se kroz medije, ali i stvarni život, već mogle vidjeti posljedice zajedničkog života migranata i domicilnog stanovništva u cijeloj Europi. Istraživanje provedeno putem anketa u gradovima Dubrovniku i Rijeci sastojalo se od 21 pitanja. Uzorak ispitanika se ravnao prema prosječnom broju godina ta dva grada, čiji službeni podaci iz najnovijeg popisa stanovništva govore da iznosi 44 godine. Također, od sto ispitanih građana Dubrovnika te sto ispitanih građana Rijeke, pokušao se ispitati otprilike jednak broj muškaraca i žena.

Anketni upitnik podijeljen je na tri kategorije pitanja. Prva skupina pitanja, koja redom obuhvaća broj pitanja od prvog do petog, služi kako bi se saznali osnovni podaci o ispitanicima, kao što je njihov spol, dob, radni status, obrazovanje i podijeljenost na gradove, drugim riječima da potvrde prebivaju li u gradu Dubrovniku ili u gradu Rijeci. Druga skupina pitanja, koja obuhvaća broj pitanja od šestog do jedanaestog, služila je kako bi pokazala opću informiranost o zbivanjima na Bliskom istoku te o izbjegličkoj krizi i izbjeglicama općenito. Posljednja, treća skupina pitanja, koja se odnosi na broj pitanja od dvanaestog do dvadeset i prvog, poslužila je kako bi pokazala stupanj tolerantnosti ispitanika iz Dubrovnika i Rijeke.

Prvim postavljenim pitanjem koje glasi "Označite spol" cilj je bio prikazati ukupan broj ispitanika koji pripadaju ženskom i muškom spolu. Tijekom provođenja ispitivanja pokušalo se uzeti približno jednak uzorak ženskih i muških ispitanika te su rezultati sljedeći: Ukupan broj ispitanika iz grada Dubrovnika je 52% ženskih ispitanika te 48% muških ispitanika. S druge strane ukupan broj ispitanika iz grada Rijeke iznosi 49% ženskih te 51% muških ispitanika.

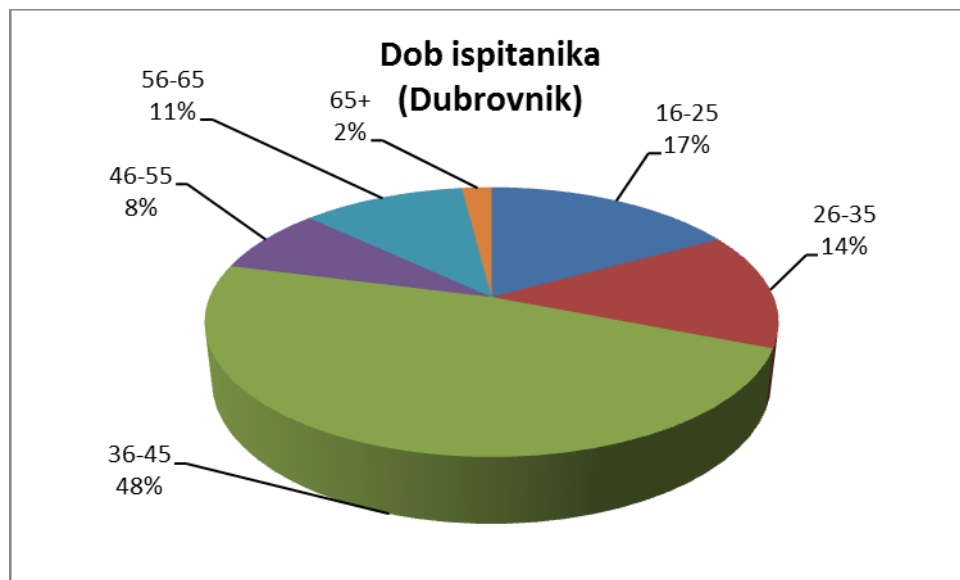
Rezultat nam pokaziva uspješan pokušaj dijeljenja ispitanika na muški i ženski spol, a uz prvo i treće pitanje koje ispitanike navodi da označe grad iz kojeg dolaze, očekivano od ukupnog

⁵⁶ Dostupno na URL: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1585.pdf (15.5.2016.)

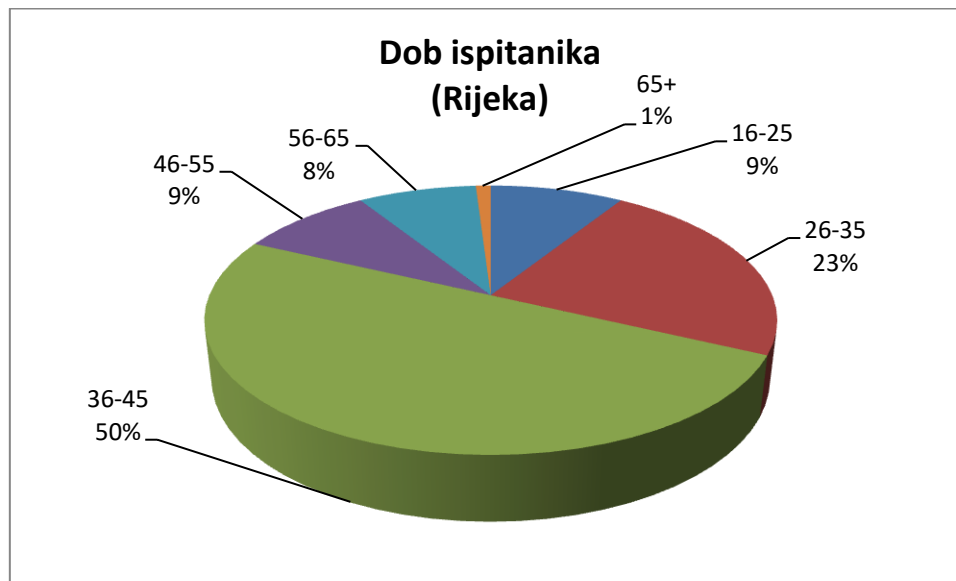
broja ispitanika (njih 200) 50% je potvrdilo da je iz grada Dubrovnika te 50% da je iz grada Rijeke. Rezultatima tih dvaju pitanja dobiva se slika uzorka ispitanika i to da ih je očekivano pola iz Dubrovnika te pola iz Rijeke, kao i njihovu jako sličnu podjelu po spolu u kojoj dolazimo do relativno jednakog broja između muškog i ženskog spola.

Drugo anketno pitanje glasi "Označite dob". Prosječna starost stanovnika gradova Dubrovnika i Rijeke bila je i glavni uzorak prema službenom najnovijem popisu stanovništva. Zbog nedostatka materijalnih sredstava i ograničenog vremena u anketi je ponuđena približna dobna granica od 36 do 45 godina te se anketiralo ispitanike s ciljem da upravo te dobne skupine bude najviše budući da je prosječna starost Dubrovnika prema službenim podacima 42,4 godine, a prosječna starost Rijeke 44,5. Ponuđeni odgovori, odnosno dobne granice na ovo pitanje glase: 16-25, 26-35, 36-45, 46-55, 56-65 te više od 65 godina.

Graf br. 1 Dob ispitanika

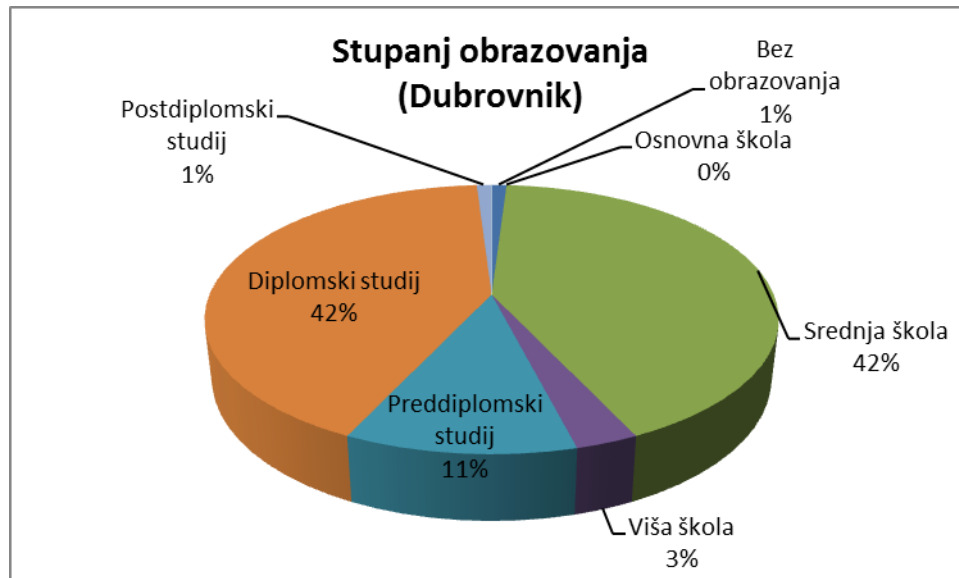
Graf br. 2 Dob ispitanika Rijeka

Dobiveni rezultati pokazuju sljedeće: Ispitanici iz grada Dubrovnika, kao što je i bila namjera, najviše pripadaju dobnoj skupini od 36 do 45 godina. Ukupan broj ispitanika podijeljen je na 17% pripadnika od 16 do 25 godina, 23% od 26 do 35 godina, 50% od 36 do 45 godina, 9% od 46 do 55 godina, 8% od 56 do 65 godina te 1% od 65 i više godina. S druge strane, ispitivanjem stanovnika grada Rijeke također je najviše obuhvaćena skupina od 36 do 45 godina, a dobiveni podaci dijele ukupan broj ispitanika na sljedeće postotke: 9% od 16 do 25 godina, 23% od 26 do 35 godina, 50% od 36 do 45 godina, 9% od 46 do 55 godina, 8% od 56 do 65 godina te 1% od 65 godina i više. Dobiveni rezultati poklapaju se sa službenim podacima Državnog zavoda za statistiku po prosječnoj starosti stanovnika gradova Dubrovnika i Rijeke.

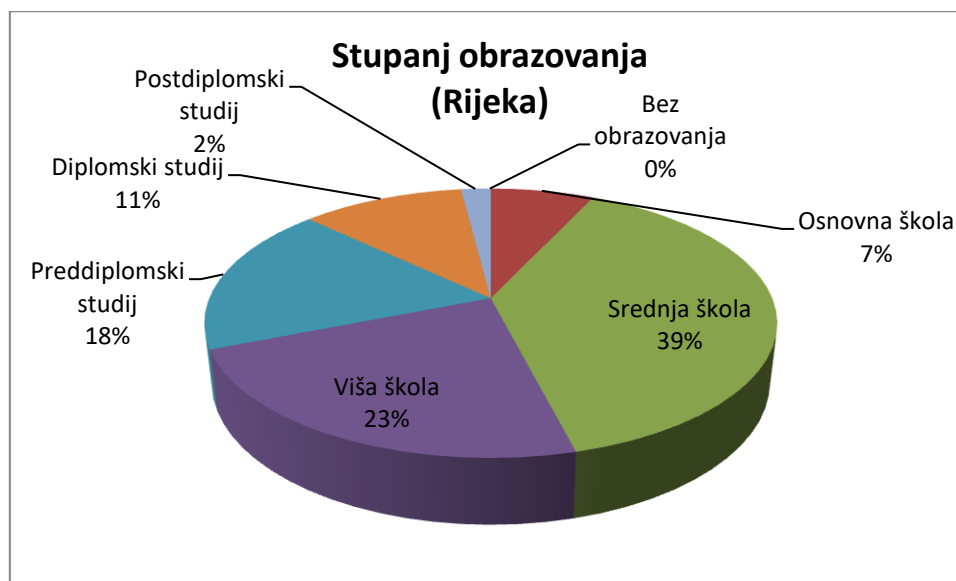
Četvrto pitanje glasi "Koje je vaše postignuto obrazovanje?". Cilj ovog pitanja bio je usporediti stupanj obrazovanja ispitanika iz Dubrovnika i iz Rijeke, ali isto tako usporediti da li je stupanj obrazovanja pokazatelj tolerantnosti u ovom slučaju. Pod ponuđenim odgovorima u ovom pitanju stoje odgovori: nisam išao/išla u školu, osnovna škola, srednja škola, viša škola, preddiplomski studij, diplomski studij, postdiplomski studij.

Graf br. 3 Stupanj obrazovanja (Dubrovnik)

Rezultati su sljedeći: U gradu Dubrovniku 1% ispitanika nije išlo u školu, to jest 1% ispitanika je bez osnovnoškolskog obrazovanja. 0% ispitanika u gradu Dubrovniku je samo s osnovnoškolskim obrazovanjem, dok je sa srednjoškolskim obrazovanjem njih 42%. Višu školu kao stupanj obrazovanja zaokružilo je 3% ispitanika. Ostatak ispitanika podijeljen je na 11% onih koji pripadaju preddiplomskom studiju po obrazovanju, 42% onih koji pripadaju diplomskom obrazovanju te 1% onih koji pripadaju postdiplomskom obrazovanju. Gledajući cjelokupne rezultate u gradu Dubrovniku po stupnju obrazovanja najviše ispitanika zaokružilo je srednju školu i diplomski studij, a nakon toga slijedi preddiplomski studij. Prema tim podacima može se zaključiti kako je uzorak ispitanika na području grada Dubrovnika obrazovano do visoko obrazovano.

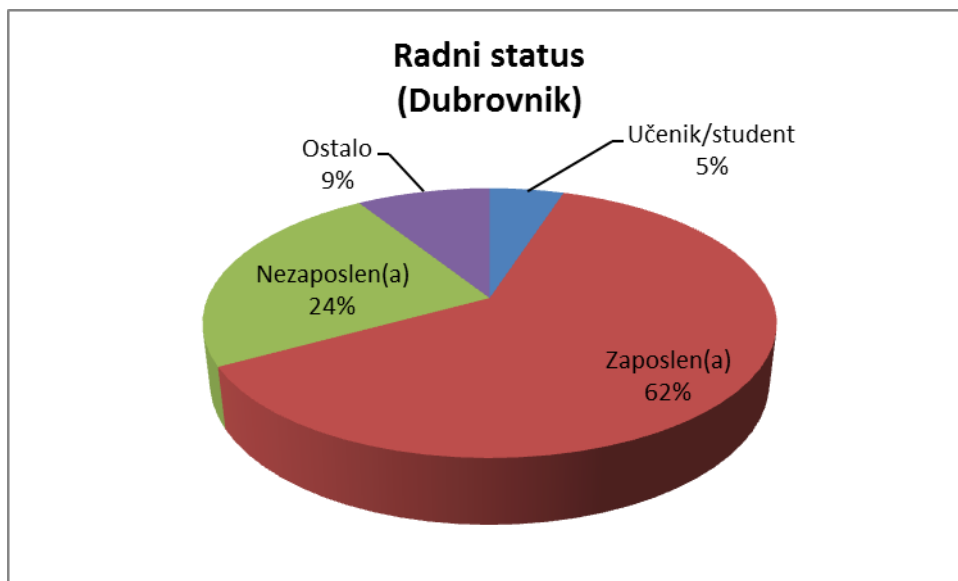
Graf br. 4 Obrazovanje ispitanika (Rijeka)

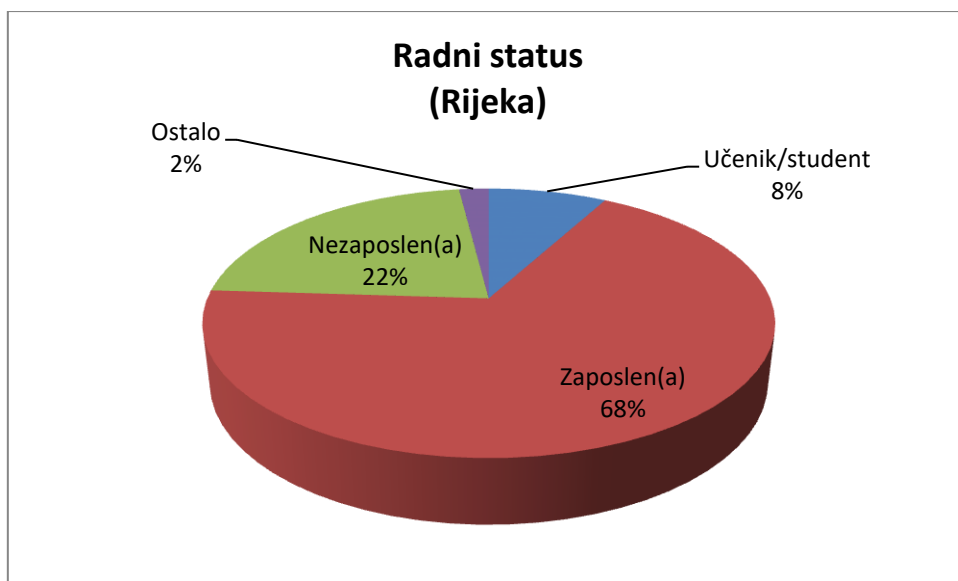
Ispitivanjem stanovnika grada Rijeke došlo se do sljedećih podataka: niti jedan ispitanik (0%) iz grada Rijeke nije bez osnovnoškolskog obrazovanja dok je njih 7% sa završenom osnovnom školom. Najviše ispitanika zaokružilo je postignuto srednjoškolsko obrazovanje, njih 39%, a slijede ih ispitanici sa završenim višim školama, njih 23%. Ostatak ispitanika podijeljen je na preddiplomske studije (18%), diplomske studije (11%) te postdiplomске studije (2%). Zaključak rezultata riječkih ispitanika također tvrdi da su ti isti ispitanici obrazovani do visokoobrazovani.

Peto pitanje glasi "Koji je vaš radni status?". Cilj toga pitanja je provjeriti socioekonomska obilježja ispitanika. Poznato je da stupanj razvijenosti neke države nije glavni uvjet za postizanje demokratskog poretka i razvijenog demokratskog društva, no ipak blagostanje država olakšava demokratske procese unutar društva, pa tako i stupanj tolerantnosti. Unutar ovog pitanja ponuđeni odgovori su: učenik/student, zaposlen(a), nezaposlen(a) te na zadnjem mjestu stoji prazna crta na koju su ispitanici mogli ispisati ostale solucije kao što su sezonski radnici, umirovljenici i slično.

Graf br. 5 Radni status ispitanika (Dubrovnik)

Graf br. 6 Radni status ispitanika (Rijeka)

Rezultati su sljedeći: u gradu Dubrovniku ukupno je 5% učenika i studenata, 62% zaposlenih, 24% nezaposlenih te 9% ostalih (od toga su napisani odgovori bili sezanci, umirovljenici i pripravnici). S druge strane u gradu Rijeci ispitanici su ponudili sljedeće rezultate: 8% učenika i studenata, 68% zaposlenih, 22% nezaposlenih te 2% ostalih (od toga su napisani odgovori bili umirovljenici). Prema rezultatima ispitanika u gradovima Dubrovniku i Rijeci relativno su slični rezultati po postotku zaposlenih i nezaposlenih.

Upravo prema toj spoznaji bit će zanimljivo vidjeti konačan rezultat tolerantnosti prema izbjeglicama s Bliskog istoka.

Šesto pitanje glasi "Jeste li čuli za izbjegličku krizu?". Svi ispitanici iz Dubrovnika i Rijeke, potpuno očekivano odgovorili su pozitivno. Takav rezultat potpuno je očekivan budući da je izbjeglička kriza bila glavna i udarna tema tijekom cijele 2015., a često se kroz medija čuje i sada, unatoč smanjenju broja migranata koji pristižu. Šesto pitanje ujedno je i prvo u nizu pitanja o općoj informiranosti ispitanika o izbjegličkoj krizi. Drugim riječima, šesto pitanje prvo je pitanje od druge grupe pitanja ove ankete.

Sljedeće, odnosno sedmo pitanje glasi "Što mislite tko je kriv za izbjegličku krizu?". Cilj ovog pitanja je provjeriti što ispitanici misle o tome tko je kriv za izbjeglički val koji se dogodio tijekom 2015. te zbog kojeg i danas pristižu migranti, iako u znatno manjem broju. Ponuđeni odgovori ovog pitanja glase: teroristički ekstremisti, Amerika, Rusija, sve navedeno, ne znam, te posljednji odgovor koji je prazna crta na koju ispitanici mogu napisati ako misle nešto drugo.

Graf br. 7 Tko je kriv za izbjegličku krizu? (Dubrovnik)

Rezultati u gradu Dubrovniku su sljedeći: od ukupnog broja ispitanika 8% je onih koji smatraju da su za izbjegličku krizu krivi teroristički ekstremisti, 39% onih koji krive Ameriku, 43% onih koji krive Rusiju, 5% onih koji smatraju da su svi navedeni odgovori točni, 5% onih koji su zaokružili ne znam te nitko nije zaokružio odgovor "ostalo".

Graf br. 8 Tko je kriv za izbjegličku krizu? (Rijeka)

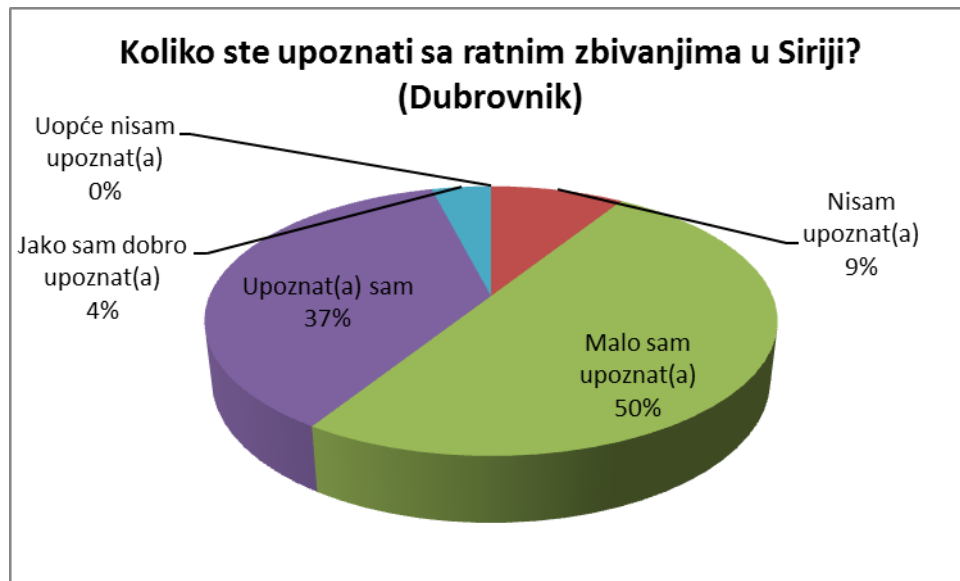

. S druge strane rezultati iz grada Rijeke davaju nam sljedeće podatke: 34% ispitanika smatra da su za izbjegličku krizu krivi teroristički ekstremisti, jednak broj, njih 34% smatra da je kriva Amerika, za sve navedeno zaokružilo je 21% ispitanika, 8% je tvrdilo da ne zna te 3% je na praznu crtu napisalo svoje mišljenje (napisani odgovori su bili iluminati, utrka za profitom i korporacije). Zanimljivo je kako niti jedan ispitanik iz grada Rijeke nije zaokružio ponuđeni odgovor "Rusija", dok su ispitanici iz grada Dubrovnika upravo taj odgovor izabrali najviše puta. Također, ispitanici grada Dubrovnika u malom su broju (5%) zaokružili odgovor kojim smatraju da su svi navedeni krivi za izbjegličku krizu, dok su ispitanici grada Rijeke taj odgovor zaokružili u znatno većem broju (21%).

Osmo pitanje ankete glasilo je "Koliko ste upoznati s ratnim zbivanjima u Siriji?". Cilj ovoga pitanja je saznati opću informiranost ispitanika o Siriji, budući da su izbjeglice upravo iz te države dolazile u najvećem broju za vrijeme najvećeg priljeva migranata u 2015. Također, ukoliko bi rezultati dali visok stupanj informiranosti ispitanika, tada bi i njihova osobna stajališta nosila veće značenje, dok s druge strane ako anketa pokaže malo znanje, moglo bi se zaključiti da su ispitanici, to jest njihovo mišljenje, povedeni ulogom medija ili cjelokupnog društva. Na ovakvu vrstu pitanja korišteni su ponuđeni odgovori poslagani prema Likertovoj ljestvici koja stupnjevanjem pet različitih tvrdnji daje bolju sliku o stavu ispitanika prema određenoj temi. Odgovori na osmo pitanje koje je postavljeno kako bi se saznala opća

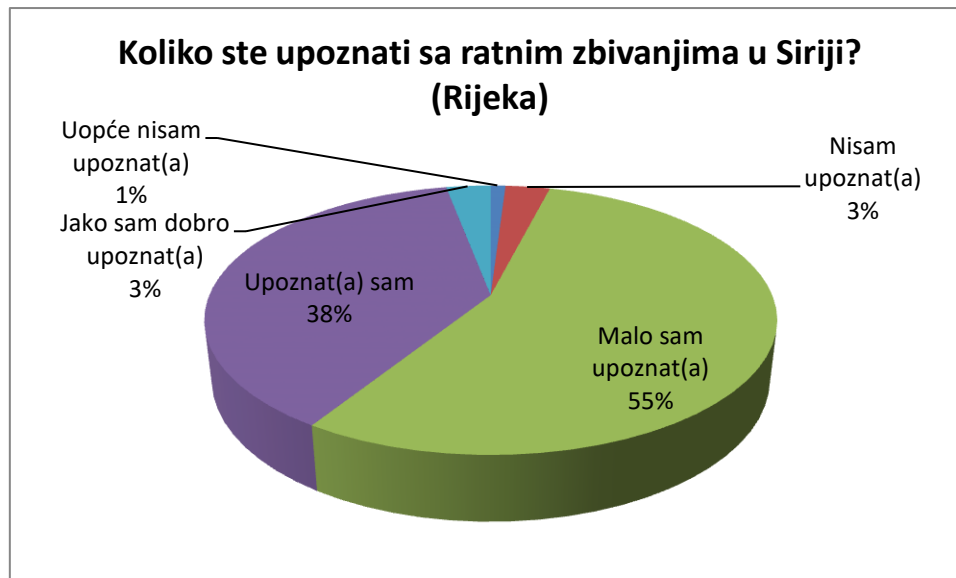
informiranost ispitanika o ratu u Siriji glase: uopće nisam upoznat(a), nisam upoznat(a), malo sam upoznat(a), upoznat(a) sam, jako sam dobro upoznat(a).

Graf br. 9 Koliko ste upoznati s ratnim zbivanjima u Siriji? (Dubrovnik)

Rezultati su sljedeći: ispitanici grada Dubrovnika uopće nisu zaokružili odgovor "uopće nisam upoznat(a), dok s ratnim zbivanjima u Siriji nije poznato njih 9%. Najviše je onih koji su odgovorili da su s ratnim zbivanjima u Siriji malo upoznati, njih 50%, dok je poznato 37%, a jako dobro poznato 4%.

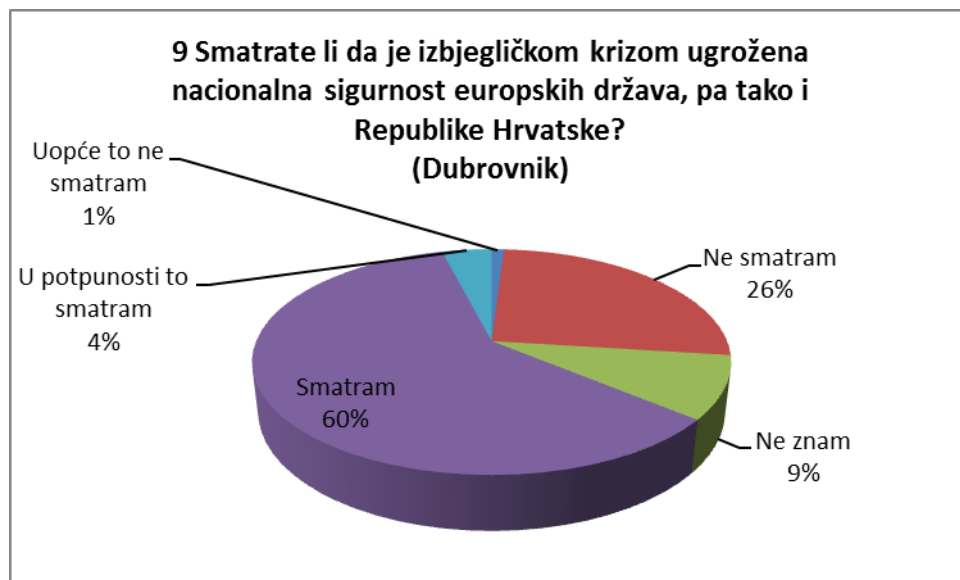
Graf br. 10 Koliko ste upoznati s ratnim zbivanjima u Siriji?

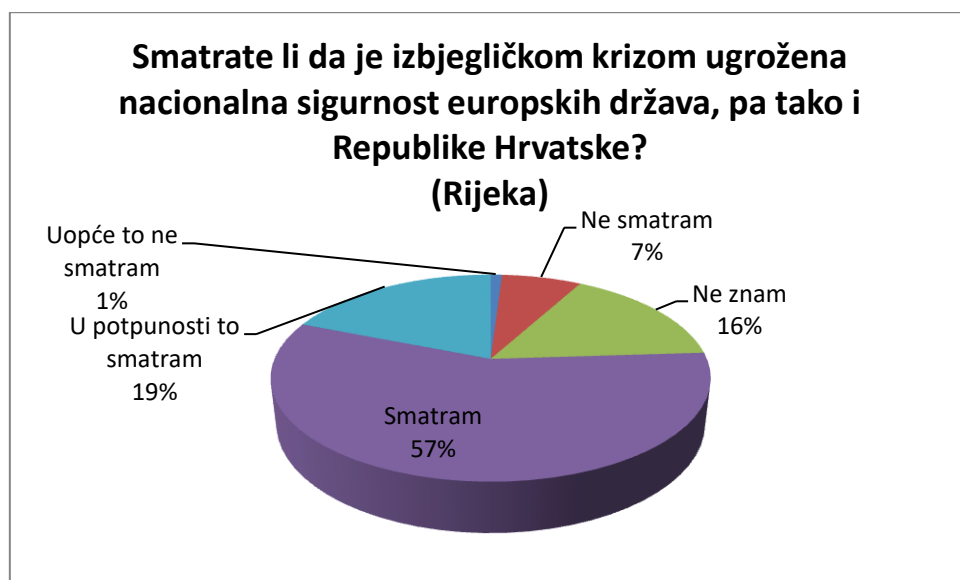
S druge strane ispitanici iz grada Rijeke na osmo pitanje su odgovorili: 1% njih uopće nije upoznato, 3% nije upoznato, 55% je malo upoznato, 38% je upoznato te je 3% jako dobro upoznato. Dobivanjem rezultata može se zaključiti da je opća informiranost ispitanika iz Dubrovnika i Rijeke jako slična. Najviše ispitanika iz oba grada je odgovorilo kako su malo upoznati, dok ga slijedi odgovor da su upoznati.

Deveto pitanje glasi "Smatrate li da je izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost europskih država, pa tako i Republike Hrvatske?". Cilj ovog pitanja je provjeriti osobni stav ispitanika o posljedicama koje ova izbjeglička kriza može donijeti u odnosu na nacionalnu sigurnost, kakvo vlastite države, tako i susjednih država. Važno je naglasiti kako se odgovorom na ovo pitanje može iščitati i razina straha unutar jednog društva, u ovom slučaju ispitanika gradova Dubrovnika i Rijeke, koje zatim može dovesti do zaključaka o stavovima prema izbjeglicama. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće to ne smatram, ne smatram, ne znam, smatram, u potpunosti to smatram.

Graf br. 11 Smatrate li da je izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost europskih država? (Dubrovnik)

Graf br. 12 Smatrate li da je izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost europskih država? (Rijeka)

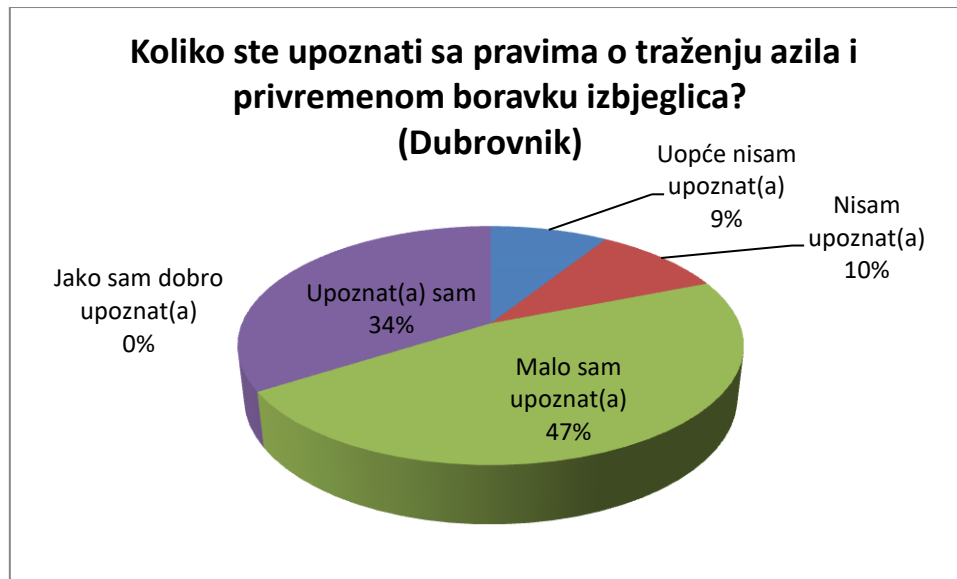

Rezultati ispitanika iz grada Dubrovnika u jako malom broju su zaokružili da to uopće ne smatraju (1%), njih 26% zaokružilo je kako to ne smatra, 9% zaokružilo je kako ne zna odgovor na pitanje, dok je 60% zaokružilo da to smatra te 4% da to u potpunosti smatra.

Rezultati ispitanika iz grada Rijeke govore kako 1% ispitanika uopće ne smatra da je izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost, njih 7% to ne smatra, a 16% ispitanika ne znaju. S druge strane 57% ispitanika smatra, te 19% u potpunosti smatra da je izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost. Usporedimo li rezultate dobivene iz Dubrovnika i Rijeke dolazimo do podatka da je najviše ispitanika reklo kako smatraju da je ovom izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost europskih zemalja, ali i Republike Hrvatske. Zanimljiv je podatak kako je više ispitanika iz grada Dubrovnika odgovorilo da to ne smatra, njih 26%, dok je samo 7% ispitanika iz grada Rijeke to isto odgovorilo.

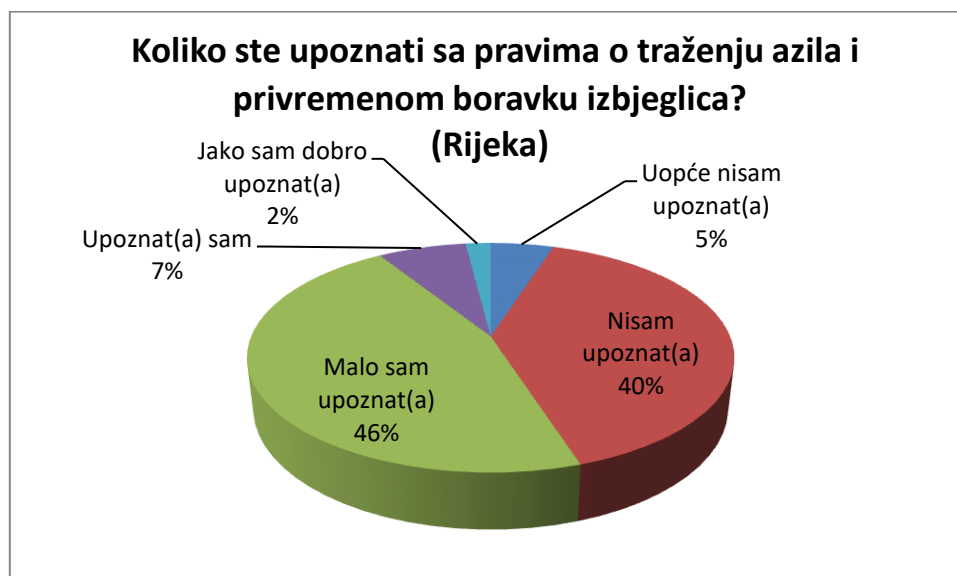
Deseto pitanje glasi "Koliko ste upoznati s pravima o traženju azila i privremenom boravku izbjeglica?". Cilj ovog pitanja bio je saznati opću informiranost ispitanika o pravima azila. Kao činjenica stoji da su se stanovnici Republike Hrvatske, pa tako i gradova Dubrovnika i Rijeke, o izbjegličkoj krizi najviše informirali putem medija. Mediji su tijekom najvećeg priljeva izbjeglica uglavnom prenosili kaotične slike "stihijskog" propuštanja velikog broja izbjeglica preko hrvatskih granica, bez velikog predstavljanja informativnog dijela o pravila azila. Zbog takvih prizora nije ni neočekivan rezultat prethodnog pitanja koji odaje zabrinutost za nacionalnu sigurnost. U Republici Hrvatskoj tada se stvorio dojam da postoji velika mogućnost zadržavanja velikog broja izbjeglica na hrvatskom teritoriju, posebice nakon što je Mađarska zatvorila svoje granice. Upravo u prividu takvih situacija, ovo pitanje postavljeno je kako bi ispitalo znanje o pravima azila, ali i eventualnu nužnost obrazovanja o takvim pitanjima. Ponuđeni odgovori na deseto pitanje glase: uopće nisam upoznat(a), nisam upoznat(a), malo sam upoznat(a), upoznat(a) sam i jako sam dobro upoznat(a).

Graf br. 13 Koliko ste upoznati s pravima o traženju azila? (Dubrovnik)

Rezultati ispitanika su sljedeći: u gradu Dubrovniku 9% ispitanika uopće nije upoznato, 10% ispitanika nije upoznato, 47% ispitanika je malo upoznato, 34% ispitanika je upoznato te nitko nije zaokružio odgovor kojim bi potvrdili da su jako dobro upoznati.

Graf br. 14 Koliko ste upoznati s pravima o traženju azila? (Rijeka)

S druge strane u gradu Rijeci 5% ispitanika uopće nije upoznato, 40% ispitanika nije upoznato, 46% ispitanika je malo upoznato, 7% ispitanika je upoznato te 2% jako dobro upoznato. Prema rezultatima, iako su ispitanici oba grada, i Dubrovnika i Rijeke, najviše zaokružili odgovor kako su malo upoznati s pravima azila, moglo bi se reći kako grad Dubrovnik ipak prednjači po upoznatosti s pravima traženja azila. Dok rezultati ispitanika grada Rijeke dokazuju kako čak 40% njezinih ispitanika nije upoznato s pravima o traženju azila, ukupno je samo 10% ispitanika iz Dubrovnika taj isti odgovor zaokružilo. S druge strane dok je samo 7% ispitanika iz grada Rijeke odgovorilo kako su upoznati s pravima traženja azila, čak 34% ispitanika iz Dubrovnika zaokružilo je da su upoznati s pravima o traženju azila.

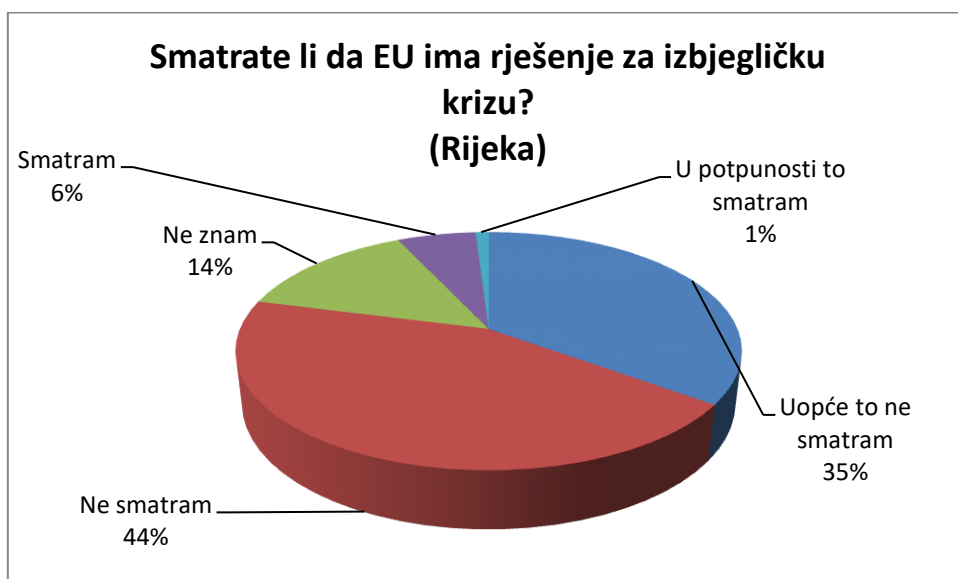
Jedanaesto pitanje glasi "Smatrate li da Europska unija ima rješenje za izbjegličku krizu?". Europska unija predstavlja zajednicu modernih država koje počivaju na demokratskim vrijednostima. Kao takva trebala bi biti simbol zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, budući da uzima kao valjane sve dokumente koji upravo to jamče. No, Europska unija je kroz povijest često padala na testovima rješavanja ozbiljnih problema (kao najbolji primjer može se uzeti rat na području bivše Jugoslavije). Stoga je cilj ovoga pitanja provjeriti ispitanike gradova Dubrovnika i Rijeke o tome smatraju li da Europska unija može naći ili već ima rješenje za ovu izbjegličku krizu koja je, neosporivo, poremetila način života njezinih stanovnika. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće to ne smatram, ne smatram, ne znam, smatram, u potpunosti to smatram.

Graf br. 15 Smatrate li da Europska unija ima rješenje za izbjegličku krizu? (Dubrovnik)

Prema rezultatima iz grada Dubrovnika 7% ispitanika tvrdi da uopće ne smatra da Europska unija ima rješenje za izbjegličku krizu, 61% ispitanika to ne smatra, 29% ispitanika ne zna, 3% ispitanika to smatra dok nitko nije zaokružio da u potpunosti smatra da Europska unija ima rješenje za izbjegličku krizu.

Graf br. 16 Smatrate li da Europska unija ima rješenje za izbjegličku krizu? (Rijeka)

. S druge strane, prema rezultatima ispitanika iz Rijeke čak 35% ispitanika uopće ne smatra da Europska unija ima rješenje za izbjegličku krizu te 44% njih to ne smatra. Odgovor ne znam zaokružilo je 14% ispitanika, 6% zaokružilo je da to smatra te 1% da u potpunosti to smatra. Dobivenim rezultatima očigledno je kako ispitanici ne vjeruju, odnosno ne polažu nadu u adekvatan odgovor Europske unije na izbjegličku krizu, a samim time i na živote građana Europske unije, pa tako i Republike Hrvatske. Europska unija unatoč promicanju demokratskih vrijednosti i temeljnih ljudskih prava, i dalje je u očima građana ekonomska zajednica koja nije u stanju rješavati ozbiljne političke krize.

Dvanaesto pitanje glasi "Smatrate li da problem izbjegličke krize može utjecati na vašu životnu svakodnevicu?". Cilj ovoga pitanja je saznati smatraju li ispitanici da će unatoč velikom broju izbjeglica koji bi se nalazili, ili se nalaze, na njihovom teritoriju, ispitanici nastaviti živjeti istim načinom života. Budući da se Republika Hrvatska trenutno nalazi u nezavidnoj poziciji što se ekonomskog stanja tiče, utjecaj na životnu svakodnevicu može se protumačiti na negativan način, budući da je za infiltraciju izbjeglica u društvo potrebno odvojiti određene količine novca iz državnog proračuna, ali i, prema demokratskim vrijednostima, dijeliti sva prava, pa tako i radna, s njima. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće to ne smatram, ne smatram, ne znam, smatram, u potpunosti to smatram.

Graf br. 17 Smatrate li da problem izbjegličke krize može utjecati na vašu životnu svakodnevicu? (Dubrovnik)

Prema rezultatima iz grada Dubrovnika nitko nije zaokružilo odgovor da uopće to ne smatra, 24% ispitanika zaokružilo je da to ne smatra, 11% ispitanika zaokružilo je da ne zna, 60% ispitanika zaokružilo je da to smatra, a 5% ispitanika zaokružilo je da to u potpunosti smatra.

Graf br. 18 Smatrate li da problem izbjegličke krize može utjecati na vašu životnu svakodnevicu? (Rijeka)

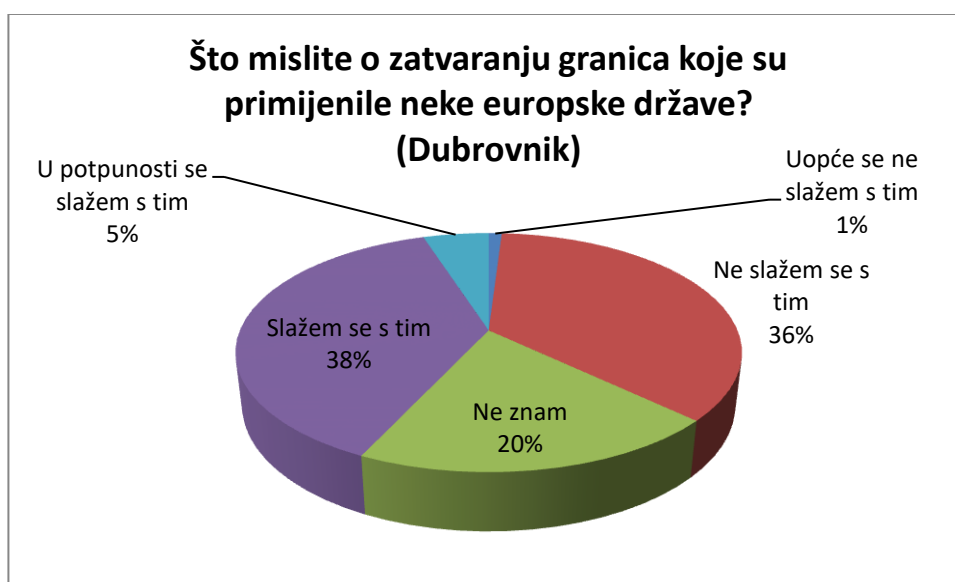

Prema rezultatima iz grada Rijeke 2% ispitanika zaokružilo je da to u potpunosti ne smatraju, 17% ispitanika zaokružilo je da to ne smatraju, 36% ispitanika zaokružilo je odgovor ne znam, 38% ispitanika zaokružilo je da to smatraju te je 7% ispitanika zaokružilo odgovor da u potpunosti to smatraju. Rezultati su prema očekivanjima jako slični te u oba grada ispitanici u najvećem broju smatraju da veliki dolazak izbjeglica na njihov teritorij, kao posljedica izbjegličke krize, može utjecati i promijeniti njihovu životnu svakodnevicu.

Trinaesto pitanje glasi "Što mislite o zatvaranju granica koje su primijenile neke europske države?". Cilj ovog pitanja je saznati osobni stav ispitanika o zatvaranju granica i nepropuštanju izbjeglica preko vlastitog teritorija. Odgovori na ovo pitanje mogu prikazati

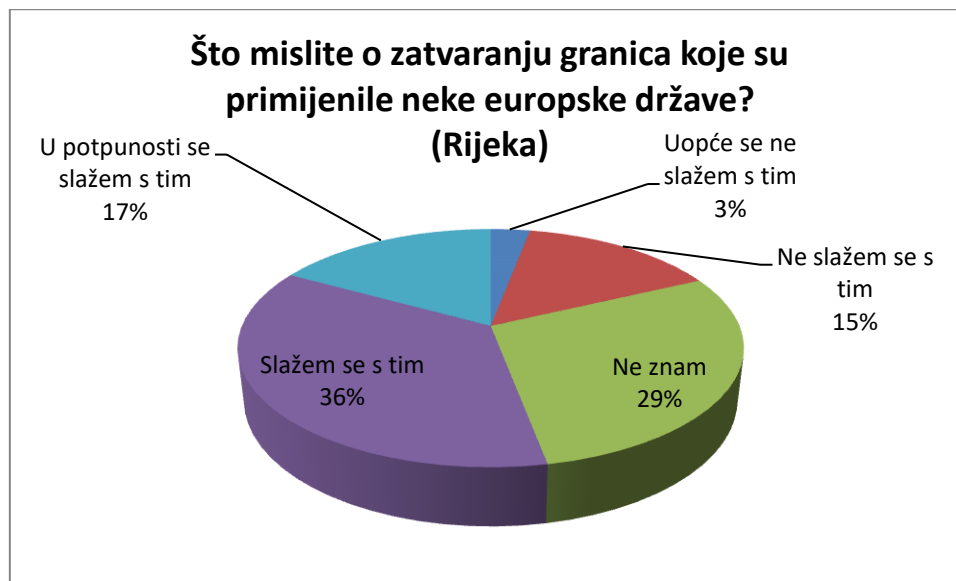
tolerantnost prema izbjeglicama temeljenu na vlastitom načinu razmišljanja ili temeljenu na strahu od nesvakidašnje velikog broja ljudi koji dolaze iz različitih kultura. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće se ne slažem s tim, ne slažem se s tim, ne znam, slažem se s tim i u potpunosti se slažem s tim. Rezultati iz grada Dubrovnika govore sljedeći: 1% ispitanika se uopće ne slaže sa zatvaranjem granica, 36% ispitanika se ne slaže, 20% ispitanika zaokružilo je odgovor ne znam, 38% ispitanika se slaže te se 5% ispitanika u potpunosti slaže sa zatvaranjem granica.

Graf br. 19 Što mislite o zatvaranju granica? (Dubrovnik)

S druge strane rezultati iz grada Rijeke nam govore kako se 3% ispitanika u potpunosti ne slaže sa zatvaranjem granica, 15% ispitanika se ne slaže s tim, 29% ispitanika zaokružilo je odgovor ne znam, 36% ispitanika se slaže sa zatvaranjem granica dok se 17% ispitanika u potpunosti slaže s tim. Dobiveni rezultati pokazuju razliku između gradova Dubrovnika i Rijeke.

Graf br. 20. Što mislite o zatvaranju granica? (Rijeka)

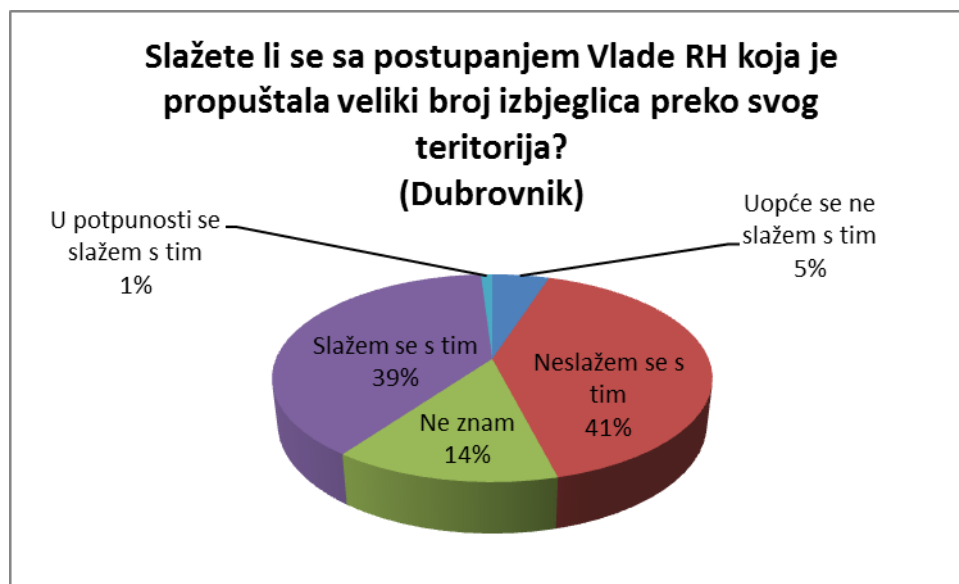

Naime, unatoč činjenici da je najviše ispitanika iz oba grada odgovorilo kako se slažu sa zatvaranjem granica, ipak je stupanj slaganja dosta različit. Naime, u gradu Dubrovniku vlada podijeljeno mišljenje te unatoč prevladavanju većeg postotka koji se slaže sa zatvaranjem, broj onih koji se ne slažu sa zatvaranjem granica neznatno je manji. S druge strane ispitanici grada Rijeke u velikom su broju zaokružili kako se slažu sa zatvaranjem granica, dok je onih ispitanika koji se s time ne slažu znatno manje. S tim podatkom grad Rijeka ne samo da je, unatoč liberalnom glasu, jednaka gradu Dubrovniku, već je daleko ispred njega po manjku tolerancije što se tiče propuštanja izbjeglica preko svog teritorija.

Četrnaesto pitanje glasi "Slažete li se s postupanjem vlade Republike Hrvatske koja je propuštala veliki broj izbjeglica preko svog teritorija?". Cilj ovoga pitanja bio je istražiti osobni stav ispitanika i njihovu tolerantnost prema izbjeglicama nakon upoznavanja cijele situacije oko izbjegličkog vala. Naime, za razliku od Mađarske i Slovenije koje su odlučile postaviti bodljikave žice na svoje granice te ih privremeno zatvoriti, Republika Hrvatska, točnije njezina vlada, odlučila je propustiti izbjeglice preko svog teritorija. Takav čin izazvao je brojne polemike u javnosti. Dok su s jedne strane građani negodovali oko iznimno velikog broja stranaca na teritoriju Republike Hrvatske uz objašnjenja kako takva situacija zaista može naštetiti nacionalnoj sigurnosti države, s druge strane ostatak građana dobrovoljno se organizirao kako bi pružio pomoć izbjeglicama. Javnost se podijelila, no u medijskoj slici unutar Republike Hrvatske, ali i onoj koja je išla izvan njezini granica, građani Republike Hrvatske predstavljeni su kao iznimno humani te puni razumijevanja prema izbjeglicama. Takav dojam potkrijepljen je brojnim izjavama unutar središnjih dnevnika u kojima se

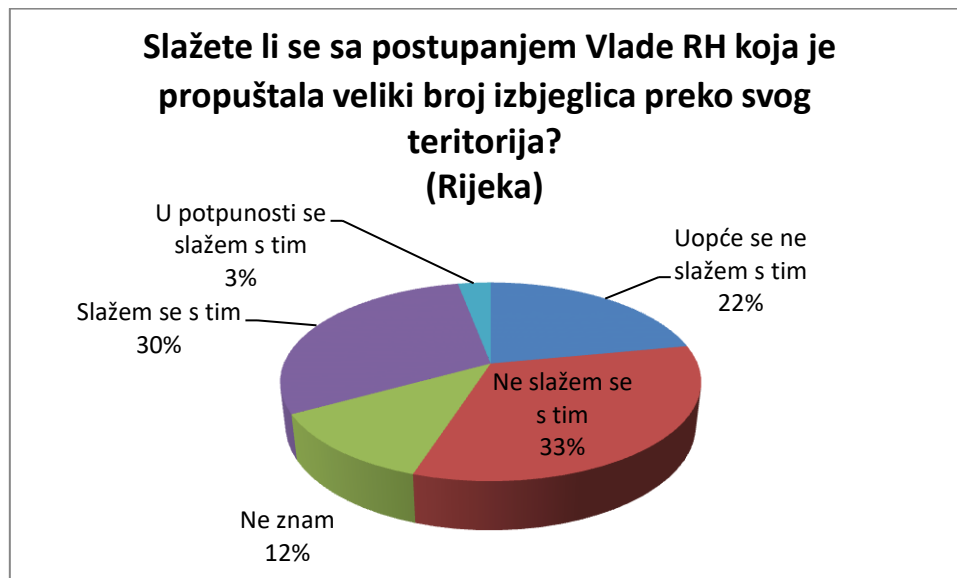
izbjeglice zahvaljuju Republici Hrvatskoj na humanom ponašanju, uz daljnje izjave kako je njihov cilj krenuti dalje prema zapadu Europe. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće se ne slažem s tim, ne slažem se s tim, ne znam, slažem se s tim, u potpunosti se slažem s tim.

Graf br. 21 Slažete li se s postupanjem vlade Republike Hrvatske koja je propuštala veliki broj izbjeglica preko svog teritorija? (Dubrovnik)

Odgovori, točnije rezultati istraživanja ispitanika iz Dubrovnika su sljedeći: 5% ispitanika odgovorilo je kako se uopće ne slaže s tim, 41% ispitanika se ne slaže, 14% ispitanika je odgovorilo da ne zna, 39% ispitanika se slaže s tim te njih 1% se u potpunosti slaže s tim.

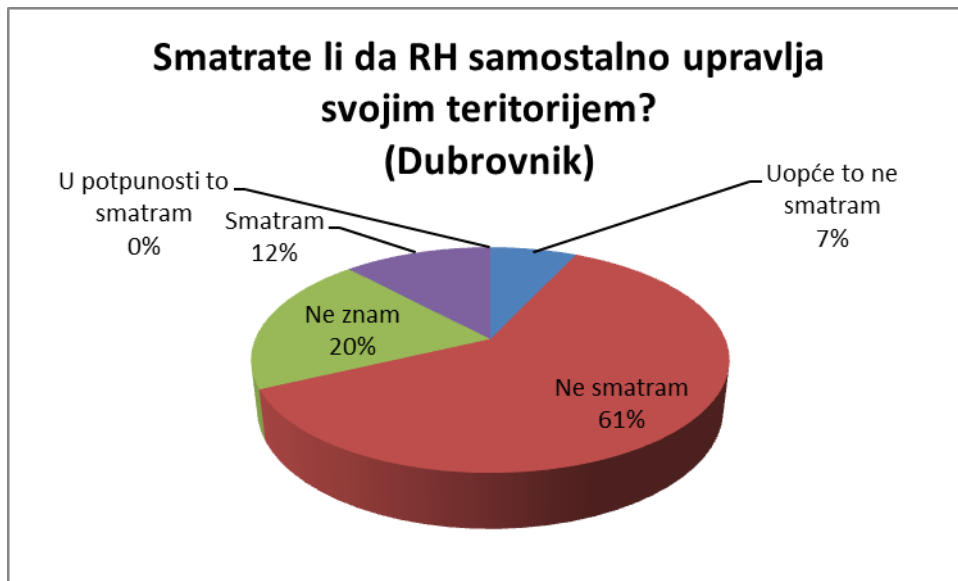
Graf br. 22 Slažete li se s postupanjem vlade Republike Hrvatske koja je propuštala veliki broj izbjeglica preko svog teritorija? (Rijeka)

S druge strane rezultati ispitivanja grada Rijeke govore da: 22% ispitanika se uopće ne slaže s tim, 33% ispitanika se ne slaže, 12% ispitanika ne zna, 30% ispitanika se slaže s tim te se 3% ispitanika u potpunosti slaže s propuštanjem izbjeglica preko teritorija Republike Hrvatske. Usporedimo li rezultate jasno je da većina ispitanika, to jest njih najviše, se ne slaže s postupanjem tadašnje vlade Republike Hrvatske koja je, kako su to mediji nazivali, "stihijski" propuštala zaista veliki broj izbjeglica često bez dokumentacije tih istih ljudi. Iznenadjući je podatak da grad Rijeka, iako relativno sličnog uzorka kao Dubrovnik, u nešto većem broju je pokazao nezadovoljstvo s postupanjem tadašnje vlade nego što je to pokazao grad Dubrovnik, odnosno njegovi ispitanici.

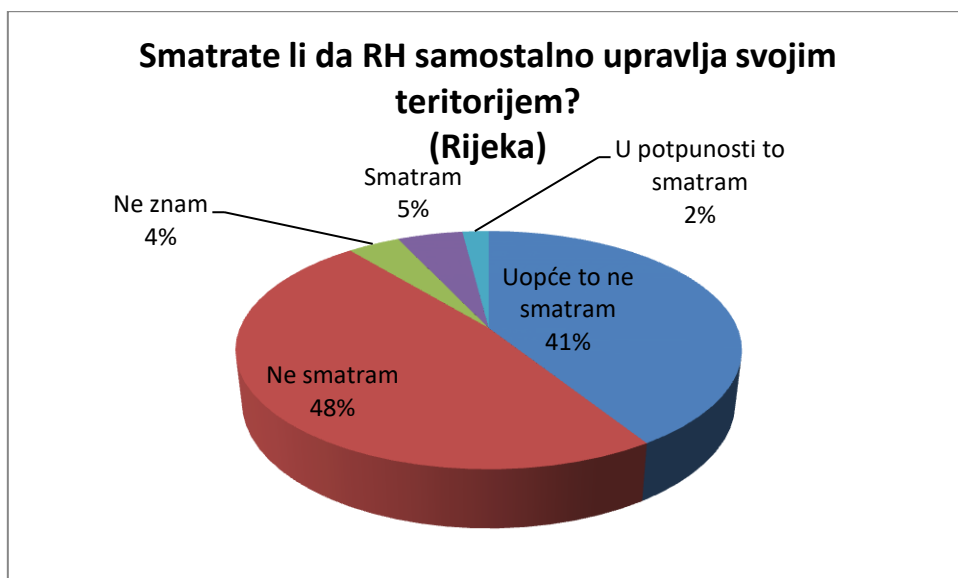
Petnaesto pitanje ove ankete glasi "Smatrate li da Republika Hrvatska samostalno upravlja nad svojim teritorijem?". Cilj ovoga pitanja bio je istražiti osviještenost građana Dubrovnika i Rijeke o eroziji nacionalne države te njezinoj krizi u doba globalizacijskih procesa. Analiziramo li ovu izbjegličku krizu, može se reći da je ona zanimljiva upravo iz razloga, osim što je jedna od najvećih u novijoj povijesti, što se događa u vrijeme globalizacije i otvorenosti državnih granica koje su omogućene zbog razvoja globalnog tržišta. Činjenica je da vlade modernih država sve više gube na značenju te se njihova težina u donošenju važnih pitanja gubi. Zbog toga je zanimljivo istražiti osviještenost građana o tom pitanju. Ponudeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće to ne smatram, ne smatram, ne znam, smatram i u potpunosti to smatram.

Graf br. 23 "Smatrate li da Republika Hrvatska samostalno upravlja nad svojim teritorijem? (Dubrovnik)

Rezultati ispitanika iz grada Dubrovnika su sljedeći: 7% ispitanika uopće to ne smatraju, 61% ispitanika to ne smatra, 20% ispitanika tvrdi da ne znaju, 12% ispitanika to smatra te nitko nije zaokružio odgovor da u potpunosti to smatra.

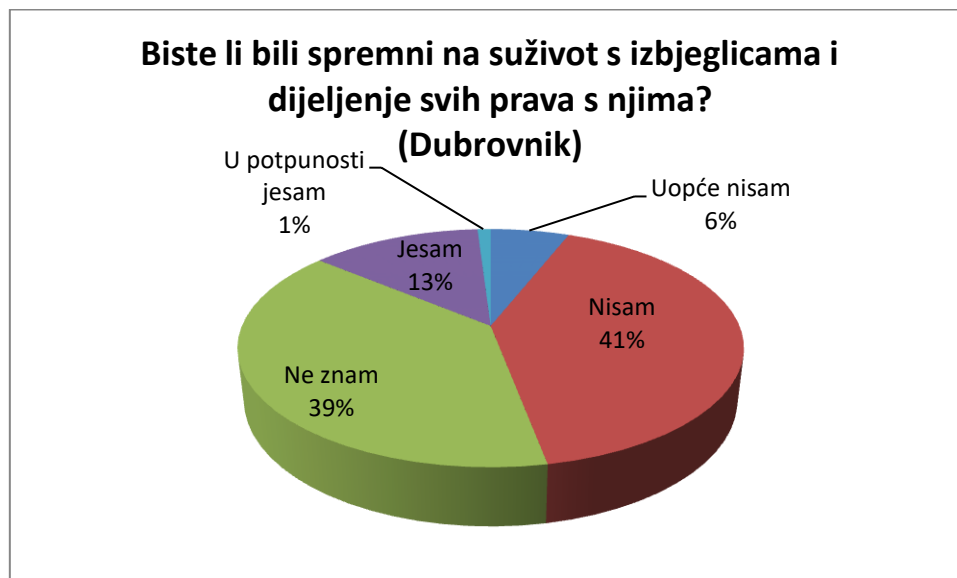
Graf br. 24 "Smatrate li da Republika Hrvatska samostalno upravlja nad svojim teritorijem? (Rijeka)

S druge strane rezultati ispitanika iz grada Rijeke su sljedeći: čak 41% ispitanika uopće to ne smatra, 48% ispitanika to ne smatra, 4% ispitanika tvrdi da ne zna, 5% ispitanika smatra da Republika Hrvatska samostalno upravlja svojim teritorijem te 2% ispitanika u potpunosti to smatra. Rezultati jasno daju do znanja da ispitanici smatraju kako Republika Hrvatska više ne upravlja samostalno svojim teritorijem već da ponašanje vlade i vodećih institucija ovisi isključivo o vanjskim, odnosno utjecajima globalnih sila.

Šesnaesto pitanje ankete glasi "Ukoliko europske države zatvore svoje granice, biste li bili spremni na suživot s izbjeglicama i dijeljenje svih prava s njima?". Ovo pitanje, kako je i objašnjeno ispitanicima usmenim putem prilikom ispunjavanja ankete, postavljeno je tako da se situacija zatvaranja granica od strane Mađarske i Slovenije tijekom 2015. zadržala ili u slučaju novog izbjegličkog vala. Cilj pitanja bio je istražiti stupanj tolerantnosti ispitanika te njihovu spremnost na suživot s izbjeglicama, koje ujedno predstavljaju veliki broj ljudi različite vjere, kulture i načina života. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće nisam, nisam, ne znam, jesam, u potpunosti jesam.

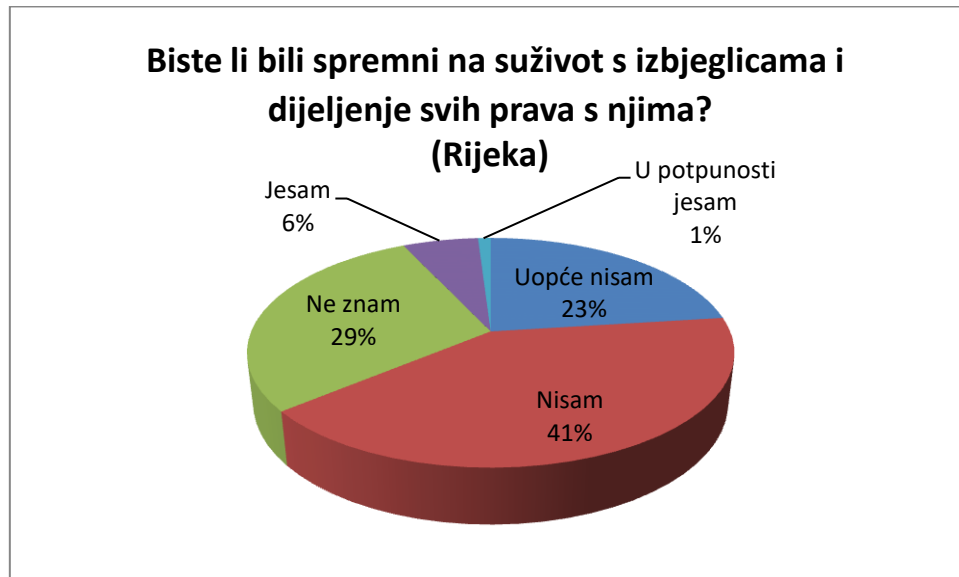
Graf br. 25 Biste li bili spremni na suživot s izbjeglicama? (Dubrovnik)

Rezultati dobiveni preko ispitanika iz grada Dubrovnika su sljedeći: 6% ispitanika tvrdi da uopće nije spremno, 41% ispitanika tvrdi da nije spremno, 39% ispitanika tvrdi da ne zna, 13% ispitanika tvrdi da jest te njih 1% tvrdi da u potpunost jest. S druge strane, rezultati dobiveni preko ispitanika iz grada Rijeke su sljedeći: 23% ispitanika tvrdi da uopće nije

spremno, 41% ispitanika tvrdi da nije spremno, 29% ispitanika tvrdi da ne zna, 6% ispitanika tvrdi da je spremno te njih 1% tvrdi da je u potpunosti spremno na suživot s izbjeglicama.

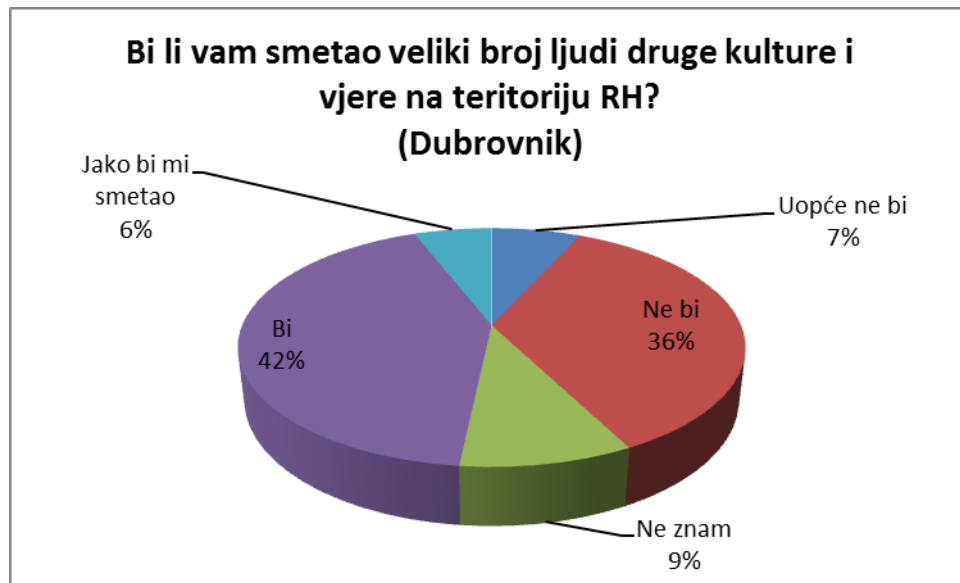
Graf br. 26 Biste li bili spremni na suživot s izbjeglicama? (Rijeka)

Rezultati pokazuju kako većina ispitanika nije ili u potpunost nije spremna na suživot s izbjeglicama te dijeljenje svih prava s njima. Zanimljivo je da, iako jednak broj ispitanika iz Dubrovnika i Rijeke tvrdi da nije spremno, ispitanici iz grada Rijeke u znatno većem broju od ispitanika iz grada Dubrovnika uopće nisu spremni na suživot s izbjeglicama (njih čak 23%).

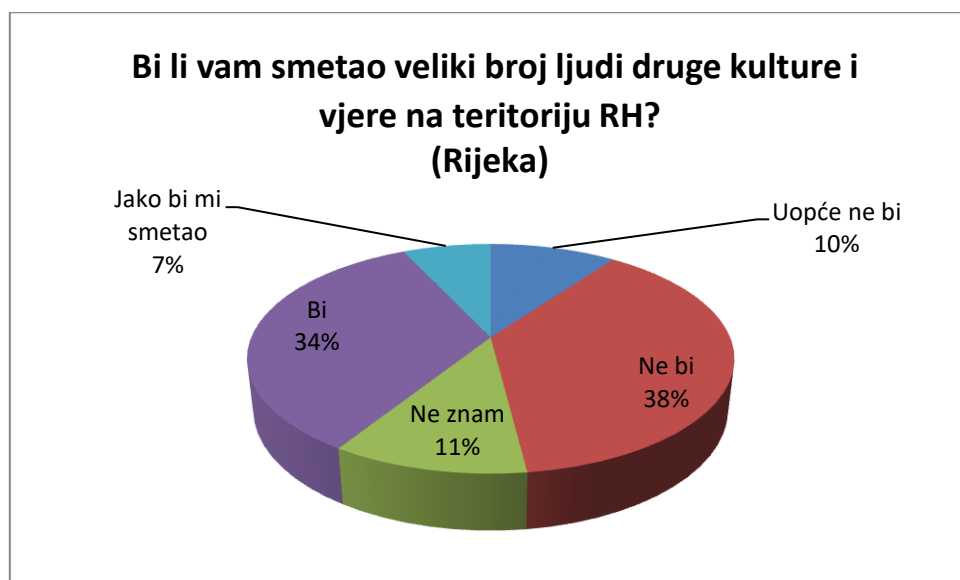
Sedamnaesto pitanje ankete glasi "Bi li vam smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere na teritoriju Republike Hrvatske?". Iako se pitanje može poistovjetiti s pitanjem poviše, sedamnaesto pitanje sastavljeno je na više direktan način. Nakon što ispitanici pročitaju pitanje u velikom broju slučajeva jasno im je da se ovim pitanjem ispituje njihova tolerantnost bez obzira na situaciju izbjegličke krize, koja se nakon toga uspoređuje sa situacijom izbjegličke krize. Cilj pitanja je ne samo ispitati tolerantnost već i vidjeti mijenja li se tolerantnost ispitanika velikim razmjerom krize ili ona ostaje ista ili relativno slična. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće ne bi, ne bi, ne znam, bi i jako bi mi smetao.

Graf br. 27. "Bi li vam smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere na teritoriju Republike Hrvatske? (Dubrovnik)"

Rezultati dobiveni preko ispitanika iz grada Dubrovnika su sljedeći: 8% ispitanika tvrdi da im uopće ne bi smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere, 42% ispitanika tvrdi da im ne bi smetao, 11% ispitanika tvrdi da ne zna, 50% ispitanika tvrdi da bi im smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere te 7% ispitanika tvrdi da bi im jako smetao.

Graf br. 28 "Bi li vam smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere na teritoriju Republike Hrvatske? (Rijeka)"

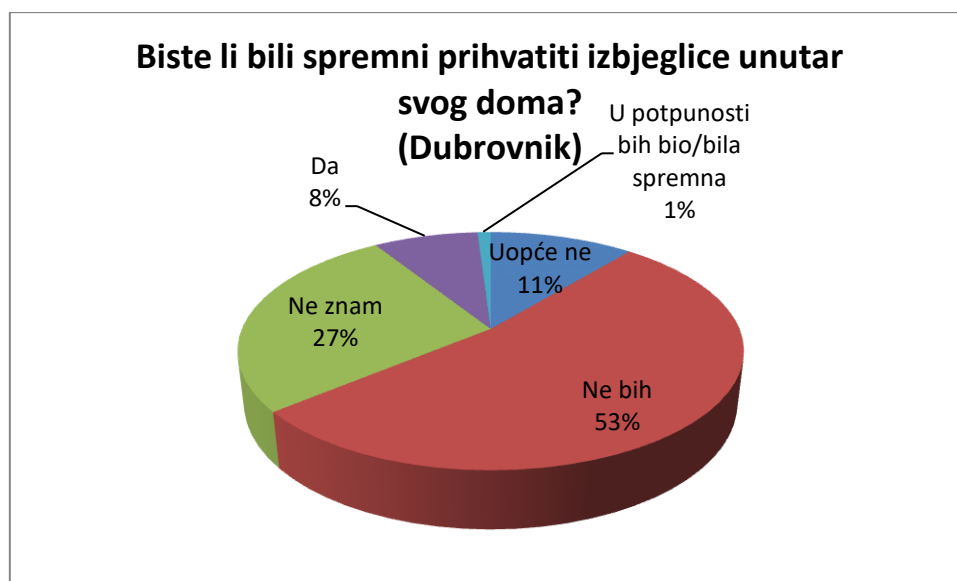

S druge strane ispitanici iz grada Rijeke odgovorili su sljedeće: 10% ispitanika tvrdi da im uopće ne bi smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere na teritoriju Republike Hrvatske,

38% ispitanika tvrdi da im ne bi smetao, 11% ispitanika tvrdi da ne zna, 34% ispitanika tvrdi da bi im smetao te 7% ispitanika tvrdi da bi im jako smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere na teritoriju Republike Hrvatske. Prema rezultatima, grad Rijeka ispao je nešto tolerantniji od grada Dubrovnika, međutim uzmu li se u obzir odgovori na prethodno pitanje dolazi se do pomalo nelogičnih zaključaka. Prema prethodnom pitanju ispitanici grada Rijeke u većem su broju zaokružili odgovore kako nisu spremni na suživot i dijeljenje prava s izbjeglicama od ispitanika iz grada Dubrovnika, dok na sedamnaesto pitanje u većem broju zaokružuju odgovore prema kojima im ne smeta veliki broj ljudi druge vjere i kulture na teritoriju republike Hrvatske. Kao mogućnost stoji da je način postavljanja pitanja utjecao na ponuđene odgovore.

Osamnaesto pitanje ankete glasi "Biste li bili spremni prihvatiti izbjeglice unutar svog doma?". Pitanje je postavljeno tako da zadire u samu krajnost stupnja tolerantnosti i humanosti ispitanika. Činjenica je kako većina ljudi nije spremna prihvatiti strance unutar vlastitog doma, no isto tako je činjenica da postoje ljudi koji imaju iskustva sa znanjem o tome kako je biti izbjeglica te je cilj pitanja otkriti postoje li ljudi koji su spremni pomoći izbjeglicama na takav način. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: uopće ne, ne bih, ne znam, da i u potpunosti bih bio/bila spremna.

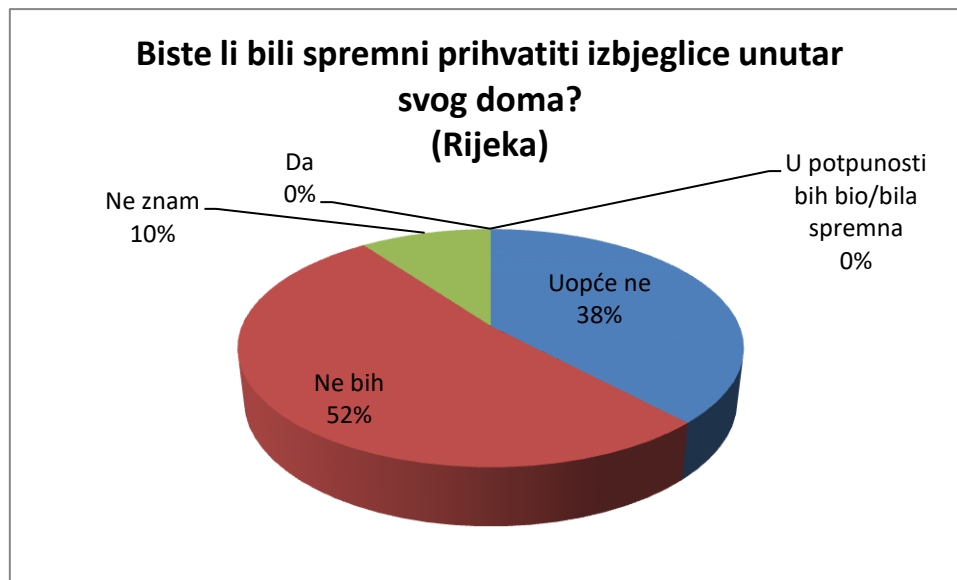
Graf br. 29 Biste li bili spremni prihvatiti izbjeglica unutar doma? (Dubrovnik)

Rezultati dobiveni preko ispitanika iz grada Dubrovnika su sljedeći: 11% ispitanika tvrdi da uopće ne bi, 53% ispitanika tvrdi da ne bi, 27% ispitanika tvrdi da ne zna, 8% ispitanika tvrdi da bi te 1% ispitanika tvrdi da bi u potpunosti bilo spremno prihvatiti izbjeglice unutar svog

doma. S druge strane ispitanici iz grada Rijeke odgovorili su sljedeće: 38% ispitanika uopće ne bi prihvatilo izbjeglice unutar svog doma, 52% ispitanika tvrdi da ne bi, 10% ispitanika tvrdi da ne zna, a zanimljivo je da nitko od ispitanika nije odgovorio kako bi bio spreman ili bi bio u potpunosti spreman prihvatiti izbjeglice unutar svog doma. Unatoč relativno sličnim rezultatima ispitanika iz gradova Dubrovnika i Rijeke, nije teško primijetiti kako je grad

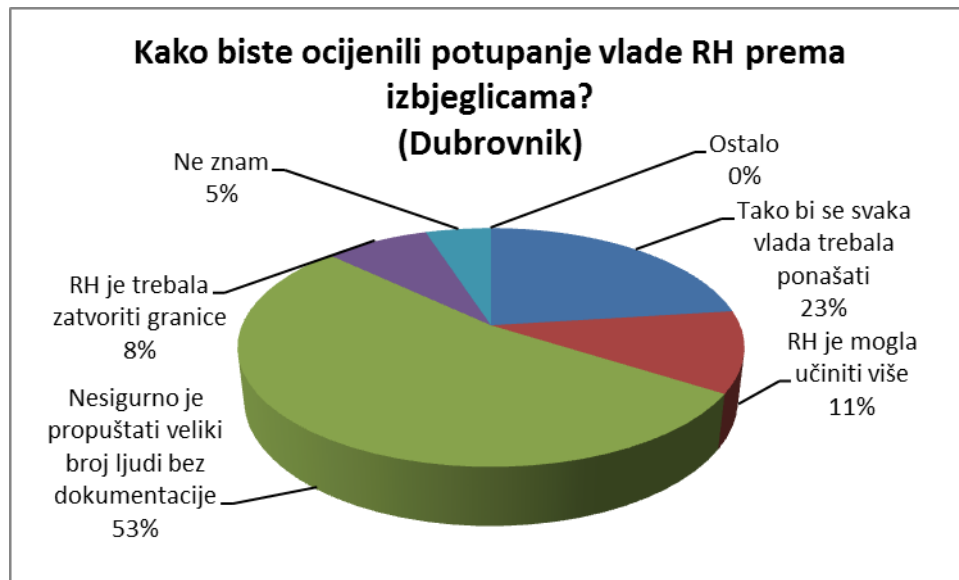
Graf br. 30 . Biste li bili spremni prihvatiti izbjeglica unutar doma? (Rijeka)

Dubrovnik ipak ispao nešto tolerantniji zato što su ispitanici, iako u manjem broju, odgovorili da bi bili spremni prihvatiti izbjeglice unutar svog doma. Iako je Rijeka za vrijeme Domovinskog rata primala izbjeglice s hrvatskog teritorija zahvaćenim ratom, moglo bi se zaključiti da primati izbjeglice i biti izbjeglica ipak nije isto te da postoji mogućnost da ipak ljudi sa sličnom povijesti kao izbjeglice s Bliskog istoka imaju nešto više razumijevanja prema njima.

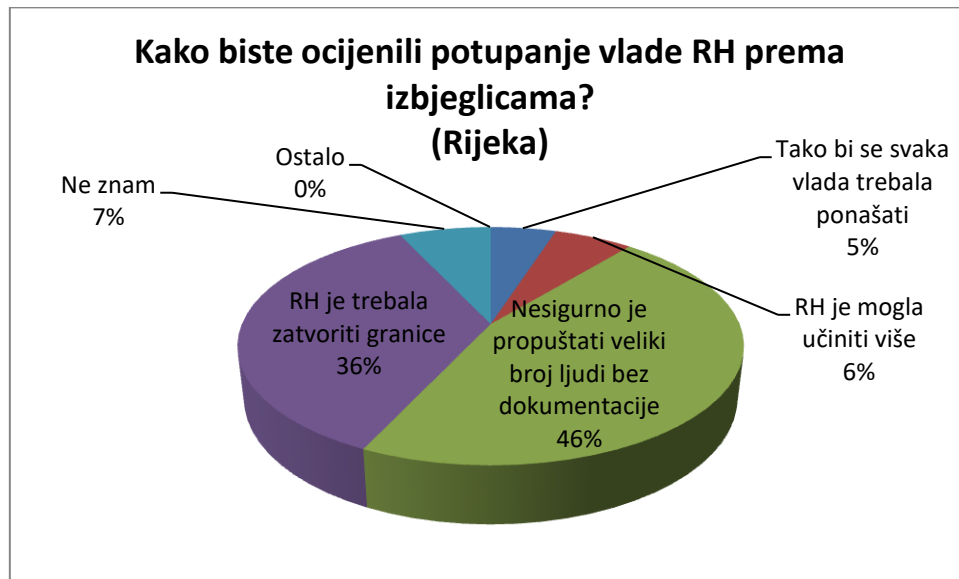
Devetnaesto pitanje glasi "Kako biste ocijenili postupanje Vlade Republike Hrvatske prema izbjeglicama?". Cilj ovoga pitanja je ispitati stanovnike Dubrovnika i Rijeke o tome smatraju li da je bitnija humanost u periodu ozbiljne krize ili ipak nacionalna sigurnost vlastite države. Također, ovim se pitanjem može procijeniti i tolerantnost i strah ispitanika zbog događaja koji su prouzrokovani izbjegličkom krizom. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: tako bi se svaka vlada trebala ponašati, Republika Hrvatska je mogla učiniti više, nesigurno je propuštati veliki broj ljudi bez dokumentacije, Republika Hrvatska je trebala zatvoriti granice, ne znam, te prazna crta na koju su ispitanici mogli napisati nešto ako imaju drugačije stavove od navedenih.

Graf br. 31 Kako biste ocijenili postupanje vlade Republike Hrvatske prema izbjeglicama? (Dubrovnik)

Rezultati ispitanika iz grada Dubrovnika su sljedeći: 23% ispitanika tvrdi da vi se svaka vlada trebala ponašati kao tadašnja Vlada republike Hrvatske, 11% ispitanika smatra da je Republika Hrvatska mogla učiniti više, 53% ispitanika tvrdi da je nesigurno propuštati veliki broj ljudi bez dokumentacije, 8% ispitanika tvrdi da je Republika Hrvatska trebala zatvoriti granice, 5% ispitanika tvrdi da ne znaju, dok nitko nije odgovorio nešto drugačije od ponuđenog.

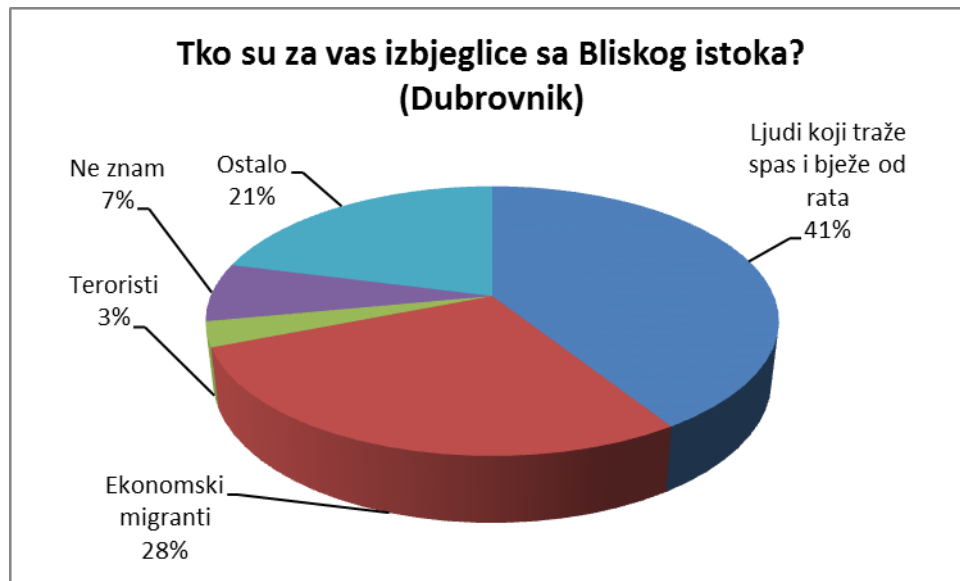
Graf br. 32 Kako biste ocijenili postupanje vlade Republike Hrvatske prema izbjeglicama? (Rijeka)

S druge strane rezultati ispitanika iz grada Rijeke su sljedeći: 5% ispitanika tvrdi da bi se svaka vlada trebala ponašati kao tadašnja Vlada Republike Hrvatske, 6% ispitanika tvrdi da je Republika Hrvatska mogla učiniti više, 46% ispitanika tvrdi da je nesigurno propuštati veliki broj ljudi bez dokumentacije, 36% ispitanika tvrdi da je Republika Hrvatska trebala zatvoriti granice, 7% ispitanika tvrdi da ne znaju te nitko nije napisao neki drugi stav na ponuđenu praznu crtu. Prema rezultatima, ispitanici iz oba grada najviše su odgovorili kako je nesigurno propuštati veliki broj ljudi bez dokumentacije te bi se iz toga mogao prepoznati strah od posljedica koje ova izbjeglička kriza donosi, posebno zbog činjenice kako su određeni teroristi iskoristili krizu kako bi zajedno s izbjeglicama prošli kroz granice europskih država. No, ispitanici grada Rijeke i u ovom pitanju su iznenađujuće brojčano više odgovorili kako je Republika Hrvatska trebala zatvoriti granice od ispitanika iz grada Dubrovnika.

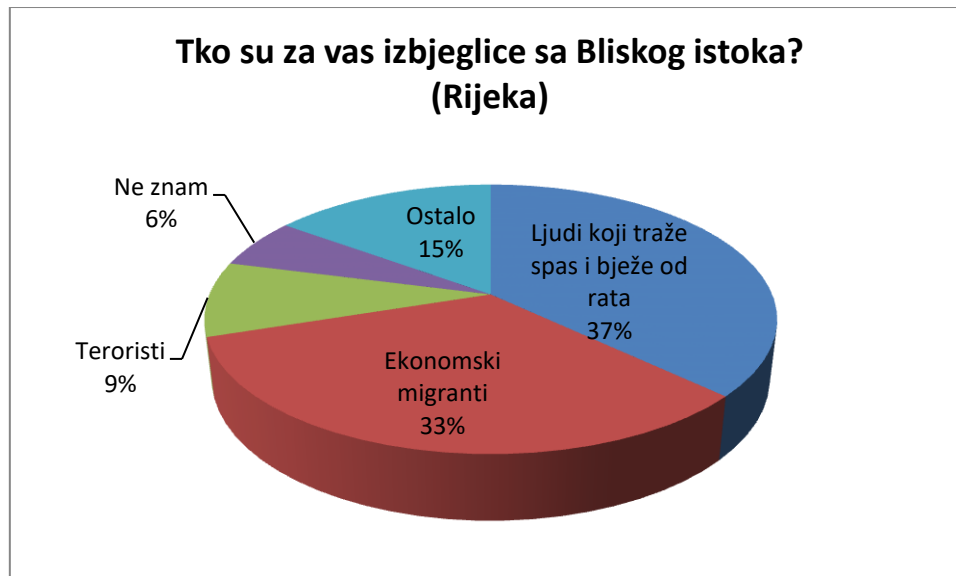
Dvadeseto pitanje ankete glasi "Tko su za vas izbjeglice s Bliskog istoka?". Cilj ovoga pitanja je ispitati sliku koju su ispitanici dobili o izbjeglicama preko prezentiranja medija ili preko opće slike o izbjeglicama u društvu. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje glase: ljudi koji traže spas i bježe od rata, ekonomski migranti, teroristi, ne znam te prazna crta (ostalo) na koju ispitanici mogu napisati ako misle nešto drugo od ponuđenog.

Graf br. 33 Tko su za vas izbjeglice s Bliskog istoka? (Dubrovnik)

Rezultati ispitanika iz grada Dubrovnika su sljedeći: 41% ispitanika tvrdi da su za njih izbjeglice ljudi koji traže spas i bježe od rata, 28% ispitanika tvrdi da su ekonomski migranti, 3% ispitanika tvrdi da su teroristi, 7% ispitanika tvrdi da ne znaju, a 21% ispitanika iskoristilo je mogućnost iznošenja drugačijeg stava od ponuđenog. Ispitanici su najčešće napisali kako su za njih izbjeglice sve od navedenog (uključujući i ljude koji traže spas od rata, ekonomske migrante i teroriste). Slijede odgovori poput raznih grupacija i ljudi koji traže bolju budućnost.

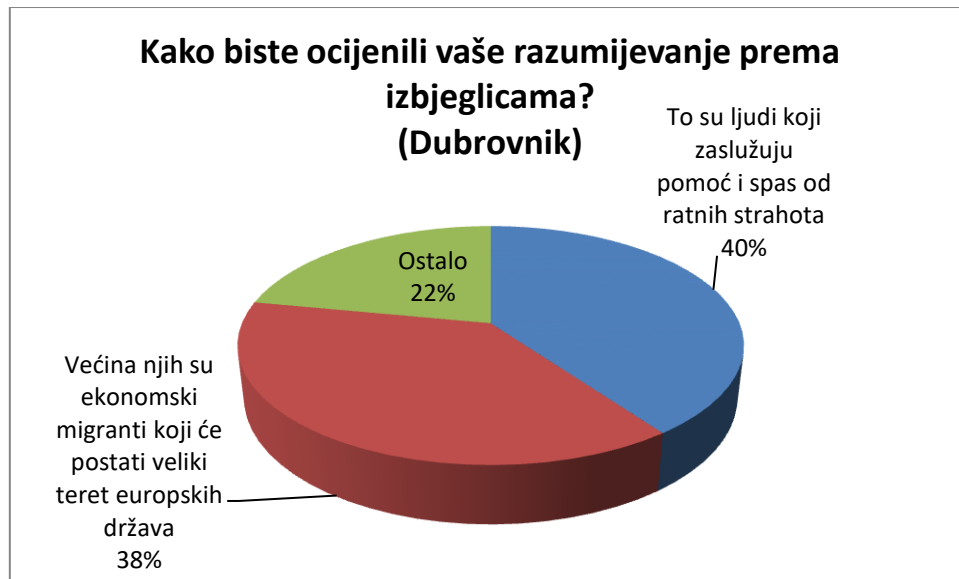
Graf br. 34 Tko su za vas izbjeglice s Bliskog Istoka? (Rijeka)

S druge strane rezultati ispitanika iz grada Rijeke su sljedeći: 37% ispitanika tvrdi da su za njih izbjeglice ljudi koji bježe od rata i traže spas, 33% ispitanika tvrdi da su ekonomski migranti, 9% ispitanika tvrdi da su teroristi, 6% ispitanika tvrdi da ne znaju, dok je 15% ispitanika iskoristilo mogućnost iznošenja drugačijeg stava od ponuđenog, a odgovor je bio sve navedeno. Unatoč činjenici kako rezultati oba grada pokazuju da se ispitanici uglavnom slažu u najvećem broju kako su izbjeglice najčešće ljudi koji bježe od rata i traže spas od ratnih razaranja, ipak veliki broj smatra da među njima ima ekonomskih migranata i terorista. Samim time jasniji je strah među ispitanim stanovništvom za nacionalnu sigurnost, posebno nakon terorističkih napada koji postaju sve učestaliji na području Europe.

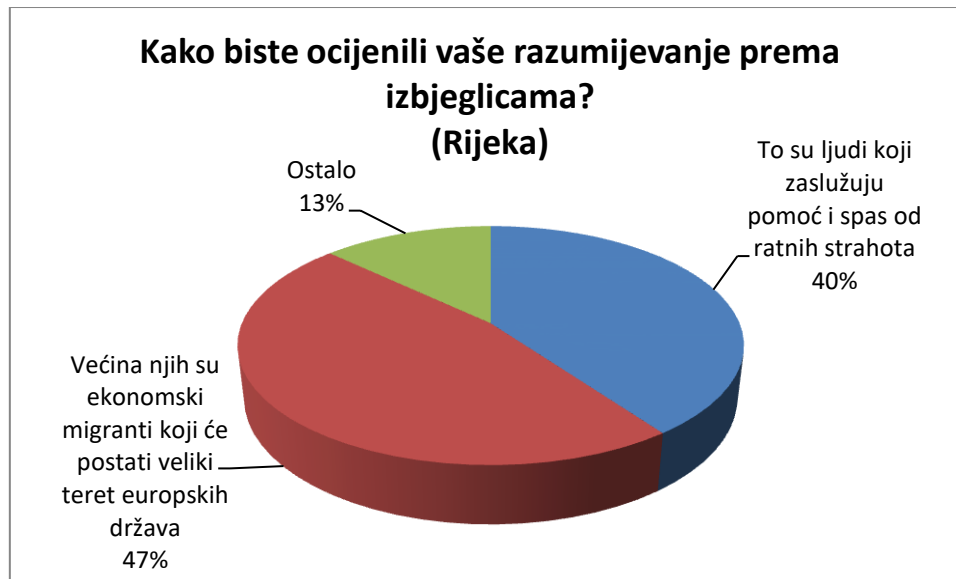
Posljednje, dvadesetprvo pitanje ankete glasi "Kako biste ocijenili vaše razumijevanje prema izbjeglicama?". Pitanje je postavljeno, u odnosu na prethodno, na sličan način kako i šesnaesto i sedamnaesto pitanje. Dok prethodna pitanja ispituju stav o trenutnoj situaciji, točnije krizi, pitanja nakon su postavljena s nešto subjektivnijim tonom. Samim time, ispitanici su svjesni kako odgovaranjem na njih davaju osobnu sliku razmišljanja o samoj problematici. Ponuđeni odgovori na dvadesetprvo pitanje glase: to su ljudi koji zaslužuju pomoć i spas od rata, većina njih su ekonomski migranti koji će postati veliki teret europskih država te prazna crta na kojoj ispitanici imaju mogućnost napisati stav drugačiji od navedenih odgovora.

Graf br. 35 Kako biste ocijenili vaše razumijevanje prema izbjeglicama? (Dubrovnik)

Rezultati ispitanika iz grada Dubrovnika su sljedeći: 40% ispitanika tvrdi da su to ljudi koji zaslužuju pomoć i spas od ratnih strahota, 38% ispitanika tvrdi da su to ekonomski migranti, 22% ispitanika odgovorilo je na praznu crtu. Odgovori su sljedeći: "Razumijem ih, ali utječu na naš život i svakodnevicu.", "To su ljudi svih profila i navika koje treba držati pod prismotrom.", "Većina njih su migranti koji su na teret država, ali traže spas.", "Zaslužuju pomoć, ali mogu napraviti disbalans sistema.", "Ljude koji traže spas da, ostale ne.", "Razumijem izbjeglice, ne razumijem manjak kontrole nad sumnjivim pojedincima (bez dokumentacije, a evidentirani kao pristaše ekstremnih skupina.", "Ne znam.", "Allah Akbar."

Graf br. 36 Kako biste ocijenili vaše razumijevanje prema izbjeglicama? (Rijeka)

S druge strane rezultati ispitanika iz grada Rijeke su sljedeći: 40% ispitanika tvrdi da su to ljudi koji zaslužuju pomoć i spas od ratnih strahota, 47% ispitanika tvrde da su to ekonomski migranti, a 13% je iskoristilo mogućnost pisanja odgovora na ponuđenu praznu crtu. Od odgovora su napisani: "Oboje.", "Ne znam." i "Kako tko.". Rezultati pokazuju veće razumijevanje ispitanika iz grada Dubrovnika nego iz grada Rijeke.

4.3.1. Interpretacija rezultata istraživanja

Tablica br. 2

PITANJA	DUBROVNIK	RIJEKA
1. OZNAČITE SPOL	ženski 52% muški 48%	ženski 49% muški 51%
2. OZNAČITE DOB	16-25 = 17% 26-35 = 14% 36-45 = 48% 46-55 = 8% 56-65 = 11% 65+ = 2%	16-25 = 9% 26-35 = 23% 36-45 = 50% 46-55 = 9% 56-65 = 8% 65+ = 1%
3. U KOJEM GRADU ŽIVITE?	100%	100%
4. KOJE JE VAŠE POSTIGNUTO OBRAZOVANJE?	Bez škole = 1% Osnovna škola = 0% Srednja škola = 42% Viša škola = 3% Preddiplomski studij = 11% Diplomski studij = 42% Postdiplomski studij = 1%	Bez škole = 0% Osnovna škola = 7% Srednja škola = 39% Viša škola = 23% Preddiplomski studij = 18% Diplomski studij = 11% Postdiplomski studij = 2%
5. KOJI JE VAŠ RADNI STATUS?	Učenik/student = 5% Zaposlen(a) = 62% Nezaposlen(a) = 24%	Učenik/student = 8% Zaposlen(a) = 68% Nezaposlen(a) = 22%

	Ostalo = 9%	Ostalo = 2%
6. JESTE LI ČULI ZA IZBJEGLIČKU KRIZU?	Da = 100% Ne = 0%	Da = 100% Ne = 0%
7. ŠTO MISLITE TKO JE KRIV ZA IZBJEGLIČKU KRIZU?	Teroristički ekstremisti = 8% Amerika = 39% Rusija = 43% Sve navedeno = 5% Ne znam = 5% Ostalo = 0%	Teroristički ekstremisti = 34% Amerika = 34% Rusija = 0% Sve navedeno = 21% Ne znam = 8% Ostalo = 3%
8. KOLIKO STE UPOZNATI SA RATNIM ZBIVANJIMA U SIRIJI?	Uopće nisam upoznat(a) = 0% Nisam upoznat(a) = 9% Malo sam upoznat(a) = 50% Upoznat(a) sam = 37% Jako sam dobro upoznat(a) = 4%	Uopće nisam upoznat(a) = 1% Nisam upoznat(a) = 3% Malo sam upoznat(a) = 55% Upoznat(a) sam = 38% Jako sam dobro upoznat(a) = 3%
9. SMATRATE LI DA JE IZBJEGLIČKOM KRIZOM UGROŽENA NACIONALNA SIGURNOST EUROPSKIH DRŽAVA, PA TAKO I REPUBLIKE HRVATSKE?	Uopće to ne smatram = 1% Ne smatram = 26% Ne znam = 9% Smatram = 60%	Uopće to ne smatram = 1% Ne smatram = 7% Ne znam = 16% Smatram = 57%

	U potpunosti to smatram 4%	U potpunosti to smatram = 19%
10. KOLIKO STE UPOZNATI SA PRAVIMA O TRAŽENJU AZILA I PRIVREMENOM BORAVKU IZBJEGLICA?	Uopće nisam upoznat(a) = 9% Nisam upoznat(a) = 10% Malo sam upoznat(a) = 47% Upoznat(a) sam = 34% Jako sam dobro upoznat(a) = 0%	Uopće nisam upoznat(a) = 5% Nisam upoznat(a) = 40% Malo sam upoznat(a) = 46% Upoznat(a) sam = 7% Jako sam dobro upoznat(a) = 2%
11. SMATRATE LI DA EUROPSKA UNIJA IMA RJEŠENJE ZA IZBJEGLIČKU KRIZU?	Uopće to ne smatram = 7% Ne smatram = 61% Ne znam = 29% Smatram = 3% U potpunosti to smatram = 0%	Uopće to ne smatram = 35% Ne smatram = 44% Ne znam = 14% Smatram = 6% U potpunosti to smatram = 1%
12. SMATRATE LI DA PROBLEM IZBJEGLIČKE KRIZE UTJEČE ILI MOŽE UTJECATI NA VAŠU ŽIVOTNU SVAKODNEVICU?	Uopće to ne smatram = 0% Ne smatram = 24% Ne znam = 11% Smatram = 60% U potpunosti to smatram = 5%	Uopće to ne smatram = 2% Ne smatram = 17% Ne znam = 36% Smatram = 38% U potpunosti to smatram = 7%
13. ŠTO MISLITE O ZATVARANJU GRANICA KOJE SU PRIMIJENILE NEKE EUROPSKE DRŽAVE?	Uopće se ne slažem s tim = 1% Ne slažem se s tim = 36% Ne znam = 20%	Uopće se ne slažem s tim = 3% Ne slažem se s tim = 15% Ne znam = 29%

	<p>Slažem se s tim = 38%</p> <p>U potpunosti se slažem s tim = 5%</p>	<p>Slažem se s tim = 36%</p> <p>U potpunosti se slažem s tim = 17%</p>
<p>14. SLAŽETE LI SE SA POSTUPANJEM VLADE REPUBLIKE HRVATSKE KOJA JE PROPUŠTALA VELIKI BROJ IZBJEGLICA PREKO SVOG TERITORIJA?</p>	<p>Uopće se ne slažem s tim = 5%</p> <p>Ne slažem se s tim = 41%</p> <p>Ne znam = 14%</p> <p>Slažem se s tim = 39%</p> <p>U potpunosti se slažem s tim = 1%</p>	<p>Uopće se ne slažem s tim = 22%</p> <p>Ne slažem se s tim = 33%</p> <p>Ne znam = 12%</p> <p>Slažem se s tim = 30%</p> <p>U potpunosti se slažem s tim = 3%</p>
<p>15. SMATRATE LI DA REPUBLIKA HRVATSKA UPRAVLJA SAMOSTALNO NAD SVOJIM TERITORIJEM?</p>	<p>Uopće to ne smatram = 7%</p> <p>Ne smatram = 61%</p> <p>Ne znam = 20%</p> <p>Smatram = 12%</p> <p>U potpunosti to smatram = 0%</p>	<p>Uopće to ne smatram = 41%</p> <p>Ne smatram = 48%</p> <p>Ne znam = 4%</p> <p>Smatram = 5%</p> <p>U potpunosti to smatram = 2%</p>
<p>16. UKOLIKO EUROPSKE DRŽAVE ZATVORE SVOJE GRANICE, BISTE LI BILI SPREMNI NA SUŽIVOT SA IZBJEGLICAMA I DIJELJENJE SVIH PRAVA S NJIMA?</p>	<p>Uopće nisam = 6%</p> <p>Nisam = 41%</p> <p>Ne znam = 39%</p> <p>Jesam = 13%</p> <p>U potpunosti jesam = 1%</p>	<p>Uopće nisam = 23%</p> <p>Nisam = 41%</p> <p>Ne znam = 29%</p> <p>Jesam = 6%</p> <p>U potpunosti jesam = 1%</p>
<p>17. BI LI VAM SMETAO VELIKI BROJ LJUDI DRUGE KULTURE I VJERE NA TERITORIJU REPUBLIKE</p>	<p>Uopće ne bi = 8%</p> <p>Ne bi = 24%</p>	<p>Uopće ne bi = 10%</p> <p>Ne bi = 38%</p>

HRVATSKE?	<p>Ne znam = 11%</p> <p>Bi = 50%</p> <p>Jako bi mi smetao = 7%</p>	<p>Ne znam = 11%</p> <p>Bi = 34%</p> <p>Jako bi mi smetao = 7%</p>
18. BISTE LI BILI SPREMNI PRIHVATITI IZBJEGLICE UNUTAR SVOG DOMA?	<p>Uopće ne = 11%</p> <p>Ne bih = 53%</p> <p>Ne znam = 27%</p> <p>Da = 8%</p> <p>U potpunosti bih bio/bila spremna = 1%</p>	<p>Uopće ne = 38%</p> <p>Ne bih = 52%</p> <p>Ne znam = 10%</p> <p>Da = 0%</p> <p>U potpunosti bih bio/bila spremna = 0%</p>
19. KAKO BISTE OCIJENILI POSTUPANJE VLADE REPUBLIKE HRVATSKE PREMA IZBJEGLICAMA?	<p>Tako bi se svaka vlada trebala ponašati = 23%</p> <p>Republika Hrvatska je mogla učiniti više = 11%</p> <p>Nesigurno je propuštati veliki broj ljudi bez dokumentacije = 53%</p> <p>Republika Hrvatska je trebala zatvoriti granice = 8%</p> <p>Ne znam = 5%</p> <p>Ostalo = 0%</p>	<p>Tako bi se svaka vlada trebala ponašati = 5%</p> <p>Republika Hrvatska je mogla učiniti više = 6%</p> <p>Nesigurno je propuštati veliki broj ljudi bez dokumentacije = 46%</p> <p>Republika Hrvatska je trebala zatvoriti granice = 36%</p> <p>Ne znam = 7%</p> <p>Ostalo = 0%</p>
20. TKO SU ZA VAS IZBJEGLICE SA BLISKOG ISTOKA?	<p>Ljudi koji traže spas i bježe od rata = 41%</p> <p>Ekonomski migranti = 28%</p>	<p>Ljudi koji traže spas i bježe od rata = 37%</p> <p>Ekonomski migranti = 33%</p>

	Teroristi = 3% Ne znam = 7% Ostalo = 21%	Teroristi = 9% Ne znam = 6% Ostalo = 15%
21. KAKO BISTE OCIJENILI VAŠE RAZUMIJEVANJE PREMA IZBJEGLICAMA?	To su ljudi koji zaslužuju pomoć i spas od ratnih strahota = 40% Većina njih su ekonomski migranti koji će postati veliki teret europskih država = 38% Ostalo = 22%	To su ljudi koji zaslužuju pomoć i spas od ratnih strahota = 40% Većina njih su ekonomski migranti koji će postati veliki teret europskih država = 47% Ostalo = 13%

Provedeno ispitivanje stanovnika Dubrovnika i Rijeke učinjeno je na uzorku od sto ispitanika iz Dubrovnika i sto ispitanika iz Rijeke. Budući da sva službena i stručna ispitivanja raspoložu određenim budžetom, točnije financijskim sredstvima kako bi se došlo do što kvalitetnijeg uzorka, uzorci ovog istraživanja tražili su se prema glavnom zajedničkom elementu, a to su godine. Prosječna starost stanovništva Dubrovnika i Rijeke pronađena je na službenim stranicama Državnog zavoda za statistiku, točnije određena je prema posljednjem popisu stanovništva Republike Hrvatske. Za istraživanje su se koristile isključivo pismene ankete, zato što se pomoću njih može ostvariti kontakt s ispitanicima te su rezultati utoliko vjerodostojniji od internetskih anketa. Također, ispitanici su u svakom trenutku, ako su imali nejasnoća, mogli na licu mjesta pitati za smjernice. Rezultati anketa analizirani su preko SPSS programa za statistiku, koji preko unošenja podataka, nudi grafikone napravljene pomoću rezultata iz unesenih anketa.

Pretpostavka ovog diplomskog rada bila je da unatoč stupnju tolerantnosti društva, u slučaju da dođe do krize velikih razmjera, kao što je to bila ova izbjeglička kriza, stanovništvo se s vremenom zatvara te stavlja nacionalnu sigurnost i vlastite interese na prvo mjesto. Kao što je ranije u radu navedeno, grad Rijeka smatra se jednim od najtolerantnijih dijelova

Republike Hrvatske. Osim što se nalazi u blizini Istre, koja ima poznatu tradiciju međusobne tolerancije i prihvaćanja nacionalnih manjina kroz dvojezične ploče na državnim institucijama te mogućnost školovanja manjina na vlastitom jeziku, Rijeka je ostala poznata po prihvaćanju hrvatskih izbjeglica za vrijeme Domovinskog rata. S druge strane grad Dubrovnik, iako kroz povijest poznat kao Republika bez vojske te kulturni grad otvoren prema svima, stoji kao grad čije je stanovništvo bez sumnje obilježio Domovinski rat. Srpsko-crnogorskom agresijom mnoštvo stanovništva postalo je izbjeglicama, dok je grad pretrpio brojne ljudske žrtve i materijalne štete. Stanovništvo grada Dubrovnika postalo je, moglo bi se reći, opreznije nakon takvih događaja. Upravo je na temelju tih čimbenika postavljena glavna podjela istraživanja ovog diplomskog rada. Rezultati, iako u većini slučajeva dosta slični, što u neku ruku potvrđuje jenu od postavljenih hipoteza, u nekim slučajevima su doista iznenadili tako da su dubrovački ispitanici zaokružili odgovore na temelju kojih ostavljaju dojam tolerantnijeg društva od riječkog. Ostaje za zaključiti da se takav rasplet istraživanja definitivno može povezati s većom osviještenosti dubrovačkog stanovništva o tome kako je to biti izbjeglica, naspram osviještenosti riječkog stanovništva.

Broj ispitanih građana Dubrovnika i Rijeke prema njihovom spolu relativno je sličan. Tako je, kao što se može iščitati iz gore priložene tablice, u ovom istraživanju ispitano 52% ženskih osoba te 48% muških osoba u gradu Dubrovniku, dok je u gradu Rijeci ispitano 49% ženskih osoba te 51% muških osoba. Prosječna dob ispitanika odgovara prosječnoj dobi građana Dubrovnika i Rijeke prema popisu stanovništva. Tako je najveći broj ispitanih građana Dubrovnika bio unutar dobne granice koja je u rasponu od 36 do 45 godina, dok su isti takvi rezultati postignuti i ispitivanjem građana Rijeke. Što se tiče podataka o stupnju obrazovanja podaci ispitivanja pokazuju kako struktura ispitanih građana pokazuje većinski obrazovano stanovništvo s malim brojem ispitanih sa samo osnovnoškolskim obrazovanjem. Podaci o stupnju zaposlenosti također su veoma slični te su ispitanici oba grada u većini zaposleni. Stupanj upoznatosti s postojanjem izbjegličke krize i njezinim trajanjem stopostotan je u oba grada. Zanimljiv je podatak da građani Dubrovnika krivce za izbjegličku krizu vide više u Rusiji nego u Americi, dok s druge strane građani Rijeke u niti jednom slučaju nisu naveli Rusiju kao krivca. Ispitanici oba grada jednako su upoznati s ratnim zbivanjima u Siriji (zemlji odakle trenutno potječe najviše izbjeglica) te su u najvećem broju davali odgovore "malo sam upoznat(a)" i "upoznat(a) sam". Najviše ispitanika oba grada smatra da je izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost Republike Hrvatske kao i europskih država, no zanimljiv je podatak kako je unatoč tome veći broj ispitanika iz grada Dubrovnika odgovorio kako to ne smatra. Najveći broj ispitanika oba grada odgovorio je kako

su malo upoznati s pravilima o traženju azila, no zanimljivo je kako je znatno veći broj ispitanika iz grada Dubrovnika odgovorilo da je upoznat s tim pravilima, dok je veliki broj ispitanika iz grada Rijeke odgovorilo kako nije upoznato s pravilima traženja azila. Ispitanici oba grada u velikoj su većini odgovorili kako ne smatraju da Europska unija ima rješenje za nastalu izbjegličku krizu što samo po sebi može navesti na zaključak kako postoji doza straha unutar ispitanika za vlastitu sigurnost te prikazuje vidljivu zabrinutost zbog trenutne situacije. Iako su ispitanici oba grada odgovorili u većini kako smatraju da izbjeglička kriza može utjecati na njihovu životnu svakodnevicu, ipak je zamjetan broj odgovorio kako ne znaju odgovor na to pitanje, a znatno veći broj ispitanika iz Dubrovnika odgovorio je kako to smatra. Na pitanje kojem je cilj prikazati što građani Dubrovnika i Rijeke smatraju o zatvaranju granica, koje su neke države poput Mađarske i Slovenije učinile, dobiveni su zanimljivi rezultati. Naime, veći broj ispitanika grada Dubrovnika odgovorio je kako se s time ne slaže nego što je to bio slučaj kod ispitanika iz grada Rijeke (koji uživa sliku tolerantnije sredine nego što je to Dubrovnik). Iako su oba grada u ukupnom rezultatu pokazala kako se s time slažu te potvrdila pretpostavku kako za vrijeme krize tolerantnost pada, ipak je zanimljivo da su ispitanici grada Dubrovnika pokazali tolerantnije rezultate. Slični te zanimljivi podaci također su dobiveni odgovorima na pitanje o tome slažu li se ispitanici s postupanjem Vlade Republike Hrvatske koja je otvorila svoje granice i propustila veliki broj izbjeglica preko svog teritorija. Iako se ispitanici oba grada u većini slučajeva ne slažu s postupanjem vlade, zanimljivo je kako su ispitanici Rijeke u većem broju zaokružili odgovor kako se uopće ne slažu s postupanjem vlade čime su pokazali izrazito nezadovoljstvo tom vladinom odlukom. Jednako zanimljivi bili su i odgovori na pitanje jesu li ispitanici spremni na suživot s izbjeglicama ako do toga dođe te dijeljenje svih prava s njima. Ovo bi se pitanje moglo protumačiti kao jedno od najvažnijih budući da se prema njemu može potvrditi stvarna tolerantnost iskazana prema izbjeglicama. Ispitanici oba grada u većini su odgovorili kako nisu spremni prihvatiti izbjeglice u takvom slučaju. Također je zanimljivo kako je i ovaj put stanovništvo Rijeke, to jest ispitanici iz grada Rijeke, iskazalo manju otvorenost prema izbjeglicama budući da su u znatno većem broju odgovorili kako uopće nisu spremni prihvatiti izbjeglice. Odgovori na pitanje "Bi li vam smetao veliki broj ljudi druge vjere i kulture na teritoriju Republike Hrvatske?" donekle su iznenađujući. Ispitanici iz grada Dubrovnika odgovorili su u većoj mjeri kako bi im smetao, dok su ispitanici grada Rijeke uglavnom odgovorili kako im to ne bi smetalo. Zbog toga su na neki način ispitanici grada Rijeke ponudili nelogičan slijed odgovora ako se uzmu u obzir odgovori na pitanje poviše gdje su jasno iskazali kako ne bi bili spremni prihvatiti izbjeglice (koji predstavljaju

pripadnike druge vjere i kulture). Važno pitanje ove ankete koje je također postavljeno kako bi se ispitala tolerantnost ispitanika iz Dubrovnika i Rijeke je i pitanje koje nastoji utvrditi jesu li ispitanici spremni prihvatiti izbjeglice unutar vlastitog doma. Iako je većina ispitanika oba grada pokazala kako nije spremna prihvatiti izbjeglice unutar vlastitog doma, ispitanici iz grada Rijeke i ovaj put su iznenadili s datim odgovorima. Naime, više ispitanika iz grada Rijeke izjasnilo se kako uopće nije spremno prihvatiti izbjeglice unutar svog doma od ispitanika iz Dubrovnika. Također je zanimljivo kako niti jedan ispitanik iz grada Rijeke nije odgovorio kako je spreman ili je u potpunosti spreman to učiniti, dok je 8% ispitanika iz grada Dubrovnika zaokružilo odgovor kako je to spremno te je jedna osoba zaokružila kako je to u potpunosti spremna napraviti. Zanimljivo je kako je grad Rijeka, koja uživa sliku zaista jednog od najtolerantnijih gradova u Republici Hrvatskoj, temeljem ovog istraživanja ponudila odgovore koji je po tolerantnosti stavljaju iza grada Dubrovnika. Na pitanje kojim se nastoji istražiti stupanj potpore ponašanju vlade te propuštanju izbjeglica ispitanici oba grada najviše su odgovorili kako je nesigurno propuštati veliki broj ljudi bez dokumentacije. No, i na ovo pitanje ispitanici grada Rijeke ponudili su iznenađujuće rezultate budući da su u velikom broju odgovorili kako je Republika Hrvatska trebala zatvoriti svoje granice. Takav je odgovor ponudilo njih čak 36%, dok broj ispitanika sa zaokruženim takvim odgovorom u Dubrovniku iznosi tek 8%. Na pitanje kojim se nastojalo ispitati tko su izbjeglice s Bliskog istoka za ispitanike dati odgovori bili su očekivani. Naime, u oba grada ispitanici se u sličnim omjerima odlučuju za odgovore da su to ljudi koji traže spas o rata te za odgovore da su oni ekonomski migranti. No, posljednje pitanje, koje je veoma slično ovome, postavljeno je s većom dozom osobnog poimanja. Naime, pitanje glasi "Kako biste ocijenili Vaše razumijevanje prema izbjeglicama?" na što su ispitanici iz grada Rijeke ponovno iznenadili zaokruženim odgovorima. Najviše zaokruženih odgovora, kao što je to bio slučaj u prethodnom pitanju, imaju odgovori da su to "ljudi koji traže spas od rata" te "ekonomski migranti koji će postati trošak država koje ih primaju". Međutim, ispitanici grada Rijeke u ovom slučaju su više puta zaokružili odgovor da su izbjeglice ekonomski migranti nego ispitanici iz grada Dubrovnika koji su to zaokružili u manjem broju.

Prema dobivenim rezultatima ovog istraživanja postavljene hipoteze su dokazane. Naime, prva hipoteza glasi kako je pokazana tolerancija i empatija hrvatskih građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka uvjetovana njihovim prolaskom kroz Republiku Hrvatsku, odnosno njihovim ostankom u Republici Hrvatskoj. Takva tvrdnja pokazala se istinitom budući da se stav ispitanih građana (Dubrovnika i Rijeke), unatoč pokazanoj empatiji u vrijeme prolaska izbjeglica preko teritorija Hrvatske, mijenja u slučaju njihovog dužeg

zadržavanja. Pitanja, postavljena s ciljem dokazivanja glavne hipoteze, postavljena su na način propitivanja stavova u slučaju zadržavanja izbjeglica na duže vrijeme. Druga hipoteza, koja glasi da bi stupanj tolerancije i podrške hrvatskih građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka bio znatno manji u slučaju da se izbjeglice žele trajno zadržati u Republici Hrvatskoj, također je dokazana. Ova hipoteza nastojala se dokazati pomoću pitanja koja ispituju stavove građana o prihvaćanju izbjeglica, primanju izbjeglica unutar svog doma te eventualnom dijeljenju svih prava s njima. Treća hipoteza, koja glasi da bi u slučaju trajnog zadržavanja izbjeglica u Republici Hrvatskoj podrška izbjeglicama bila znatno manja unatoč tolerantnijem nasljeđu određenih gradova, djelomično je dokazana. Naime, za istraživanje stavova uzeti su gradovi Dubrovnik (kao tradicionalniji) i Rijeka (kao tolerantniji). Ova dva grada uzeta su s pretpostavkom kako će rezultati, unatoč činjenici da se stanovništvo grada Rijeke smatra tolerantnijim, biti identični ili slični. Rezultati provedenog istraživanja zaista su pokazali sličnost u stavu ispitanih građana. Međutim, ispitanici grada Rijeke zauzeli su u ključnim pitanjima tolerantnosti stav koji je manje tolerantan od stava ispitanika grada Dubrovnika.

5. Zaključak

Izbjeglička kriza, čija se najveća eskalacija dogodila u 2015., zasigurno predstavlja jednu od najvećih kriza modernog doba. Konstantni oružani sukobi na Bliskom istoku, kao rezultat ne baš uspješno provedenog Arapskog proljeća, prouzročili su masovne migracije tamošnjeg stanovništva, najprije prema susjednim zemljama, a zatim prema razvijenim zemljama Europske unije. Izbjeglice koje su se odlučile na opasan i dug put do zemalja Europske unije, riskiraju vlastite živote kako bi se domogli spasa od ratnih razaranja, ali i boljeg života za sebe i svoje obitelji. Takvi migracijski procesi olakšani su zbog procesa globalizacije koji je zahvatio čitav svijet, pa tako i zemlje zapadne Europe. Politika otvorenih granica poslužila je lakšem prelasku izbjeglica preko granica zemalja na njihovom putu. Uvidjevši koliki je razmjer izbjegličke krize, zemlje zapadne Europe privremeno su ukinule Schengen te ponovno uvele kontrolu na svoje granice. S tim u vezi, privremeno je ukinut i jedna od temeljnih odlika Europske unije, a to je pravo na slobodno kretanje.

Izbjeglice su preko hrvatskog teritorija masovno prelazile u jesen 2015. Hrvatska javnost, iako uz dio negativnih komentara po pitanju ugroze nacionalne sigurnosti, ubrzo se organizirala kako bi pomogla izbjeglicama na putu prema zemljama zapadne Europe. Tako je hrvatska javnost pokazala veliko razumijevanje. Međutim, kao činjenica stoji kako je Republika Hrvatska samo tranzitna zemlja izbjeglicama te se postavlja pitanje ako se izbjeglice odluče na Republiku Hrvatsku kao ciljanu zemlju migracije što će se dogoditi s pokazanim razumijevanjem hrvatskih građana. Upravo na tom pitanju počivaju glavne hipoteze ovog diplomskog rada. Glavna hipoteza, koja glasi da je pokazana tolerancija i empatija hrvatskih građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka uvjetovana njihovim prolaskom, odnosno njihovim ostankom u Republici Hrvatskoj, je dokazana. Druga hipoteza je također dokazana. Ona glasi da bi stupanj tolerancije i podrške hrvatskih građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka bio znatno manji u slučaju da se izbjeglice žele trajno zadržati u Republici Hrvatskoj. Treća hipoteza djelomično je dokazana. Naime, ona glasi kako bi u slučaju trajnog zadržavanja izbjeglica u Republici Hrvatskoj, podrška prema njima bila znatno manja unatoč tolerantnijem nasljeđu nekih gradova. To se nastojalo dokazati rezultatima istraživanja koje je provedeno na području gradova Dubrovnika i Rijeke (grad Dubrovnik smatra se tradicionalnijim gradom, a grad Rijeka tolerantnijim gradom). Ovdje je pretpostavka bila kako će rezultati, odnosno pokazani stavovi građana dvaju gradova biti identični ili slični. Usporedba rezultata istraživanja uistinu je u nekim pitanjima iznenadila,

budući da su ispitanici iz grada Rijeke u ključnim pitanjima pokazali manje razumijevanja prema izbjeglicama ispitanika iz grada Dubrovnika. Takvi rezultati mogu se poistovjetiti i s ekonomskom situacijom pojedinih gradova. Naime, kao jedan od uvjeta razvijene demokracije, što obuhvaća i razvoj društva kao demokratskog, stoji ekonomski prosperitet određene države. Činjenica je da grad Dubrovnik ekonomski stoji bolje od primjerice grada Rijeke. S tim u vezi, građani Rijeke svjesni su trenutne teške ekonomske situacije u kojoj se nalaze te da bi prihvat i integriranje izbjeglica u hrvatsko društvo značilo i dijeljenje svih prava s njima, pa tako i prava na pronalazak posla, koji je otežan.

Rad je osim provedenog istraživanja, koje je dokazalo glavnu i drugu postavljenu hipotezu te treću postavljenu hipotezu djelomično, u teorijskom dijelu obradio pojam nacionalne sigurnosti, međunarodne sigurnosti, političke kriza, ratnih sukoba, problematiku migracija i izbjeglica te utjecaj globalizacije na procese koji se trenutno događaju na međunarodnoj sceni, Europa, ali i svijet suočavaju se s velikim razmjerima migracija koje su olakšane zbog politike otvorenih granica i razvojem tehnologije. Nesposobnost Zapada u rješavanju problematike migracija i povećanog broja izbjeglica na svom teritoriju dovodi do netrpeljivosti između domicilnog stanovništva razvijenih zemalja i imigranata koji u njih pristižu, što ostavlja plodno tlo za razvoj popularnosti desno orijentiranih stranaka i prisustvo populizma.

Sažetak

Glavna tema ovog diplomskog rada je Nacionalna sigurnost i izbjeglička kriza: Politika i postupanje Republike Hrvatske prema izbjeglicama s Bliskog istoka. Rad se također bavi i pojmovima kao što su: međunarodna sigurnost, utjecaj globalizacije u današnjem svijetu te suvremena problematika migracija i izbjeglica. Pismenim anketama, koje su se ispunjavale na području Dubrovnika i Rijeke, provelo se istraživanje kojim su se nastojali utvrditi stavovi građana prema izbjeglicama s Bliskog istoka. Rezultati istraživanja pokazali su kako je tolerancija građana prema izbjeglicama uvjetovana duljinom njihovog boravka u Republici Hrvatskoj te kako bi podrška prema njima bila u znatnom padu u slučaju njihovog trajnog zadržavanja u Republici Hrvatskoj. Istraživanje je također dokazalo kako bi se stupanj tolerancije prema izbjeglicama u slučaju njihovog trajnog zadržavanja smanjio unatoč tolerantnijem nasljeđu nekih gradova.

Ključne riječi: nacionalna sigurnost, globalizacija, izbjeglice, migracije, Bliski istok

Abstract

The main focus of this thesis is National security and refugee crisis: Policy and treatment of Republic of Croatia towards refugees from Middle East. This thesis also describes themes such as national security, international security, influence of globalization on a modern society and today's issues of migrations and refugees. The research was held in towns Dubrovnik and Rijeka and was done by written surveys in order to affirm views on refugees from Middle East. The research has proven that the tolerance towards refugees is conditioned with their passing through Croatian border and that support towards refugees from Middle East will be much smaller in case of their permanent stay in Croatia. The research has also proven that in case of a permanent stay of the refugees, support towards them will be much smaller even in case of a tolerant heritage of some cities.

Key words: national security, international security, globalization, refugees, migrations, Middle East.

Popis tablica, slika i grafova

Popis tablica

Tablica br. 1.....	68
Tablica br. 2.....	102

Popis slika

Slika br. 1	38
Slika br. 2	39
Slika br. 3.	40
Slika br. 4	55
Slika br. 5	56
Slika br. 6	58
Slika br. 7	59

Popis grafova

Graf br. 1 Dob ispitanika.....	70
Graf br. 2 Dob ispitanika Rijeka	71
Graf br. 3 Stupanj obrazovanja (Dubrovnik)	72
Graf br. 4 Obrazovanje ispitanika (Rijeka)	73
Graf br. 5 Radni status ispitanika (Dubrovnik)	74
Graf br. 6 Radni status ispitanika (Rijeka).....	74
Graf br. 7 Tko je kriv za izbjegličku krizu? (Dubrovnik)	75
Graf br. 8 Tko je kriv za izbjegličku krizu? (Rijeka)	76
Graf br. 9 Koliko ste upoznati s ratnim zbivanjima u Siriji? (Dubrovnik)	77
Graf br. 10 Koliko ste upoznati s ratnim zbivanjima u Siriji?	78
Graf br. 11 Smatrate li da je izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost europskih država? (Dubrovnik)	79
Graf br. 12 Smatrate li da je izbjegličkom krizom ugrožena nacionalna sigurnost europskih država? (Rijeka)	79
Graf br. 13 Koliko ste upoznati s pravila o traženju azila? (Dubrovnik).....	81
Graf br. 14 Koliko ste upoznati s pravima o traženju azila? (Rijeka).....	81
Graf br. 15 Smatrate li da Europska unija ima rješenje za izbjegličku krizu? (Dubrovnik)	83
Graf br. 16 Smatrate li da Europska unija ima rješenje za izbjegličku krizu? (Rijeka)	83
Graf br. 17 Smatrate li da problem izbjegličke krize može utjecati na vašu životnu svakodnevicu? (Dubrovnik)	84
Graf br. 18 Smatrate li da problem izbjegličke krize može utjecati na vašu životnu svakodnevicu? (Rijeka).....	85

Graf br. 19 Što mislite o zatvaranju granica? (Dubrovnik).....	86
Graf br. 20. Što mislite o zatvaranju granica? (Rijeka).....	87
Graf br. 21 Slažete li se s postupanjem vlade Republike Hrvatske koja je propuštala veliki broj izbjeglica preko svog teritorija? (Dubrovnik).....	88
Graf br. 22 Slažete li se s postupanjem vlade Republike Hrvatske koja je propuštala veliki broj izbjeglica preko svog teritorija? (Rijeka).....	89
Graf br. 23 "Smatrate li da Republika Hrvatska samostalno upravlja nad svojim teritorijem? (Dubrovnik).....	90
Graf br. 24 "Smatrate li da Republika Hrvatska samostalno upravlja nad svojim teritorijem? (Rijeka).....	90
Graf br. 25 Biste li bili spremni na suživot s izbjeglicama? (Dubrovnik)	91
Graf br. 26 Biste li bili spremni na suživot s izbjeglicama? (Rijeka)	92
Graf br. 27. "Bi li vam smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere na teritoriju Republike Hrvatske? (Dubrovnik).....	93
Graf br. 28 "Bi li vam smetao veliki broj ljudi druge kulture i vjere na teritoriju Republike Hrvatske? (Rijeka).....	93
Graf br. 29 Biste li bili spremni prihvatiti izbjeglica unutar doma? (Dubrovnik)	94
Graf br. 30 . Biste li bili spremni prihvatiti izbjeglica unutar doma? (Rijeka)	95
Graf br. 31 Kako biste ocijenili postupanje vlade Republike Hrvatske prema izbjeglicama? (Dubrovnik).....	96
Graf br. 32 Kako biste ocijenili postupanje vlade Republike Hrvatske prema izbjeglicama? (Rijeka).....	97
Graf br. 33 Tko su za vas izbjeglice s Bliskog istoka? (Dubrovnik)	98
Graf br. 34 Tko su za vas izbjeglice s Bliskog Istoka? (Rijeka)	99
Graf br. 35 Kako biste ocijenili vaše razumijevanje prema izbjeglicama? (Dubrovnik).....	100
Graf br. 36 Kako biste ocijenili vaše razumijevanje prema izbjeglicama? (Rijeka).....	101

Literatura

Knjige

1. Giddens, Anthony, 2007: *Sociologija*, Nakladni zavod globus, Zagreb
2. Harmon, C.Christopher, 2002: *Terorizam danas*, Golden marketing, Zagreb
3. Hewdy, Amin,1989: *Militarization and Security in the Middle East*, Printer Publishers, London
4. Kasapović, Mirjana, 2016: *Bliski istok: politika i povijest*, Političke analize, Fakultet političkih znanosti, Zagreb
5. Lapaš, Davorin, 2008: *Međunarodnopravna zaštita izbjeglica*, Hrvatski pravni centar, Zagreb
6. Maldini, Pero, 2008: *Demokracija i demokratizacija*, Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik
7. Maldini, Pero, 2011: *Politička kultura i demokratska tranzicija u Hrvatskoj*, Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik
8. Nohlen, Dieter, 2001: *Politološki rječnik: Država i politika*, Pan Lieber, Osijek/Zagreb/Split
9. Picq, Jean, 2014: *Povijest države u Europi*, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
10. Tatalović, Siniša, 2003: *Etnički sukobi i europska sigurnost*, Politička kultura, Zagreb
11. Tatalović, Siniša, 2006: *Nacionalna i međunarodna sigurnost*, Politička kultura, Zagreb
12. Vučić, Petar, 2005: *Fenomenologija nacije*, Graphis, Zagreb
13. Vukadinović, Radovan, 1998: *Međunarodni politički odnosi*, Barbat, Zagreb

Znanstveni članci

1. Cvrtila, Vlatko, 1995: Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost, *Politička misao* (32) 2: 62-69
2. Kaurin, Sara, 2014: Azil u suvremenom međunarodnom pravu, *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, (47) 96: 87-108
3. Marić, Silvana, 2012: Terorizam kao globalni problem, *Medianali* (6) 11: 87-102
4. Mesić, Milan, 1994: Izbjeglice i izbjegličke studije, *Revija za socijalnu politiku*, (1) 2: 113-123

5. Popović, Nella, 2015: Imigracijska politika Europske unije na testu izbjegličke krize, *Političke analize*, (6) 23: 30-35
6. Tadić, Jure, Dragović, Filip, Tadić, Tonči, 2016: Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU, *Policija i sigurnost*, (25) 1: 14-41

Internetske stranice

1. Izvor: UNHCR (<http://www.unhcr.org/3b66c2aa10>, preuzeto 7.12.2016.)
2. Izvor: UN (<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights>, preuzeto 8.12.2016.)
3. Izvor: Ministarstvo financija Republike Hrvatske (<http://www.mgin.hr/hr/proracun>, preuzeto 8.12.2016.)
4. Izvor: Regionalni centar za manjine (<http://www.minoritycentre.org/library/deklaracija-o-teritorijalnom-azilu%20>, preuzeto 8.12.2016.)
5. Izvor: Proleksis enciklopedija online (<http://proleksis.lzmk.hr/9876>, preuzeto 8.12.2016.)
6. Izvor: UNHCR (<http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, preuzeto 8.12.2016.)
7. Izvor: UNHCR (<http://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>, preuzeto 8.12.2016.)
8. Izvor: Zajednički europski sustav azila (https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/ceas-fact-sheets/ceas_factsheet_hr.pdf, preuzeto 9.12.2016.)
9. Izvor: UNHCR (data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php, preuzeto 10.12.2016.)
10. Izvor: BBC (www.bbc.com/news/world-europe-34131911, preuzeto 10.12.2016.)
11. Izvor: CFR (<http://www.cfr.org/refugees-and-the-displaced/europes-migration-crisis/p32874>, preuzeto 10.12.2016.)
12. Izvor: The Guardian (<https://www.theguardian.com/world/2015/sep/13/germany-to-close-borders-exit-schengen-emergency-measures>, preuzeto 20.12.2016.)
13. Izvor: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>, preuzeto 10.12.2016.)
14. Izvor: BBC (www.bbc.com/news/world-europe-34131911, preuzeto 10.12.2016.)
15. Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova (http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2016/Statistika_2015_nova..pdf, preuzeto 11.12.2016.)
16. Izvor: Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>, preuzeto 12.12.2016.)
17. Izvor: Državni zavod za statistiku (http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf, preuzeto 15.5.2016.)
18. Izvor: Državni zavod za statistiku (http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf, preuzeto 15.5.2016.)

- 10. KOLIKO STE UPOZNATI SA PRAVIMA O TRAŽENJU AZILA I PRIVREMENOM BORAVKU IZBJEGLICA?**
- a) Uopće nisam upoznat(a) d) Upoznat(a) sam
 - b) Nisam upoznat(a) e) Jako sam dobro upoznat(a)
 - c) Malo sam upoznat(a)
- 11. SMATRATE LI DA EUROPSKA UNIJA IMA RJEŠENJE ZA IZBJEGLIČKU KRIZU?**
- a) Uopće to ne smatram d) Smatram
 - b) Ne smatram e) U potpunosti to smatram
 - c) Ne znam
- 12. SMATRATE LI DA PROBLEM IZBJEGLIČKE KRIZE UTJEČE ILI MOŽE UTJECATI NA VAŠU ŽIVOTNU SVAKODNEVICU?**
- a) Uopće to ne smatram d) Smatram
 - b) Ne smatram e) U potpunosti to smatram
 - c) Ne znam
- 13. ŠTO MISLITE O ZATVARANJU GRANICA KOJE SU PRIMIJENILE NEKE EUROPSKE DRŽAVE?**
- a) Uopće se ne slažem s tim d) Slažem se s tim
 - b) Ne slažem se s tim e) U potpunosti se slažem s tim
 - c) Ne znam
- 14. SLAŽETE LI SE SA POSTUPANJEM VLADE REPUBLIKE HRVATSKE KOJA JE PROPUŠTALA VELIKI BROJ IZBJEGLICA PREKO SVOG TERITORIJA?**
- a) Uopće se ne slažem s tim d) Slažem se s tim
 - b) Ne slažem se s tim e) U potpunosti se slažem s tim
 - c) Ne znam
- 15. SMATRATE LI DA REPUBLIKA HRVATSKA UPRAVLJA SAMOSTALNO NAD SVOJIM TERITORIJEM?**
- a) Uopće to ne smatram d) Smatram
 - b) Ne smatram e) U potpunosti to smatram
 - c) Ne znam
- 16. UKOLIKO EUROPSKE DRŽAVE ZATVORE SVOJE GRANICE, BISTE LI BILI SPREMNI NA SUŽIVOT SA IZBJEGLICAMA I DIJELJENJE SVIH PRAVA S NJIMA?**
- a) Uopće nisam d) Jesam
 - b) Nisam e) U potpunosti jesam
 - c) Ne znam
- 17. BI LI VAM SMETAO VELIKI BROJ LJUDI DRUGE KULTURE I VJERE NA TERITORIJU REPUBLIKE HRVATSKE?**
- a) Uopće ne bi d) Bi
 - b) Ne bi e) Jako bi mi smetao
 - c) Ne znam

18. BISTE LI BILI SPREMNI PRIHVATITI IZBJEGLICE UNUTAR SVOG DOMA?

- a) Uopće ne
- b) Ne bih
- c) Ne znam
- d) Da
- e) U potpunosti bih bio/bila spremna

19. KAKO BISTE OCIJENILI POSTUPANJE VLADE REPUBLIKE HRVATSKE PREMA IZBJEGLICAMA?

- a) Tako bi se svaka vlada trebala ponašati
- b) Republika Hrvatska je mogla učiniti više
- c) Nesigurno je puštati veliki broj ljudi bez dokumentacije
- d) Republika Hrvatska je trebala zatvoriti granice
- e) Ne znam
- f) _____

20. TKO SU ZA VAS IZBJEGLICE SA BLISKOG ISTOKA?

- a) Ljudi koji traže spas i bježe od rata
- b) Ekonomski migranti
- c) Teroristi
- d) Ne znam
- e) _____

21. KAKO BISTE OCIJENILI VAŠE RAZUMIJEVANJE PREMA IZBJEGLICAMA?

- a) To su ljudi koji zaslužuju pomoć i spas od ratnih strahota
- b) Većina njih su ekonomski migranti koji će postati veliki teret europskih država
- c) _____

Zahvaljujemo se na suradnji bez koje ova anketa ne bi bila moguća!